

opaskoiran joulu 2014

*Koiratarinoita opaskoiratyön
ja sokeiden lasten hyväksi
Hinta 10 euroa*

"OPASKOIRALLA ON AINA JOULU!"

OPASKOIRAN JOULU

Koiratarinoita opaskoiratyön ja sokeiden lasten hyväksi

Kolmas vuosikerta

Julkaisija: Opaskoiran Joulu ry

Hinta 10 euroa

Vastaava toimittaja:
Juha Herttuainen (www.herttuainen.fi)

Taitto/ulkoasu: Ali Kinnunen
(www.textix.net)

CD-ROM: Ossi Särkinen

Kirjapaino: Adverts (www.adverts.lv)
2014

Kannessa tuleva opas- tai palvelukoira, elohund-rotuinen Diiva ja Tyrvään Pyhän Olavin kirkko.

-
- 3 Toimittajalta**
Juha Herttuainen
- 4 Santiago De Compostelan vaellus**
Janne Silas
- 10 Matka Tarttoon ja opaskoirakoiden maaotteluun**
Annikki Skogster
- 14 Virossa rakennetaan opaskoirakoulua**
Marianne Tenhami
- 20 Puusta pudonnut**
Regina Koljonen
- 22 Valot päälle - haastattelussa Jukka Jokiniemi**
Ali Kinnunen
- 26 Kävelyretki Lapin rajamailla navigaattorin avulla**
Janne Silas
- 30 Latvialaisen kasvattiperheen kokemuksia**
Anita Zvirgzde
- 34 Servisa Suņu Biedrība valvotaan oikeuksia ja koulutetaan palvelukoiria**
Marianne Tenhami
- 38 Anja ja Bili nauttivat lenkkeilystä**
Susanna Hannu
- 42 Olen Natalja - kotoisin Latviasta**
Natalja Muravjova
- 46 Mitä kuuluu Latvian näkövammaisten kattojärjestölle?**
Marianne Tenhami
- 52 Matka Riikaan**
Seija Viitanen
- 56 Opaskoirakoulu Viiksi esittäytyy**
Anne-Mari Koistinen
- 58 Lupaus Papalle**
Riitta-Kaisa Voipio
- 62 Jumalakin neuvoo antamaan - ei ottamaan**
Ligita Damberga
- 68 Bella - pennusta oppaaksi**
Kati Pohja
- 75 Opaskoiran Joulu ry:n yhteystiedot ja toimintaa**
- 76 Kuvakooste Latviasta ja Virosta**

**Ei mikään
pentu enää**

"Meidän Mapesta ei kyllä pääleppäin uskoisi, että se on jo senioreikäinen." Ikääntyminen tuo kuitenkin tällaisia pillovia muutoksia ja ongelmia.

**Tuo kissasi tai koirasi
senioritarkastukseen**

Tuokimme pitkäaikaisen kaverisi kunnosta hänen päähän, jotta se pysyy hyvinvoivana mahdollisimman pitkään.

Tiedätkö, onko lemmikkisi jo senioreikäinen? Tee senioritesti nettisivuillamme.

Tervetuloa käymään!

Sinua palvelevat: HÄMÄ, HAUKKIVA, HELSINKI, HÄMEENLINNA, JYVÄSKYLÄ, JÄRVENPÄÄ, KERAVA, KUUSINKI, ELÄNKÄLÄ, EIDVOLA, LAPPEENRANTA, LOJJA, MURAME, MÄNTSÄLÄ, MAANTALI SUOMIJÄRVI, OJUN, SEINÄJOKI, SALO, TAMPERE, VANTAA

Animagi

Eläinlääkärin eläinlääkärinä

animagi.fi

www.tekniikanedistamissaatio.fi

Kaikkia se Raimo kuljettaa

Kuljetuspalveluiden lisäksi: Turun auton vuokraus (www.turunautovuokraus.fi)
Hyvään Teollisuustalon
Turun Auton vuokraus ei 3 Huoltatie 1 04300 Turku
Museokäynnistä voi soipia soittamalla Raimo Stenval
puh. 0400 450 585

Lemmikkikohtaista palvelua vuodesta 1974 - Avoinna vuoden jokaisena päivänä

MEVET
ELÄINLÄÄKÄRIASEMA

Perusterveydenhoito • Sisätaudit • Hammashoidot
Ortopedia • Kirurgia • Ihosairaudet • Silmäsairaudet
Tähystykset • Kasvainsairaudet • Kanien ja marsujen
sairaudet • Fysioterapia • Trimmaus • Myymälä

Vastaanotto ajanvarauksella	ma-pe 7.30-20.00
Poliklinikka ilman ajanvarausta	ma-pe 7.30-14.00
Päivystys ilman ajanvarausta	la, su ja juhlapäivinä 10.00-16.00

Ajanvaraus ja tiedustelut (09) 565 5600

Eläinlääkäriasema MEVET - Höylämöntie 5 • 00380 Helsinki • (09) 565 5600 • info@mevet.fi • www.mevet.fi

TOIMITTAJALTA

Kolmas Opaskoiran Joulu-kirja on tätä kirjoitettaessa viittä vaille valmis. Ystäväni **Ali Kinnusen** kanssa kirjanteko sujuu kuin leikiten, kiitos monivuotisen yhteistyön. Varmasti teemme vielä monta kirjaa, kunhan terveinä pysymme.

Janne Silas on perheineen jälleen käynyt vähän kävelemässä, opaskoira **Turjake** on tehnyt luontotarkkailureissun, Virossa tehdään opaskoirakoulua, koiranpentujen hoitokodit kertovat kokemuksistaan, opaskoirien maaottelussa on käyty sekä erilaisia henkilökuvia ja toimintaesittelyjä sisältää tämän vuoden Opaskoiran Joulu.

Erityisen kiehtova on **Natalja Muravjovan** kirjoitus matkasta Karjalan Jäppilässä sijaitsevaan näkövammaisten lomapaikkaan. **Marianne Tenhami** totteli kiltisti, kun pyysin häntä vähän syvällisemmin kirjoittamaan Baltian asioista. Jutuntekomatkamme tulkeille, **Ellen Riekstinalle** ja **Andris Ošānsille**, parhaat kiitokset!

Kaikki kirjoittajat ovat panneet parastaan, suuri kiitos siitä heille! Kiitos Alille kirjan taitosta ja **Sihteeri-Sirpalle** talouspuolen hallinnasta.

Toimittaja on jäämässä eläkkeelle kouluttajan tehtävistä. Menneet yli 40 vuotta opaskoirankouluttajan ammatissa ovat olleet todella mielenkiintoisia. Tänäkin nautin yhdessä kahden kuntoutusalan ihmisen kanssa erään opaskoiran lähes vir-

heittämisestä työstä. Toisenlaisiakin päiviä on ollut, mutta useimmiten ovat opaskoirat kiittäneet. Minulla on ollut onni saada perusoppini sotasokeilta opaskoirankäyttäjiltä, jotka hekin aika pitkälle kantapään kautta ovat koirankäyttötaitonsa omaksuneet.

Latvian Carnikavassa teen vaimolleni **Zaigalle** tästä lähin töitä, mitä kaikkea hän nyt sitten haluaakin. Ainakin talkkarin hommia pitää hoitaa, mutta ehkä hän joskus pyytää myös koirankoulutusapua. Kaikki käy!

Opaskoiran Joulu ry:n toiminnassa mukana oleminen on lempiharrastukseni eläkkeellä ollessani. Yhdistyksemme tukee nyt ensisijaisesti Viron opaskoirakouluhanketta ja Latvian opaskoiratyön käynnistämistä. Baltian näkövammaisia lapsiakaan emme halua unohtaa, vaan tuemme heidän kuntoutus- ja virkistystoimintaansa.

Ostamalla Opaskoiran Joulu 2014-kirjan olet mukana tukemassa toimintaamme. Kirja on myös sopivaa joululukemista, joten tilaapa saman tien useampi kappale pukinkonttiin!

Antoisia lukuhetkiä!

Tampereella 31. lokakuuta 2014
Juha Herttuainen

Alkumatkasta maasto oli lähes kokonaan hiekkapohjaista. Jos lapset olivat hereillä, he pääsivät kävelemään aina ylämäissä.

SANTIAGO DE COMPOSTELAN VAELLUS

*Teksti: Janne Silas
Kuvat: Valeriina Silas ja Roberto Pugliesi Padilha,
Brasilia*

Lähdimme aamuvarkaisella toukokuun puolessa välissä Pohjois-Espanjan Pamplonasta Santiago de Compostelan pyhiinvaellusreitille. Saimme pukea lähes kaikki vaatteet päällemme, sillä yöllä oli ollut kolme astetta lämmintä. Iltapäivään mennessä ilma lämpiäisi noin viiteentoista asteeseen. Musta neljävuotias labradorinnoutaja **Uuno** opasti hienosti

minua uusissa hajumaailmoissa. Vaimoni **Valeriina** työnsi kolmipyöräisissä kärryissä pieniä matkakirjojaan lueskelevia lapsiamme. **Arttu** ja **Alina** olivat täyttäneet juuri kolme ja neljä vuotta. Meillä oli sellisämme rinkat, joissa oli tarvitsemamme tavarat kahden kuukauden elämistä varten. Sen verran arvelimme korkeintaan kuluvan noin 800 kilometrin mittaisen pyhiinvaellusreitin kävelemiseen.

Valeriina kertoi minulle kääntymiset seuraamalla keltaisia opasnuolia ja maahan tai tolppiin upotet-

Suurimman osan kuuden viikon vaelluksestamme aurinko paistoi tai oli muuten lämmintä.

tuja simpukoita. Poistuttuamme härkäjuoksustaan kuuluisan kaupungin vilinästä alkoi kevyenliikenteen väylän tapainen hiekkatie. Heti ensimmäisenä päivänä saimme testata fyysistä kestävyttämme, sillä kiipesimme noin 300 metriä ylemmäs. Uuno opasti niin hienosti, että vasta huipulla sain Valeriinalta kuulla polun olleen kivisen. Vaimollani oli työntettävinaan kiipeilyn aikana tyhjat kärryt, sillä lapset kävelivät vuorenavallituksensa aikana noin neljä kilometriä.

Lapset nukahtivat pian kärryihinsä, joten saavuttimme keskimääräiseksi päivämatkaksamme suunnittelemamme 20 kilometriä melko nopeasti. Vuosisatojen aikana Camino de Santiago reitin varrella oli syntynyt lukuisia eritasoisia majoitus- ja ruokailupaikkoja. Ensimmäisenä yönä löysimme majoituspaikaksamme kotimajoituksen eli casa ruralin. Silloin saimme kokeilla henkistä kestävyttämme. Me saimme vahtia kärryistä ryntääviä, täynnä latautunutta energiaa uhkuvia muksujamme, jotka alkoivat heti tutkia uutta huonettamme. Muut vaeltajat saivat lepäillä tai lukea kirjoja monen tunnin kävelyn jälkeen. Uuno meni lepäilemään työurakkansa jälkeen omalle petilleen.

Kävimme suihkussa, pesimme päivän vaatteet ja minä ruokin Uunon. Lähtiessämme vaellukselle rinkani painoi noin 12 kiloa ja vaimoni kilon verran vähemmän. Rinkassani oli muun muassa 4 kiloa koiranruokaa, jota sitten ostaisimme lisää matkan varrelta.

Espanjassa lain mukaan opaskoiralla oli oikeus

mennä ravintolaan, kauppaan ja majoituspaikkoihin. Meillä oli jopa tämä espanjankielinen lakiteksti mukana. Siitä huolimatta emme päässeet kaikkiin majoituspaikkoihin tai ravintoloihin Uunon opastaessa minua. Ensimmäisen yöpymispaikasta poiskäännytyksen jälkeen meille tuli monta päivää kestänyt joka-aamuinen jännitys siitä, missä voisimme seuraavan kerran yöpyä.

Kulkukoiria oli lähes joka kylässä, mutta niistä ei ollut juurikaan haittaa. Myös ihmisten kanssa kulkevat koirat, olivat ne sitten vapaina tai remmissä, käyttäytyivät uskomattoman hienosti. Ensimmäisen viikon aikana emme tavanneet Yhtään räksyttävää koiraa. Olimme kulkeneet niin autoilla seuduilla, että Uunoakin oli pystynyt pitämään aika ajoin vapaana minun seurattessa kärryjen pyörien ääniä. Uuno opasti vuoronperään vasemmassa ja oikeassa kädessäni, jotta fyysinen rasituksemme jakautuisi tasaisesti. Kylien läpi kulkiessamme jalkakäytävät olivat usein niin kapeita, että siihen mahtui juuri ja juuri koira ja ihminen. Pidinkin Uunoa aina talojen puolella minimoidakseni vaaran osua taloista tuleviin ulokkeisiin.

Talsittuamme noin sata kilometriä tulimme ensimmäiseen suureen kaupunkiin, Logronoon. Kaupungit kuten kylätkin olivat täällä hyvin vanhoja. Vaeltajille tarjottiin iltaisin seitsemän jälkeen pyhiinvaeltajamenu, johon kuului runsas alkuruoka, pääruoka ja jälkiruoka. Hinnat vaihtelivat paikasta riippuen 9-12 euroon henkilöä kohti ja hintaan sisältyi juomaksi joko vesi tai viini. Lapset jakoivat keskenään yhden aikuisen annoksen.

Käveltyämme reilun viikon olimme huomanneet Uunon kyljessä omituisen ruhjeen. Eläinlääkärin mukaan sitä oli purrut käärme tai toinen koira. Kumpi-

Metsätaipaleella kulkiessa tulimme yllättäen ilmeisesti peuroja varten tehdyille portille. Uuno ei pystynyt kävelemään putkista tehtyä tienpätkää pitkin.

Lasten kävellessä Alina kertoi minulle etujoukoissa tarinoitaan Artun tutkiessa maastoa. Kuvassa Alina työntää taskuunsa hieman aiemmin ostettua prinsessan tiaraa. Noustessamme 700 metrin korkeuseroa O Cebreiolle Valeriina työnsi tyhjiä kärryjä jo loiventunutta mäkeä ylös. Kuva: Roberto Pugliesi Padilha

kaan ei ollut kuitenkaan mahdollista. Haava parani parissa viikossa, sillä saimme eläinlääkäriltä antibioottia ja haavanpuhdistusainetta.

Olimme opaskoirinemme ja lapsinemme aikamaisia kiinnostuksen kohteita ja meistä kulki huhuja sekä edessä että takanapäin. Erään kylän loppupuolella paikallinen mies seisoi tiellä ja kertoi kuulleen-

Matkan alkuvaiheessa sain yllättäen kovan kuumeen ja voimat katosivat täysin. Odottaessani Valeriinan hakemaa appelsiineista puristettua juomaa, lepäilin tiellä

sa, miten tulossa olisi: - A blind man with a dog and woman with two children.

Kylän jälkeen kuljimme kymmenen kilometriä tietä pitkin, jossa oli sekä lampaista että lampaan kakkaa. Kiurut sirkuttivat paikallaan leijuen ja etuoikealla näkyi valtava unikkopelto.

Olimme edenneet Santiagon tiellä puoleen väliin, kun erään kylän jälkeen vastaamme tuli englantia puhuva pariskunta kuuden vapaana olevan koiran kanssa. Nämä koirat eivät olleet millään muotoa hallinnassa. Ainoa joka selvitti kohtaamisen kunnialla,

oli Uno. Seuraavan kylän jälkeen tien vieressä oli vaeltajatyttö telttansa vieressä. Hän oli tekemässä tulta tiiligrilliin matkakaverina olleen aasin mussuttaessa suu täynnä heinää.

Lumihuippuisia vuoria näkyi lähes päivittäin. Maisemat olivat upeat, sillä korkeuserot, viiniviljelmät, pellot ja kerrosviljelyt täplittivät maiseman kauniiksi mosaiikiksi. Eräessä kohdassa oli taulu, jossa maisemaa oli kuvattu näkövammaisista varten kohokuvioidulla taululla.

Reitti kävi korkeimmillaan 1517 metrin korkeudessa. Suurimmat korkeuserot saman päivän aikana olivat 700 metrin luokkaa. Uno esitti loistavat opaskoiran kykynsä. Se etsi herpaantumattomalla tarkkuudella aina par-

Vaellusreitillä varrella olleet irtokoirat, kanat, lampaat, vuohet ja lehmät eivät Unnoa häirinneet. Odotellessamme lapsia leikkipuistosta Unnon takana alle parin metrin päässä makasi kissa.

haat kohdat kengilleni sekä nousuissa että laskuissa. Toisessa kädessäni käytin vaikeissa paikoissa vaellussauvaa. Takanamme Valeriina työnsi ja kamposi kärryjä pomppuista ja kivistä polkua ylöspäin ja jarrutteli lähes pelkällä lihasvoimalla kärryjä alaspäin. Kärryjen jarrut olivat heikentyneet jatkuvissa ylä- ja alamäissä. Mikäli se oli mahdollista, lapset kävelivät halutessaan varsinkin ylämäissä.

Noin 150 kilometriä ennen Santiago de Compostelaa saavuimme Galician maakuntaan. Seudun musiikki muistutti hyvin paljon irlantilaisista kansanmusiikkia. Irtokoirat muuttuivat kertaheitolla suorastaan vihaisiksi. Vaellussauvani muuttikin Valeriinan käteen koirankarkotuskepikeksi. Lintumaailma oli taas palannut samanlaiseksi kuin alkumatkasta, jolloin suomalaisille tutut rastaat ja pihalinnut, kuten peipot, punarinnat ja jopa talitiaiset värjittivät äänimaailmaa. Alussa runsaina esiintyneet kattohaikarat olivat nyt tyystin loppuneet.

Kylät olivat muuttuneet vireämmiksi. Eräässäkin kylässä, jossa yövyimme, oli käynnissä fiesta. Lattarimusiikkia soittava puhallinorkesteri kiersi ympäri kylää ja soitti kovalla äänellä rytmimusiikkiaan. Eräs paikallinen mummo kuljetti innosta hihkuvaa Arttua sylissä lattaribändin perässä Alinan ja Unnon kauhistellessa kovaa melua.

Kolme päivää ennen saapumistamme Santiago de

Compostelaa söimme aamupalaksemme zurroja, eräänlaisia espanjalaisia munkkeja. Lähdettyämme matkaan ohitimme tolpan, jonka mukaan matkaa Santiagoon oli jäljellä 50 kilometriä. Minut pysäytti joku paikallinen mies, joka osoittautui paraolympiaurheilijaksi. Hän halusi välttämättä lähteä opastamaan minua edessä olevan hankalan paikan ohi. Puron yli joutui kulkemaan isoja laakeita kiviä pitkin. Lopulta laskeuduin vedenpitävien kenkien kanssa alla lorisevaan puroon ja päästin Unnon juomaan vettä.

Vesiesteestä selviytyttyämme päästimme lapset taas kävelemään. Vauhimme hidastuttua meidät ohitti kaksi miestä, jotka olivat pukeutuneet rinkkoja myöden samalla tavalla. Miehet osoittautuivat espanjalaisiksi näkövammaisiksi. He kulkivat putkinäkösä avulla ilman valkoista keppiä. Jutellessamme selvisi myös, että heidän Madridissa asuvalla äidillään oli opaskoira.

Kuudennen vaellusviikkomme alkaessa lähestyimme Santiago de Compostelaa saksalaisen nuoren naisvaeltajan kanssa. Olimme tavanneet hänet ensimmäisen kerran jo lähtökaupungissamme Pamplo-nassa. Kahdenkymmenen kilometrin päivätaipaleen päätteeksi kuljimme monta kilometriä kaupungin katuja, ennen kuin olimme lopulta puoli yksi Santiagon katedraalilla. Jonotimme itsemme infopistee-

seen, josta saimme todistukset vaelluksestamme. Tunnelmamme ei ollut mitenkään erikoinen, oli vain taas yksi vaelluspäivä takana. Kanssavaeltajien hurraa huudot kuitenkin tuntuivat kannustavilta.

Nuikuimme seuraavana yönä 11 tuntia. Aamutoimien jälkeen oli aika lähteä tutkimaan Santiago de Compostelaa. Jäin odottamaan lasten kanssa todistuksiaan jonottavien peregrinoiden keskelle Valerian mennessä kysymään karttoja Finisterren vaellukselle. Kartat saatuamme veimme lapset Santiago de Compostelan keskustassa olevaan upeaan leikki- puistoon, jossa oli myös lasten suosikki, hämähäkki- mäinen verkkokeinu.

Lähtiessämme jatkamaan matkaa ainoan lepopäivämme jälkeen kohti Finisterrea, palasimme taas alkumatkan tunnelmiin. Sata kilometriä ennen Santiago de Compostelaa ylä- ja alamäet olivat vähentyneet ja kävelyalusta oli ollut lähinnä hiekkatietä. Nyt kuljimme eukalyptusmetsässä mäkisiä polkuja ja lapset pääsivät kävelemään niin paljon kuin jaksivat. Tungos reitillä oli vähentynyt, sillä suurin osa vaeltajista kävi linja-autolla Finisterressä. Koirat olivat edelleen äänekkaita, mutta haukuivat useimmin pihassa aidan takana. Uno joi usein purosta,

Niin kylissä kuin kaupungeissa jalkakäytävät olivat usein hyvin kapeita. Keskellä jalkakäytävää saattoi olla valopylväs. Astoran jalkakäytävillä laatat olivat irti alustastaan ja lonksuivat jalkojen ja kärryjen alla.

sillä vettä oli nyt runsaammin kuin ennen Santiagoa.

Unon ja minun yhteistyö oli kehittynyt yli neljäkymmenen perättäisen kävelypäivän jälkeen loistavaksi. Eräällä metsäpolulla tunsin, kuinka Uno ohjasi minut pienellä liikkeellä hieman vasemmalle, jolloin oikea jalkateräni hipaisi oikealla olevaa kiveä. Kun jalkani oli kiven kohdalla, jo edessä menevä Uno nykäisi nopeasti minut oikealle. Kallistuin juuri sen verran nykäyksen voimasta, että tunsin kuinka iso puun oksa suhahti aivan pääni vasemmalta puolelta.

Lähestyessämme lopullista määränpäättämme kävelimme parin kilometrin verran aallokkoista Finisterren uimarantaa pitkin. Muutamat jo perille päässeet, meidät vaelluksella nähneet toivottivat meidät tervetulleiksi Finisterreen. Majoituimme vanhaan mukavaan hotelliin, kävimme syömässä ja kiipesimme kolmen kilometrin päässä olevaan maailman loppuun eli Finisterren niemennokkaan. Majakalta saimme viimeiset leimat pyhiinvaelluspasseihimme. Käveltyä oli tullut kuudessa viikossa 810 kilometriä.

Kun seuraavana päivänä astuimme Santiago de Compostelaan menevään linja-autoon, Arttu istui minun syliini, Alina äidin syliin ja Uno makoili jaloissamme. Auton lähtiessä liikkeelle Arttu huusi hurraata, sillä emme olleet kuuteen viikkoon kulkeneet näin kovaa vauhtia. Kuuden päivän vaellus ajeltiin nyt kahdessa tunnissa. Santiago de Compostelan linja-autoasemalta kävelimme pari kilometriä keskustaan. Matkalta otimme Unolle ekinokkimadotuksen ja pussillisen lammasnukkeja, sillä syntymäpäiväsankari täytti tänään viisi vuotta. Astuimme vielä leikki- puiston vieressä olevaan hotelliin pariksi päiväksi kotiinpaluuta odottelemaan.

TIETOLAATIKKO

Santiago de Compostela on yksi kolmesta kristikunnan pyhiinvaelluspaikasta.

Kaupungin katedraalin alle on tarinan mukaan haudattu Hispaniassa lähetystyötä tehnyt Jeesuksen ope- tustlapsi apostoli Jaakob vanhempi.

Santiago de Compostelaan johtaa kuusi reittiä, jotka lähtevät Ranskasta, Portugalista ja eri puolilta Espanjaa. Vaelluksen voi aloittaa myös vaikkapa Suomesta Hämeen härkätietä pitkin. Vuosittain vaelluksen suorittaa yli kaksisataatuhatta ihmistä.

Pyhiinvaeltajien ohella tiellä vaeltaa runsaasti esimerkiksi kulttuurista, historiasta, luonnosta tai liikunnasta kiinnostuneita ihmisiä. Vaelluksen voi suorittaa kävellen, polkupyörällä tai hevosella. Saadakse- todistuksen vaelluksen suorittamisesta kävellen, pitää kävellä jotain reittiä vähintään 100 kilometriä. Reitillä kulkeminen todistetaan keräämällä leimoja pyhiinvaeltajapassiin, jonka saa esimerkiksi Jaakontien ystävät ry:stä.

MATKA TARTTOON JA OPASKOIRAKOIDEN MAAOTTELUUN

*Teksti: Annikki Skogster
Kuvat: Sini Merikallio*

Opaskoirakoiden maaotteluja on pidetty jo useamman vuoden ajan. Aluksi kilpailivat paremmuudesta Viro ja Suomi, myöhemmin mukaan on tullut Latvia. Kukin maa lähettää maaotteluun kaksi opaskoirakkoa. Maaottelut pidetään vuorotellen eri maissa, tänä vuonna Virossa, viime vuonna Latviassa ja ensi vuonna Suomessa.

Kilpailijoiden ja heidän avustajiensa kanssa meitä oli yhteensä 14 henkilöä ja neljä opaskoiraa. Jokaisella näkövammaisella oli peesari/avustaja. Matkalle lähdimme perjantaina 10.10. ja kotimatkalle 12.10. Matkustimme Helsingistä Tallinnaan Vikinglinen laivalla ja Tallinnasta Tarttoon junalla. Kotiin päin matkatessamme takaisin Tallinnaan ajopelinämme oli tilausbussi. Poikkesimme matkan varrella Viron rakenteilla olevassa opaskoirakoulussa.

Junamatkalle lähdimme kävellen laivasatamasta ja koiramme saivat matkan varrella jaloitellessaan tutkailla puiston tuoksuja ja tuntemattomien koirien jättämiä hajujälkiä. Virossa on panostettu juniin ja junaratoihin ja matka sujui hyvin. Tarttoon tultuamme satoi kaatamalla ja jouduimme odottelemaan sään selkenemistä. Onneksi sään haltija oli suopea kilpailupäivänä ja antoi auringon paistaa ja meidän

Suomalaiset matkalle lähdössä.

Suomen poika Taavi.

Viron voitokas joukkue, alla Latvian joukkue.

Kolme tuomaria seuraa opaskoira Matiasta.

iloita retkeillessämme syksyn väreissä hehkuvässä Tartossa.

Maaottelu

Kiersin kilpailuradan kerran **Sinin** kanssa ilman opaskoiraani **Alphonsea**. Minusta rata tuntui hyvin haasteelliselta, mutta mielenkiintoiselta. Lisäväriä antoivat kaduilla ja puistoteillä kulkevat ihmiset. Mieleen jäävä oli rouvasihminen, jolla kuulemma oli pienikokoinen koira. Hän huusi kovaa ja korkealta - kai kilpailijalle, joka oli juuri päästänyt koiransa vapaaksi luoksetulokäskyä odotellen. Rouvan mielestä ei koiria siinä puistossa saanut pitää vapaana ja kyllä hän jaksoi tuoda esille vakaan mielipiteensä. Toinenkin tilanne syntyi silloin, kun herra yritti kilpailun päätöspaikalla työntää jotain kilpailleen koiran suuhun. Aika moni ohikulkija yritteli taputella ohittaessaan koirakon. Minunkin opaskoiraani haluttiin silitellä ja tietysti kuulin ohi kulkiessamme kehuja koiran "kaikeudesta".

Maaottelu alkoi lauantaina kello kymmenen maisa ja päättyi neljältä. Tuomareilla: **Timo Leppäkorpi/Suomi**, **Maria Soonberg/Viro** ja **Zaiga Kļaviņa/Latvia**, tuli mukavasti kilometrejä käveltyä, kun he seurasivat kaikkia kilpailevia koiria emäntineen ja isäntineen. Meitä pidettiin jännityksessä lauantai-iltaan asti, jolloin oli mukava ja leppoisa palkintojen jakotilaisuus ja runsas pitsatarjoilu juomineen.

Palkintojenjaon tulokset

Kaksi sorjaa virolaista, **Kaj Kuusk**/opaskoira Janet 95.5 pisteellä ja **Gerli Kangur**/Matias 86.5 pisteellä, voittivat maaottelun yhteispisteillä 182.

Hopeatila tuli Suomen joukkueelle **Erkki Juntikka**/Taavi 87 pisteellä ja **Virpi Paananen**/Vilma, pisteitä 86, yhteispisteitä 173.

Pronssitilalle tuli Latvian joukkue, **Aleksejs Volkovs**/Teodors 87 pisteellä, sekä **Natalja Muravjova**/Lati 67 pisteellä, yhteispisteet 154.

Tarton vanhassa kaupunginosassa

Opaskoirani Alphonsen ja peesarinani toimineen **Sini Merikallion** ansiota on, että pääsimme kulkemaan Tarton vanhassa osassa ja upeissa metsiköissä. Kiipesimme mäkeä ylös kulki pieniä polkuja ja toista mäkeä alas. Pitää sanoa, että nautin retkestämme oikein, oikein kovasti. Siniä taisi jännittää kulkiessamme ylämäkeä pientä polkua, jonka oikealla puolella oli jyrkkä pudotus. Alphonse sai tuolloin kirmailla vapaana. Ja minä sen kun tallustelin Sinin perässä pitäen hänen taakse ojennetusta kädestään kiinni, enkä osannut edes pelätä.

Tällä retkellä kohtasimme aivan mahdollottoman suoloisen vaalean opaspennun, nimeltään **Rudi**. Pojat, siis Alphonse ja Rudi ystävästyivät heti ja meno oli kovaa. Yrittäpä tuo 4.5 kuukauden ikäinen söpöläinen pomottaa Alphonsea, mutta eipä vanhempi viitsinyt näyttää sitä kuuluisaa kaapin paikkaa pennulle. Saimme myös tilaisuuden jutella pennun kasvattajien kanssa. Itse asiassa tapasimme pennun hoitoperheineen kaksi kertaa samoissa maisemissa. Toisella kerralla koirat päättivät "vähän juosta" eivätkä kuulleet kutsuhuutojamme, koska vauhti oli melkoisen kovaa. Onneksi lähistöllä ei ollut isoja teitä ja

Kaikki kilpailijat yhteiskuvassa illan jo hämärtyessä.

Jutun kirjoittaja Annikki Skogster kävelyllä, peesarina Juha. Alla Taavi noutaa.

Opaskoira Vilma Suomesta.

varmaan koirulit nauttivat vapaudesta! Tulivathan ne luoksemme vauhtihuuman loputtua.

"Oikutteleva bussi"

Bussimatkalle lähtiessämme, kuljettaja totesi, ettei voi ottaa opaskoiriamme kyytiin. Olin aiemmin maininnut Vikinglinen matkan järjestäjille, että meillä on opaskoiria, mutta enpä tullut viime viesteissä siitä muistutelleeksi. Siinä seisottiin bussin vieressä, näprättiin kännyköitä, soitettiin moneen paikkaan. Ehdin jo päättää, että tämä matka on taatusti viimeinen, jota alan järjestää!

No, lopulta bussifirman pomo ilmoitti, että koirat voivat tulla kyytiin ja niin lähdettiin Opaskoirakoulua kohti. Kuljettaja ajoi aikamoista haipakkaa ja kuulemma tutkaili samalla navigaattoria. Seurauksena siitä oli, että bussi tömsähti esteeseen ja me takapenkkiäiset hyppäsimme korkealle, onneksi kahdella meistä oli turvavyö kiinni, mutta Sinin pai-

kalla turvavyötä ei edes ollut. Hänen päänsä kolahti kattoon ja kuhmu tuli päähän.

Etupenkeillä matkustavat kertoivat myöhemmin, että kuljettaja näytti hyvin väsyneeltä ja bussi heijaili vähän liian lähelle tien reunaa. Pahinta kuitenkin oli, että kuljettaja ei tainnut osata lukea navigaattoria, eikä löytänyt opaskoirakoululle tarkoista osoitetiedoista huolimatta. Hän teki useita u-käännöksiä ja lopulta jouduimme pyytämään Opaskoirakoulun johtajan Matin avuksemme.

Pääsimme lopulta tutustumaan rakennustyömaan nykytilaan. Opaskoirakoulu näytti hyvin erilaiselta kuin ensi kerran käydessäni. Silloin olivat vain perustukset tehty. Nyt alakerta oli valmis tai lähes valmis. Tuli paloi takassa ja loi leppoosaa tunnelmaa.

Vaikka bussikuski oli epäkohtelias ja töykeä, bussi päätyi lopulta Tallinnaan ja me pääsimme satamaan.

Ennen laivaan menoa veimme Alphonsen lenkille ja kyllä siinä koiran nenällä oli tekemistä, kun piti joka metrin jälkeen tutkia vieraita hajujälkiä. Laivan henkilökunnan ystävällisyys haihdutti bussimatkan "koettelemukset" tipotiehen. Pääsimme laivaan vähän ennen yleistä ryntäystä. Samoin saimme varattua pöydät ruokailua varten. Ja tietysti buffetpöydistä tuli haettua ruokaa yli oman tarpeen, mutta hyvää se oli.

Ehdimmehän me käväistä laivan myymälässäkin ja tuliaisakantaen pääsimme kotiin. Matkasta jäi mukava mieli, vaikka bussin kuljettajan töykeys harmitti. Joku sanoikin, että «sehän toi vain lisämausteita matkaamme ja jälkeen päin kuskiakin on hauska muistella!» - Niinköhän on?

Pisteidenlaskua odoteltaessa.

VIROSSA RAKENNETAAN OPASKOIRAKOULUA

*Teksti: Marianne Tenhami
Kuvat: Ali ja Malla Kinnunen*

Viron opaskoirakoulu on melkein valmis. Jo nyt koulutuksessa ja siitokäytössä olevat koirat voivat asua siellä koulutuksen ja pennutuksen ajan. Tulevaisuudessa myös yhteistyökurssilaiset voivat majoitua koululle ja henkilökunta saa omat sosiaalitilat.

Viidentoista kilometrin päässä Tartosta, idyllisessä maalaismaisemassa sijaitsee melkein valmis Viron opaskoirakoulu. Valmiina alakerrassa ovat pentutilat, tilat sairaille koirille, neljä koirankoppia joihin mahtuu kerrallaan kaksi koulutuksessa tai siitokäytössä olevaa koiraakin sekä luokkahuone jossa pidetään yhteistoimintakurssien luennot ja tullaan järjestämään opaskoira-aiheisia seminaareja. Alakertaan valmistuu myös keittiö. Yläkertaan on rakenteilla kaksi majoitushuonetta yhteistoimintakurssilaisille sekä opaskoirakoulun henkilökunnan sosiaalitilat.

Koko rakennushankkeen isä on ollut Viron opaskoirakoulun johtaja **Mati Malm**. Opaskoirakoulu Viiksen johtava kouluttaja **Juha Herttuainen** on toiminut konsulttina tehden yhteistyötä Mati Malmin ja arkkitehdin kanssa sekä neuvoen, minkälaisia tiloja rakennukseen tarvitaan ja miten rakentamisen on edistytävä.

- Opaskoirakoulun rakennusprojekti alkoi jo vuonna 2008. Siihen saatiin rahoitus Viron sosiaaliministeriöltä. Rahat loppuivat kuitenkin kesken, joten meidän oli etsittävä lisärahoitusta, jota saimmekin Euroopan Unionilta sekä yksityisiä lahjoituksia, kertoo opaspentuja kasvattanut ja opaskoiria kouluttanut **Karel Vaitler**, joka on ollut mukana koordinoimassa

Kuva: Sini Merikallio.

Opaskoiramaaottelun jälkimainingeissa Annikki Skogster ja Mati ja Veronika Malm.

koulun rakentamista, auttanut rahoitushakemusten laatimisessa ja etsinyt rahoittajia Viron opaskoirakoulun rakentamiseen. Hän oli myös auttamassa rakennuksen kivijalan muuraamisessa. Rakentamisen myötä ilmeni, että rakennukseen tarvitaan lisää tilaa. Niinpä oli jälleen anottava lisää rahoitusta. Myös luonto asetti omat haasteensa, kun maan alle, rakennukselle tarkoitetulle paikalle muodostui vettä ja sitä piti pumpata pois ennen kuin rakentaminen voitiin edes aloittaa. Luonnon ja rahoituksen asettamien haasteiden vuoksi varsinainen rakentaminen voitiin aloittaa vasta vuonna 2011.

- Rakennushankkeen tulevaisuus näyttää valoisalta. Vaikka opaskoirakoulu ei ole vielä kokonaan valmis,

Hyvältä ja melkein valmiilta näyttää!

Karel Vaitler

sitä voidaan jo jossain määrin käyttää. Olen iloinen, että koulutuksessa olevat koirat voivat jo asua siellä. Ennen ne asuivat kouluttajansa kotona. On myös hyvä, että yhteistoimintakurssilaiset voivat tulevaisuudessa asua koululla kurssin aikana, koska tiivis yhteenkurssittaminen tulevan oppaan kanssa onnistuu näin hyvin ennen kotipaikkakoulutusta, Karel iloitsee.

- Meillä on nyt auto, jolla voimme ajaa koulutuspaikoille. Ennen meidän oli käytettävä julkista liikennettä, melkein valmiilla opaskoirakoululla opaita kouluttava **Veronika Malm** lisää. On kuitenkin jälleen kerran anottava lisärahoitusta niin, että opaskoirakoulu tulisi kokonaan valmiiksi. Opaskoirakoululla arvioidaan varovasti tämän tapahtuvan mahdollisesti ensi vuonna.

Juha, Esko ja Heikki Viron opaskoiratyötä aloittamassa

Viron opaskoiratyö alkoi vuonna 1992 Juha Herttuaisen toimesta.

- Vuonna 1989 virolaisia näkövammaisia oli Suomessa melomassa ja olin melontatapahtumassa avustajana. He kokeilivat kävelyä suomalaisen opaskoirankäyttäjän oppaan kanssa ja ihastuivat. Niinpä lähdimme silloisten peesareiden ja koetuomareiden **Esko Palosvirran** ja **Heikki Saastamoisen** kanssa Vi-

*Viron opaskoirakoulun johtaja Mati eli Matti Malm.
Kuva: Sini Merikallio.*

roon katsomaan, minkälaisia mahdollisuuksia täällä olisi aloittaa opaskoiratyö, hän valottaa alkuaikojia. Juha alkoi Eskon ja Heikin avustuksella kouluttaa **Anu Lokkea** ja **Esta Ratnikia** Tallinnassa opaskoirankouluttajiksi. Anu kouluttaa opaskoiria edelleen. Suurimman osan Viron opaskoirista kouluttavat tällä hetkellä Veronika Malm ja **Maria Soonberg** Tarton opaskoirakoululla. Veronika on ollut myös Suomessa harjoittelemassa kurssilla, jolle on osallistunut nuoria opaskoiria käyttäjiä ja Juha tuli tarvittaessa Viroon opaskoiran koulutusta opettamaan.

- Juha on tehnyt kanssamme paljon työtä ja valvonut, että kaikki sujuu hyvin niin opaskoirien koulutuksessa kuin yhteen kurssittamisessa käyttäjien kanssa, Veronika kiittelee.

- Opaskoiratyö pyörii nyt aika mukavasti täällä Virossa. He toimivat täysin itsenäisesti, eikä meitä enää täällä tarvita, toteaa Tartossa nykyisin osittain asuva, paikallisoppanamme kotikaupungissaan toiminut Esko.

Alussa etsittiin rahoittajia niin, että voitiin ostaa

ensimmäiset pennut ja aikuiset koirat. Ensimmäinen käyttöön tullut opaskoira ja ensimmäinen siitoskoira ostettiin Latviasta. Siitoskoiran sulhanen tuli Suomesta Näkövammaisten Keskusliiton Opaskoirakoululta.

- Meillä on ollut jalostustoimintaa noin 15 vuotta. Jalostusvastaavamme **Kätlin Tamman** on kolmentoista vuoden ajan etsinyt sopivia uroksia siitosnartuillemme niin Virossa kuin Suomestakin. Tällä hetkellä meillä on käytössä kaksi siitosnarttua, **Kicko** ja **Mona**, jotka ovat omaa kantaamme jo viidennessä polvessa. Nämä koirat työskentelevät myös oppaina. Ostamme myös joitakin koiria. Opaskoiria Virossa on noin 30. Mukaan on laskettu myös eläkeläiset. Joka vuosi koulutetaan neljä uutta opaskoiraa. Suurin osa koirista on labradorinnoutajia, mutta oppaina työskentelee myös kaksi kultaistanoutajaa, Veronika kertoo.

Yhteistyökurssilla huomioidaan kurssilaisen yksilöllinen tilanne

Saapuessamme Viron opaskoirakoululle tapaamme yhdeksän seitsemänviikkoista, terävähampaista, vilkasta opaskoiranpentua, jotka ovat piakkoin lähdössä hoitoperheisiinsä. Kuten meillä Suomessa, Virossakin on hoitoperheitä, joissa pennut viettävät noin vuoden tai puolitoista vuotta ennen testeihin menoa. Hoitoperhetarpeesta ilmoitellaan internetissä ja puskaradiokin toimii. Jos koirat läpäisevät testit, niistä aletaan kouluttaa oppaita.

- Opaskoiran kouluttaminen kestää meillä noin puoli vuotta, riippuen koulutettavasta koirasta. Jos oppaalle on löydetty sopiva käyttäjä, yhteistyökurssi alkaa Tartossa, kuvailee opaskoirankouluttaja Maria Soonberg.

Kun muiden usko kouluun horjui, Juhan usko kesti!

Maria Soonberg

Kouluttaja Veronika Malm ja Zaigan elohund Diiva.

Zaiga ja Veronika oleskelutilassa. Suomalaiset ihastelevät virolaista lastulevyä, mutta se maalataan.

Koska opaskoirakoululle ei voida vielä majoittaa kurssilaisia, yhteistyökurssilaiset asuvat Tartossa joko sukulaistensa tai ystäviensä luona tai hotellissa. Harjoittelupaikka on yleensä Tarton keskusta, mutta harjoitella voidaan myös muissa kaupungeissa kuten Tallinnassa tai Pärnussa. Tässä huomioidaan tietysti kurssilaisen asuinpaikka.

- Jos opaskoira menee töihin Pärnuun, yhteistyökurssi aloitetaan Tartossa, mutta Pärnussa tietysti harjoitellaan enemmän. Tai jos koira menee maaseudulle oppaaksi, se saa enemmän maaseutukoulutusta, Veronika havainnollistaa. Yhteistyökurssin kesto riippuu niin ikään kurssilaisesta.

- Koiranvaihtajilla aika Tartossa on lyhyempi. Meillä on juuri nyt kurssilainen, joka on saamassa kolmatta opaskoiraansa. Hänen kanssaan riittää muutama päivä Tartossa ja loppuosa kurssista harjoitellaan hänen kotiympäristössään. Yhteistyökurssi kestää noin kuukauden, mutta tässäkin huomioidaan kurssilaisen yksilöllinen tilanne: jos kurssilainen ei voi osallistua kurssille joka päivä, kurssi aika tietysti pitenee jopa kahteen kuukauteen, Veronika selittää.

Opaskoiratietämys Virossa on lisääntynyt: nyt opaskoira tunnetaan maassa ja sen kanssa pääsee jo aika hyvin joka paikkaan. Opaskoiratyötä aloitettaessa ja vielä muutama vuosi sen jälkeenkin näin ei ollut. Huoltokulukorvausjärjestelmääkin aloitellaan.

- Tallinna, Tartto ja Pärnu antavat opaskoirankäyttäjilleen rahaa opaskoirien ruokaan. Pienemmissä kaupungeissa saatetaan myös antaa rahaa opaskoirien ruokintaan, mutta tämä vaihtelee kaupungeittain, Veronika toteaa.

Matin muuraama takka ja Veronika.

PUUSTA PUDONNUT

*Teksti: Regina Koljonen
Kuvat: Ari Koljonen*

Oli huhtikuun 23. päivä vuonna 2014. Kaunis keskiviikkoaamu ja aamulenkimme päätteeksi poikkesimme puistoon, jota kutsun Pukinmäen puistoksi. Puisto on minulle erittäin tuttu vuosien varrelta ja entuudestaan tiesin puiston toisen reunan olevan tiheää ryteikköä, jonka takana kulkee junarata. Minulle oli kerrottu, ettei ryteikköön kannata mennä. Tapani mukaan päästin opaskoirani **Turjakkeen** kulkemaan heijastinvaljaissa pitkässä hihnassa pitäen itseni hiekkatiellä jalkatuntumalla hiukan koirakeppiä apuna käyttäen.

Juttelin puhelimesta kun käteni ympäri kietaitu hihna kiristyi ja irtosi rajun kiskaisun johdosta. Turjake käytti hyväkseen keskittymistäni rupatteluun ja yhdellä kunnan loikkauksella oli tiessään. Kutsuin heti Turjaketta nimeltä ja kuulohavainnon mukaan koira palasi takaisin, ei kuitenkaan luokseni. Lopetin puhelun ja tehostin kutsua, turhaan.

Ryteikkö rutisi, kun kuivia oksia katkeili milloin missäkin päin. Sitten Pukinmäen asemalle päin kulkeva juna päästi terävän vihellyksen ja jauhelihan kuvat vilisivät silmissäni. Rintaa riipaisi ja jalkani liikkuvat mielestäni juosten, joka oli harhaa. Ei tuossa ryteikköissä juoksuaskelia oteta. Maasto on hyvin epätaisaista, tiheitä ryteikköjä ja paljon kuivia oksia sikin sokin. Tunkeuduinkin pystyyn kuolleen vesaikon läpi katkoen kaikki mikä meni helposti poikki, kun kiertoteitä ei ollut aikaa etsiä. Koiran haukunta kuului kauempaa, sellainen kimeä kiljunta. Ei Turjake ainakaan junan alle ole jäänyt, jos tuo outo ääni nyt Turjakkeesta ylipäätään tuli. Saattoihan siellä olla toinen koira.

Olen kuullut usein junan huudattavan pilliään ja aina miettinyt syytä, kun kaikki junat eivät pilliään huudata lähestyessään asemaa. Mielikuvissani olen kuvitellut, että silloin radalla on jänis tai muu eläin, jolle juna antaa varoitusmerkin.

Sitten tuli aivan hiljaista ja huomasin kutsujeni muuttuvan epätoivoisiksi. Miten voisni löytää Turjakkeen, jos ei ole äänimerkkiä minne suunnata

ja miten hitossa pääsen täältä pois. Jälleen kerran törmäsin sokeuden tuomaan avuttomuuteen. Olin rynnännyt koiran perään hiukan alaspäin tuntemattomaan ryteikköön edes miettimättä, mitä vastassa voisi olla, kaataen ja katkoen esteitä. Jatkaessani eteenpäin kompastuin johonkin lautakasaan ja sen menin yli, ihmetellen miten tällainen ryteikkö voi olla olemassa kauniin puiston vieressä.

Onkohan ryteikön ja radan välissä aitaa? Miksi Turjake ei enää päästä mitään ääntä? Miksi yksikään kuiva oksa ei katkea kuin omien jalkojeni alla?

Saavuinkin aukiolle ja pysähdyin kuuntelemaan jopa pidättäen hengitystä. Aivan lähellä hiukan etuvasemmalla kuului pieni ääni, ihan kuin rapina ja vingahdus. Oliko loukkaantunut koira jäänyt kiinni hihnastaan ja makasi nyt jossain tiheikössä haavojaan nuolemassa?

Otin muutaman askeleen kyseiseen suuntaan ja ihan oikein, jälleen pieni vingahdus. Jatkoinkin samaan suuntaan ja kutsuin lempeästi ”tur tur”, niin imarrelen kuin osasin. Jos Turjake on loukkaantunut, niin miten löydän sen? Eteeni tuli jälleen ryteikkö, onneksi hiukan harvempi ja esteet napsahtelivat poikki kuin kuivat koiranputket. Jälleen olin kuulevinaani jotain epämääräistä. Sydän pamppaili ja mietin kuulisiko kukaan, jos huutaisin apua. En voinut lähteä mihinkään, koska kuulin äänen hyvin läheltä ja kadottaisin paikan poistuessani. Kutsuin uudestaan hyvin hiljaisella äänellä ja samassa pääni yläpuolella räsähti! Oksa katkesi. Katkennut oksa hipaisi päätäni tipahtaen olkapäälle. Samaan aikaan aivan kasvojeni editse tipahti jotain muutakin. Se oli pehmeä humaus, joka tuntui myös jaloissani. Tuntui, että puusta tipahti eläin. Jokin suurempi, mutta mikä? Aivot löivät tyhjää tai ajatuksia virtasi niin nopeasti etten pystynyt yksilöimään niitä. Sitten nousi pelon tunne. Entä jos se on ilves? Olihan parin kilometrin päässä tehty yksi pentuhavainto reilun vuoden takaa.

Seisoin jähmettyneenä eikä sekään, mikä puusta tipahti, liikkunut. Onko se kuollut tai loukkaantunut? Tajusin, että maailma oli muuttunut hiljaiseksi, kuulin vain sydämeni lyönnit ja hengitykseni, vaikka varmasti junia kulki tiheään. Olihan aamuruuhka ja kyseessä päärata.

Minun kai pitäisi koskea sitä. Entä jos se puree? Muistan kuinka ilahduin nahkasormikkaistani, jotka

Tuolta minä putosin!

suojausivat hiukan puremiselta.

Tiedostin olevani hyvin jännittynyt ja pää tyhjänä. Pakotin itseni kumartumaan ja samassa käteni tavoitti jotain. Käteni osui Turjakkeen heijastinvaljaisiin ja suustani pääsi hämmästynyt parahdus: "Turjake... voi Turjake!" Huomasin sen olevan kova kuin kivi. Turjake seisoi poikittain edessäni kuin patsas. Hetken seisoi siinä molemmat yhtä hölmistyneinä. Tuntui kuin koira olisi miettinyt, että tässä seison enkä muuta voi. Miten tässä näin kävi? Tovin kuluttua kokeilin kepillä mistä koira tipahti. Keppi tavoitti puun ja löysin siitä haaroja kuin olisi useampi puu yhdessä.

Minulle tuli pakottava tarve pois. Kietaisin hihnan lyhemmäksi ja pyysin Turjaketta etsimään kodin. Turjake lähti määrätietoisesti kuononsa suuntaan ja nousi muutamien metrien jälkeen jonkin päälle kääntyen oikealle. Kokeilin kepillä ja siinä oli pitkospuut. Olin ylittänyt varmasti saman rakennelman ryntäillessäni tiheikössä jolloin oletin kompastuneeni lautakasaan. Nousin pitkospuille ja kuljin varovasti Turjakkeen perässä seuraten reunaa kepillä. Pitkospuiden loputtua nousiin pieni pengermä ja oltiin hiekkatiellä. Nyt oloni oli tasaantunut ja kuuntelin kuinka juna kulki takanamme poikittaissuunnassa. Turjake kääntyi jyrkästi vasemmalle, joten pääsin kartalle ja oltiin kotia kohti menossa.

Vasta nyt ymmärsin tutkia koiran tarkemmin ja vaihdoin vahingoittumattoman oppaani ylle opaskoiran valjaat. Kotimatalla ajatukset pyörivät vinhaa vauh-

tia ja loppusuoralla jo naureskelin. Opaskoira tippui puusta!

Kerroin aamun tapahtumasta useille ja moni sanoi Turjakkeen näyttävän siltä, ettei vähempää voisi kiinnostaa. Yksi tokaisi heti että kissan perään se sinne puuhun kiipesi. No, kissa ei ollut edes käväissyt mielessäni.

Tapahtuma jäi vaivaamaan ja pyysin miestäni Aria kanssamme puistoon seuraavana sunnuntaina. Hän otti varmuudeksi kameran mukaan ja lähdimme etsimään pitkospuuta, jotka johdattaisivat meidät hyvin lähelle itse tapahtumapaikkaa.

Pitkospuut löytyivät helposti ja Arin mennessä niille pyysin Turjaketta seuraamaan. Se veti hännän alas jalkojen väliin ja jarrutteli, kuin kertoakseen, ettei halua. Varovaisesti jatkettiin matkaa ja Ari huudahti, että tuolla on se puu. Lähestymissuunnalta arvioituna puuhun ei yksikään koira kiipeäisi. Arin kiertäessä puun toiselle puolelle hän totesi kiipeämisen mahdolliseksi. Sitten Turjake innostui ja näytti mistä puuhun mennään, joten sain varmistuksen sen puutoimisesta. Olin jo mielessäni punninnut, olisiko havaintoni sokean harhanäkyjä.

Katkennut oksa killui edelleen kasvillisuuden varassa. Se oli niin laho, että olisi varmasti katkennut jopa oravan painosta. Koko monihaarainen puu osoittautui hyvin lahoksi.

Kuljimme Arin perässä hänen etsiessä helpon reitin ryteikön läpi. Sain tarkemman käsityksen ryteikön koosta. Se oli paljon pienempi kuin miltä ensi kokemalla aistin, jolloin olin suuressa suomalaisessa ryteikössä jossain syrjäseudulla. Samalla selvisi, että ryteikön ja radan välissä on kohtuullisen leveä polku. Polun ja radan välissä on korkea pengker jonka päällä aita.

Nuoren opaskoiran kanssa elämä pysyy sopivan mielenkiintoisena!

Mutta lenkki jatkuu...

VALOT PÄÄLLE!

Toimitusjohtaja **Jukka Jokiniemellä** on silmissään jäljellä enää vähän valon tajua mutta sisäisesti sitäkin enemmän. Hänen perustamansa yritys Innojok Oy, jonka tuotemerkki on jokaisessa valaisimessa näkyvä Innolux, tuo kirkasvaloa koko maailmaan. Jukka on aktiivinen opaskoiramies ja nykyisin myös järjestöihminen.

Teksti ja kuvat: Ali Kinnunen

Opaskoira **Fanny** toivottaa toimiston ovella vieraan tervetulleeksi ja johdattaa hänet pyynnöstä isäntänsä luo. Työntekijät seuraavat tapahtumaa tyytyväisinä, kyllä meidän Fanny osaa!

Harmin paikka, mutta sisälle Jukka Jokiniemen huoneeseen Fanny ei tällä kertaa tule, vaan päättää jäädä oven toiselle puolelle makoilemaan.

Jukka Jokiniemi kysyy useampaan kertaan, että olen kai tullut häntä tapaamaan opaskoira-asioissa. Hän itse arvelee, että hänestä on tehty jo niin paljon juttuja, että kaikkihan hänen tarinansa tietävät.

Niinpä kertaamme sen vain lyhyesti. Jukka Jokiniemi on näkövammaisen. Hänellä on retinitis pigmentosa eli perinnöllinen silmänpohjan rappeuma. Sairaus havaittiin, kun Jukka oli 19-vuotias, näkö meni alle 30-vuotiaana ja nyt on jäljellä enää vähän valontajua.

Hän pyrki aikoinaan opiskelemaan valaisinalaa, koska arveli että oikealla valaistuksella näönmenetystä voi ehkä hieman hidastaa. Nuori diplomi-insinööri oli jonkin aikaa töissä vieraalla ja piti kokemastaan, mutta joutui sitten saneeratuksi pahimpaan mahdolliseen aikaan. Vaihtoehtoja jäi kaksi: oma yritys tai eläkkeelle. Jälkimmäinen vaihtoehto tuntui nuoresta miehestä kauhistuttavalta ajatukseltakin, eikä hän edes harkinnut työttömäksi jäämistä vaan perusti yhden miehen valaisinfirman, joka sai nimekseen Innojok.

Nyt yrityksellä on yli 20 työntekijää ja sen valaisimet tunnetaan kaikkialla maailmassa.

Uutuutena järjestöura

Jukka on tehnyt rakettimaisen nousun myös näkövammaiskentän huipulle, hänet on valittu toinen toistaan vaativimpiin luottamustoimiin. Hän on nykyisin Näkövammaisten Keskusliiton hallituksen 2. varapuheenjohtaja ja Näkövammaisten Keskusliiton opaskoiratoimikunnan ja kuntoutusjaoston puheenjohtaja. Lapsuudestaan asti purjehtinut Jukka on myös vammaisurheiluaktivisti ja Suomen purjeiluväestön valtuuskunnan jäsen.

Jukka voi olla tyytyväinen työhönsä myös näkövammaisten kannalta. Työ kantaa! Hän on toiminut asiantuntijana monien julkisten tilojen valosuunnittelussa ja onpa hän kaikessa hiljaisuudessa myös lahjoittanut valaistuksia näkövammaisten käyttämiin paikkoihin, niistä tosin ei puhuta. Hyvän valosuunnittelun ja esteettömän ympäristön suunnittelusta on varhainen esimerkki vaikka Kuopion Yliopistollisen Keskussairaalan Silmätautien poliklinikka, jossa heikosti näkevien on helppo liikkua ja selviytyä itsenäisesti vastaanotolle.

Viime vuosina Jukka ja hänen yrityksensä Innojok Oy ovat tulleet palkituiksi tasaiseen tahtiin sekä yrittämisen että muotoilun saralla.

Milloin opaskoira otetaan pois?

Näkövammaisten Keskusliiton opaskoiratoimikunnan muut jäsenet ovat Jukan lisäksi eläinlääketieteen professori **Marjatta Snellman**, sairaanhoitopiirien edustaja **Petra Hurme** ja opaskoirankäyttäjien edustajat **Mikki Liusvaara** ja **Annikki Skogster**.

Opaskoiratoimikunta toimii kaikessa hiljaisuudessa mutta mikään salaseura se ei ole. Sen tehtävä on ohjata ja valvoa opaskoirakoulun toimintaa.

Takavuosina näkövammaiselta otettiin joskus opaskoira pois riittämättömin tai ainakin kiistanalaisin perustein. Seurasi monenlaista sotkua aina oikeudenkäyntejä myöten. Jotkut opaskoirankäyttäjät saattoivat tuntea olonsa turvattomaksi ja pelätä että heiltä viedään apuväline pienestäkin rikkeestä.

Nyt opaskoiratoimikunnan toimivaltaa on korostet-

tu ja koiran poisotto on tehty arvioinnin kestäväksi. Tärkeä uudistus on ollut se, että päätöksestä voi valittaa ja valitus pitää myös käsitellä.

- Nykyään myös keskussairaaloiden kuntoutusohjaajien rooli on korostunut ongelmia ratkaistaessa.

Joku sanoi kerran että koiran poisottaminen on sama kuin otettaisiin silmät pois. Jukka Jokiniemen mielestä on aina suuri murhenäytelmä, jos näkövammaisen koira joudutaan "siirtämään" eli hakemaan pois, eikä tämmöiseen toimeen nykyään ryhdytä kuin pakottavista syistä.

Opaskoiran poisottoon on neljä syytä:

- koiraan kohdistuva suoranaisten väkivalta ja huono kohtelu
- kykenemättömyys koiran pitoon ja hoitoon esimerkiksi liiallisen alkoholinkäytön vuoksi
- vakavat mielenterveyden ongelmat
- pahat muistihäiriöt, joita voivat johtua esimerkiksi dementiasta

Ratkaisut yhteistyössä

Jukka Jokiniemen neuvo on, että aina ennen kuin opaskoiran poisottamista edes ruvetaan suunnittelemaan, opaskoirankäyttäjää kuullaan ja toimista päätetään yhteisymmärryksessä opaskoirankäyttäjän kanssa, jos se suinkin on mahdollista. Yksi poikkeus on: jos koira kohdellaan huonosti ja sitä pahoinpidellään, se on otettava pois pikimmiten!

- Minusta aina kun mahdollista opaskoirankäyttäjää on pyrittävä auttamaan ja neuvomaan häntä kaikissa niissä ongelmissa, jotka saattavat uhata opaskoiranpitoa. Ei ole oikein, jos opaskoira-asioissa joudutaan oikeuteen, kyllä asiat on pystyttävä ratkaisemaan muuten.

Opaskoirankäyttäjää on noin 220 ja heistä yksi on Jukka itse. Kaukana ei ole ajatus, että kavereitahan tässä ollaan - tai ainakin pitäisi olla.

- Joskus esimerkiksi vanhaksi tulleen opaskoirankäyttäjän on vaikea tajuta, miksi hän ei enää saisi pitää opaskoiraan seuranaan, vaikka ei sitä oikeasti pysty enää apuvälineenä käyttämään, mutta silloinkin täytyy vain yrittää selittää asia hänelle ja hänen läheisilleen, jos omaisia on.

Opaskoira-alallakin on käynyt kuten Jukalle pyrkii käymään. Hän on myös Opaskoirakoulun jalostustoitimikunnan jäsen. Siihen kuuluvat Jukan lisäksi Opaskoirakoulun johtaja Riitta Liimatainen, professori Marjatta Snellmann, kennelvastaava Vesa Väkeväinen, vanhempi kouluttaja Pekka Korri ja vanhempi kouluttaja Janne Ruokonen.

Muodon ymmärtäjä

Olen kuullut useammankin ihmisen arvioivan että Jukka on mukava, huumorintajuinen, ehkä jopa lupsakka, mutta tiukka ja vaativa yritysjohtaja, joka tietää mitä tekee ja mitä pitää tehdä.

Hän naurattaa ihmisiä kertomalla, että Saku Tuominen tokaisi hänelle, että sinä Jukka olet ainoa muo-

toilujohtaja, joka myöntää olevansa sokea!

Hän on yritysjohtajana myös ajassa kiinni ja usein jopa etuajassa. Ehdotan leikilläni, että hänkin voisi antaa työntekijöiden pitää niin pitkän loman kuin haluaa silloin kun haluaa, mutta aivan siihen ei menä. Sen sijaan yhteisesti on sovittu että työt tehdään silloin kun niitä on ja vapaat pidetään muuna aikana. Valaistusosalalla sesonki sattuu joka vuosi pimeään aikaan, jolloin tunteja ei säästellä, mutta kesällä voidaan vaikka Jukan tapaan purjehtia. Ylityöt otetaan vapaana.

Teollisuushallin yhdessä sopukassa on työntekijöiden käytössä oma kuntosali ja muutenkin edut lienevät kohdallaan.

Innojokille on ilmeisen mukava myös suunnitella valaisimia ainakin suunnittelijalistasta päätellen, vanhat mestarit ja uudet nousevat kyvyt löytyvät tiedoista sulassa sovussa.

Kaikki muotoilijat ovat Jukalle mieluisia kuten upeista tuloksistakin näkee, mutta juuri nyt hän nostaa esille Karstulan suuren pojan **Harri Koskisen**.

- Minähän en itse muotoile, mutta olen kyllä voimakas muodon ymmärtäjä, Jukka sanoo.

Valoa kansalle! Jukka Jokiniemi Innojokin valonäyttelyssä. Valaisimet ovat toinen toistaan tunnetumpien suunnittelijoiden luomuksia.

JUKKA JOKINIEMI

s. 1962

Toimitusjohtaja Innojok Oy, diplomi-insinööri, tekniikan tohtori, väitellyt 2007 aiheesta Kaupunki kaikille aisteille, Moniaistisuus ja saavutettavuus rakennetussa ympäristössä, työskennellyt valaisinalalla yli 25 vuotta

INNOJOK OY

Perustettu 1993, liikevaihto yli 5,6 miljoonaa euroa, viennin osuus yli 20 prosenttia, työllistää yli 20 henkilöä

PALKINTOJA & TUNNUSTUKSIA

- kunniamaininta Fennia Prize 14 -muotoilukilpailussa, Vuoden näköteko, Entrepreneur of the Year Uudenmaan aluevoittaja, Vuoden uusmaalainen yritys, Ornamon kunniajäsen, Wallpaper Design palkinto, Red Dot -design-palkinto, European Consumers Choice Award, Vuoden Sähköinsinööri, Sisustusilmiö palkinto Habitare messuilla, Vuoden esimerkillinen vammaistyöllistäjä, Kuukauden helsinkiläisyritys, Vuoden näkövammaisyrittäjä

INNOJOKIN SUUNNITTELIJOITA

Yki Nummi, Lisa Johansson-Pape, Eero Aarnio, Milla Björk-Vartiainen, Brita Flander, Martti Jännes, Isa Kolehmainen, Harri Koskinen, Teija Marjamaa, Timo Niskanen, Pauli Partanen, Eero Sairanen, Terhi Tuominen

KÄVELYLENKKI LAPIN RAJAMAILLA NAVIGAATTORIN AVULLA

*Teksti: Janne Silas
Kuva: Valeriina Silas*

Lähtiessäni opaskoirani Uunon kanssa pienelle lenkille syyskuun puolessa välissä, laitoin kynsikkäät käsiini, sillä Hossan retkeilyalueella lämpötila oli laskenut jo neljään asteeseen. Kynsikkäillä olisi hyvä lääppiä älypuhelin, jonka navigaattorisovellusten avulla aioin kulkea minulle etukäteen tuntematonta reittiä.

Olin saanut summittaiset ohjeet reilun kuuden kilometrin lenkistä:

”Lähde hiekkatietä ja kävele puolitoista kilometriä kunnes ylität siltaa pitkin äänekään joen. Jatka suoraan sama matka ja käänny asfalttietä oikealle. Melko pian ylität joen, josta voisit tietää, että olet oikealla tiellä. Tule sitten Jatkonsalmentietä takaisin leirintäalueelle. Lenkin pituus on noin kuusi ja puoli kilometriä.”

Lähdimme Uunon kanssa asuntovaunumme ovelta ja kävelimme ulos leirintäalueelta. Käännyimme Jatkonsalmentietä oikealle. Muutaman sadan metrin päässä Uuno kysyi innoissaan, että tästäkö vasemmalle? Se oli juuri oikea hiekkatie, josta matka tuntemattomaan alkaisi.

Uuno alkoi melko pian kiihdyttää vauhtiaan. Ihmettelin syytä moiseen, kunnes kuulin etuoikealta koparoiden kopsetta. Porohan se siitä lähti ja oli vetänyt Uunon huomion pois opastuksesta. Pian kuulin jostain korpin kor, kor -äänien. Korppi siirtyi lähemmäs

oikealle takaviistoon. Kuulin kuinka siipien huike lähestyi takaoikealta ja mieleeni muistui kymmenen vuoden takainen kokemus, kun varis tuli takaa ja nokkasi lippalakkiini. Mielessäni ehti vilahtaa, että varis painaa 750 grammaa ja korppi puolitoista kiloa. Tämä korppi kävi kuitenkin vain morjestamassa ja suhahti melko läheltä ylitsemme etuvasemmalle.

Ylitettyämme äänekään likosken sillan päästin Uunon jaloittelemaan ja laitoin BlindSquaren päälle. BlindSquare ei kuitenkaan tiennyt missä olimme, sillä Metsähallituksen metsäteillä ei ollut nimiä. Kun lähdimme jatkamaan matkaa, BlindSquare kertoi meidän kävelevän luoteeseen. Kuunneltuani hetken aikaa Uunon tuhinaa ja omien askelten ääniä BlindSquare ilmoitti, että olemme kävelleet sillalta viisisataa metriä.

Uuno näytti yllättäen risteyksen vasemmalle, vaikka risteyksiä ei pitänyt olla. Epäröin, mutta käskin Uunon ylittää sen. Kulkusuuntamme kääntyi mielestäni hieman oikealle ja BlindSquarenkin mukaan kulkisimme nyt aiemman luoteen sijasta koilliseen. Tie tuntui pehmeämmältä ja kun kumarruin, huomasin että tiellä oli runsaasti havunneuloja. Palasin takaisin ja otin risteyskohdan uudelleen. Vasemmalle kääntyvä tie tuntui heti laskevan alaspäin, joten arvelin sen olevan mökkitie. Jatkoimme siis oikealle vievää uraa. Taputtelin ja kehuin Uunoa, jotta se ei luulisi tehneensä virhettä.

BlindSquaren pitäisi kertoa lähellä olevia paikkoja. Ensimmäisellä sillalla ylitin likosken, josta BlindSquarella ei ollut tietoa. Ohjelma taisi olla tarkoitettu urbaanipaapän ympäristöön.

Kävelimme parikymmentä metriä ja otin puhelimen käteeni. BlindSquaressä pystyy tallentamaan muistiin omia paikkoja, joihin voi pyytää reittiopastuksen jollain navigaattorilla. Olin tallentanut asuntovaunumme tuollaiseksi paikaksi. Käynnistin puhelimesani Google Mapsin ja pyysin sen opastamaan minut asuntovaunulle. Ohjelma raksutti ja pohti, minne ihmeeseen se oli kutsuttu. Ilma oli edelleen aika viileä, tuulta ei ollut juuri nimeksikään eikä mitään kuulunut mistään. Google Maps tunnistaa myös nimeämättömät metsätiet ja kävelytiet, joten se keksi, että nyt pitäisi lähteä kaakkoon. Koska aurinko ei paistanut, minulla ei ollut mitään käsitystä missä oli kaakko. Alussa olimme kulkeneet luoteeseen, joten olimme ilmeisesti nyt kulkemassa asuntovaunultamme pois päin ja sehän oli tarkoituskin. Vaimo se siellä sairasti flunssaansa.

Kävelimme kohti tuntematonta. Tie ei tuntunut kovin kaksiselta, mutta kai se johonkin veisi. Uuno näytti vasemmalle kääntyvän risteuksen, mutta jatkoimme matkaa. Google Maps käski nyt lähteä etelään. Minulle tuli mieleen **Jari Sillanpään** viime kesän hitti, jossa laulettiin "lennän etelään, lennän etelään" ja päätin jatkaa siitä pois päin. Edestä alkoi kuulua pienen puron lorina, jonka kohdalla Uuno yllättäen pysähtyi. Kokeilin opaskoirakepillä oliko tie märkä tai muuttumassa suorastaan poluksi. Kepin päässä tuntui kuin tiellä olisi mukulakivetys. Kehotin Uunoa jatkamaan vain matkaa ja hiivin kivetyksen yli. Tie palautui taas hiekkaiseksi ja Google Maps käski lähteä etelään.

Jostain kaukaa vasemmalta kuului koiran haukuntaa. Oikealta kuului aseiden laukaisu. Onneksi minulla oli oranssi takki päällä. Jatkoimme matkaa ja yritin rentoutua. Otin puhelimen käteeni ja vaihdoin sovelukseksi BlindSquaren. Se kertoi meidän kulkeneen kilometrin sillalta, matka jatkukoon siis.

Uuno pysähtyi yllättäen ja kääntyi poikittain eteeni. Aavistin innokkaan hännänheiluttajan jostain ihmeen syystä haluavan meidän kääntyvän oikealle. Jos oikealle olisi tien risteys ja tiellä olisi nimi, BlindSquare olisi kertonut sen minulle. Aiemmin oikealta puolelta kuuluneet puiden kaiut olivat hiljattain loppuneet. Siinä voisi siis tosiaan olla joku nimetön tie. BlindSquaren mukaan olimme kulkeneet sillalta kilometrin ja kaksi sataa metriä, eli asfalttitielle olisi vielä matkaa runsaasti. Edestä oikealta kuului yllättäen maantiellä kulkevan auton ääni. Auto eteni nopeasti oikealle, joten kovin kaukana tie ei voinut olla. Jatkoimme matkaamme suoraan eteenpäin eikä Uunokaan pistänyt isommin hanttiin.

Autotie ei tuntunut lähestyvän, mutta BlindSquare tuli apuun kertomalla, että olemme Siirtolantiellä. Vaikka minulla ei ollut käsitystä siitä, mikä oli Siirtolantie, tuntui kuin olisin palannut sivistyksen pariin. En ollut aivan varma, oliko se hyvä vai huono asia.

Jatkoin matkaa ja tunsin astuvani asfaltille. BlindSquare kertoi, että Siirtolantien ja Hossantien risteys olisi 22 metrin päässä. Uuno pysähtyi risteukseen. Nyt meidän pitäisi siis kääntyä oikealle. Koska Hossantielta pitäisi kääntyä edelleen oikealle, vaihdoin Uunon opastamaan minua oikeassa kädessäni asfalttitielle oikeaa laitaa. Taskustani kuului: Hossantie, joku numerosarja, Kuusamoon, etelään, oma piste kello kaksitoista 2,8. Pysähdyin sulattelemaan tätä tietoa. Olimme ilmeisesti Hossantiellä kulkemassa kohti Kuusamoon johtavaa tietä, mutta näyttäessä kohti etelää. Matkaa leirintäalueelle olisi linnuntietä 2,8 kilometriä ja asuntovaunu olisi suoraan edessä eli kello kahdessa toista.

Pidin korvat höröllä, sillä kohta ylittäisimme joen, josta minulle oli kerrottu. Jatkaessamme matkaa BlindSquare kertoi sadan metrin välein lähestyvämme asuntovaunua ja sen, että kohde oli edelleen kello kahdessa toista. Jokea ei kuulunut, mutta kuulin kyllä jotain muuta oikealta. Pysäytin urhean oppaan ja kokeilin kepillä Uunon yli löytäen sillankaiteen. Joessa ei joko ollut vettä tai sitten vesi ei virrannut lainkaan. Tunsin pienen tuulen, joten olimme alavalla paikalla. Rentouduin ja kuulin yllättäen lintujen laulavan. Huomasin keskittyneeni niin puhelimeni höpötykseen, että luonnon havainnointi oli jäänyt taka-alalle.

Aurinko alkoi paistaa ja vedin takin vetoketjun auki. Kun BlindSquare kertoi meidän kulkevan lounaaseen, sijoitin itseni Suomen kartalle ja ajattelin katsovani kotikaupunkiani Tamperetta kohti. Käveltyämme jo varsin pitkään odottelin Google Mapsin kääntymiskäskyä oikealle, kun Uuno pysähtyi oikealle menevän tien merkiksi. Tie oli asfalttia, mutta se voisi silti olla vain mökkitietä varten tehty asfalttinen uloke. Vaihdoin matkapuhelimen aktiiviseksi sovellukseksi BlindSquaren. Ravistaessani puhelinta se kertoi meidän olevan Hossantien ja Jatkonsalmentien risteyksessä. Navigaattorina toiminut Google Maps ei siis osannut koko aikana laskea minulle uutta reittiä tai sitten kääntymisohje oli hukunut muuhun puhelimen höpötykseen. Käännyimme Jatkonsalmentietä kohti asuntovaunua ja annoin Uunon hoitaa loppunavigoinnin.

Asuntovaunun portailla Uuno sai yltyöpäiset taputukset. Sammuttellessani puhelimesta sovelluksia tuntui kuin olisin ravistellut ympärilläni roikkuvia johtoja irti itsestäni. Viimeisenä kuuntelin lähtiesäni käynnistämästäni puhelimen Sports Trackerista, että olimme kävelleet 8,16 kilometriä, johon oli kulunut aikaa tunti ja 36 minuuttia. Keskinopeus oli ollut 5,1 kilometriä tunnissa. Annoin Uunolle vettä ja ravistin hiekat pois kengistäni.

Suomen Messut

SUUTARI JA
KENKÄKAUPPA

Säinkääntie 2
04600 Mäntsälä

puh. 045 856 6363

Avoimet: ma-pe 9-18 ja 10-14

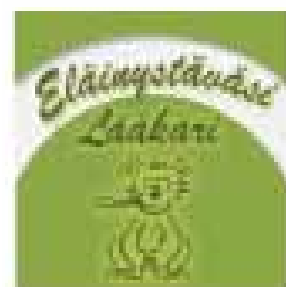
suutari.sasporrenki@gmail.com

RAX
BUFFET

www.rax.fi

Hyvää Joulua!

Printmix

Korvenkatu 6
39300 Tampere
puh. 010 3209130

www.elainystavallisaakari.fi

Päijät-Hämeen
ELÄINLÄÄKÄRIASEMA

Saimaankatu 18
15140 LAHTI

Ajanvaraus:
03-751 0980

www.vet112.fi

Hoitopiste Rotko

Torikatu 17 Joensuu
www.hoitopisterotko.fi
puh. 013-225 120

SUCROS OY

Säkylin tehdas

Rauhallista Joulua!

Koivunen Oy

ja

JALUS
Kauppiant

Respecta

Ajanvaraus 0207 649
Myymälä 0207 649 700

www.respecta.fi

KYMENLAAKSON
JÄTE

Ekokaari 50
46800 Keltakangas
puh. 05 744 3400

www.kymenlaaksonjate.fi

Pohjanpirtti Oy

Paras paikka Karkkilaassa järjestää yritys- ja perhejuhla sekä kokouksia ja muita tapahtumia

Pohjanpirtti Oy
Tammelantie 1
03600 Karkkila
puh. (09) 225 5450
info@pohjanpirtti.fi

Ollen ensimmäinen opettaja – Lea.

LATVIALAISEN KASVATTIPERHEEN KOKEMUKSIA

Teksti ja kuvat: Anita Zvirgzde

Totta sanoen meidän perheemme halusi kovasti kissaa. Olimme jo päättäneet ottaa eläinhoitolasta kotiimme kolmivärisen kissatytön Loten ja ostaneet sille nukkumista paikan ja ruokaa. Sitten yhtenä päivänä koiravalmentaja **Zaiga Kļaviņa** tarjosi meille mahdollisuutta ottaa perheeseemme vuodeksi koiranpennun. "Vain vuodeksi!", Zaiga rauhoitti meitä.

Koiran pidossa on suuri vastuu, mutta oletin, että tässä olisi hyvä mahdollisuus antaa 10-vuotiaalle tyttärelleni mahdollisuus testata omaa kykyä pitää huolta jostakusta säännöllisesti ja olla vastuussa siitä joka päivä. Vuoden kuluttua voisimme tehdä päätöksen, otammeko perheeseemme jälleen eläimen. Opaskoiran kasvattiperheenä oleminen ei oikeas-

taan ollut unelmani.

Kuitenkin, kun minun koiranpoikani on kasvanut, valmistunut koulusta ja on jo töissä näkövammaisella emännällään, voin sanoa varmuudella: "Kokemuksena se oli mahtavinta, mitä olen elämässäni tehnyt ja mitä toivottaisin jokaiselle tehtäväksi! Oloni on kuin hyvin tehdyn työn jälkeen, koska näin olen auttanut näkövammaista ihmistä tulemaan itsenäiseksi. Voin tietysti ostaa vammaisten tekemiä käsitöitä joulumarkkinoilta tai heittää kolikoita kerjäläisen hattuun, mutta tunne ei olisi silloin sama. Kun on vuoden tehnyt jotain sellaista, mikä voi perin pohjin muuttaa ihmisen elämän, olo on täysin erilainen.

Huhtikuussa 2013 perheeseemme saapui kahden kuukauden ikäinen labradoripoika **Olle** Tarton opaskoirakoululta.

Yhdessä oppiminen

Minulla ei ollut aikaisempaa kokemusta kasvattiperhetoiminnasta, joten kysymyksiä oli paljon ja aina.

Olle ja perheen tytär odottavat.

Olle töissä, pistekirjoittimen alla.

Ollen ensirakkaus Shera.

Ollen ensilumi.

Heihei, Olle! Tervemenoa koulutukseen!

Minua harmitti, kun en tuntenut ketään, joka olisi jo ollut kasvattiperheenä opaskoiralle. Ymmärsin, että kokemuksellani voisin auttaa toisia perheitä ja päädyin siitä blogin julkaisemiseen. Otin kuvia, kirjoitin tärkeistä tapahtumista ja myös virheistäni sekä tietysti jokapäivisistä iloista, olivat ne isoja tai pieniä. Kasvattiperheemme tarinasta internetissä tuli suosittu Latviassa.

Myös Ollelle me olimme ensimmäinen perhekokemus ja se rauhoitti. Olle antoi anteeksi virheitämme, eikä huomannut, että itse oppiessaan se opetti myös perhettäni.

Ensimmäisinä kuukausina meidän pieni koiranpoikanen tarkkaili ympäristöään todella paljon – istuutui ihmisjoukon keskelle ja tarkkaili. Kun kotiin tulvani otin kengät pois ja vaihdoin ne tohveleihin, pikkuinen tarkkaili toimintaa. Kun molemmat ulos lähtiessämme laitoin kengät jalkaan, hän jälleen tarkkaili. Seuraavana päivänä, kun tulimme kotiin kävelyiltä, poikanen juoksi tohveleideni luo ja alkoi hauskan pelin niiden kanssa. Muut perheessämme luulivat, että nyt alkaakin kenkien pureskelu, mutta näin ei kuitenkaan tapahtunut. Olle vain otti osaa meidän rituaaleihimme.

Koira oli perheeni silmäterä ja niin ollen jaksoimme opettaa häntä ymmärtämään meidän yhdessä asumisen säännöt. Olimme tietysti laittaneet kaikki ylimääräiset esineet korkeammalle, mistä hän ei ulottunut niitä ottamaan.

Yhdessä opimme myös luonnollista syömistä. Joka viikonloppu lähdimme autolla isolle torille ostamaan tuoreita vihanneksia ja lihaa, joita sitten paloittelimme, raastoimme valmiiksi annoksiksi. Lähikaupasta ostin usein Olleen lempiruoansa, rahkaa ja banaaneja.

Tärkeimpiä menestyksiä

Kun Olle oli vielä pieni, joka päivä kehuimme hänet joka ikisestä menestyksestä. Kun hän oppi nousemaan portaita: hyvin tehty! Alussa hän nousi vain kolme porrasta, sitten istuutui ja pyysi ottamaan syliin. Seuraavana päivänä opittiin yksi porras lisää ja niin edelleen.

Olle ei koskaan mennyt edellämme, hän aina tarkkaili meitä. Myös kävelyn jälkeen juostuaan portaat ylös, hän antoi meidän mennä sisään ensin. Hyvin tehty, Olle!

Autolla matkustaminenkaan ei ollut hänelle mitään haaste. Alussa hän kyllä ulvoi, ulahteli ja vihoitteli koiraäänellään. Kun siirsimme hänen korinsa tavaratilasta takapenkille, Olle oppi jopa nukkumaan autossa. Se oli iso menestys jo kolmen kuukauden iässä!

Arkipäivisin Olle lähti mukanaani Latvian Näkövammaisten Seuran lehden **Rosmen** toimitukseen. Kärjivällisesti Olle nukkui omalla paikallaan ja iloisena otti vastaan vieraita. Hän ei kyllä juossut heti heitä

Ensimmäinen syntymäpäivä näkövammaisten koululla.

Olle syntymäpäiväpotretissaan.

vastaan, vaan ensin katsoi tarkasti. Jos saapuva ihminen vaikutti mukavalta, oli hän sitten valmis - ei vaan irrottamaan kenkänauhoja ja ottamaan housuista kiinni. Olle halusi myös mennä syliin ja nuolemaan sekä nenän, että myös leuan ja korvatkin. Kun tuli päiväunien aika, Olle nousi syliini, laittoi kuononsa pöydän reunalle ja katsoi sormieni liikkeitä näppäimistöllä, kunnes vaipui uneen.

Aktiivinen elämäntapa

Ollen piti koirapoikasen elämässään soveltua meidän perheemme puhakkaaseen elämäntapaan. Yhdessä lähdimme useamman päivän retkille meren rantaan pitkin, nukuimme teltassa ja nautimme auriongonlaskuista. Poimimme marjoja ja sieniiä metsässä, kävimme kaupunkien juhlissa ja festivaaleilla. Jopa työmatkoilla otin Olleen aina mukaan, sillä hänen piti tämän yhden vuoden aikana oppia ymmärtämään kaikki, eikä mikään saanut häntä pelottaa. Nousimme jopa portaita kerrostaloissa ja ajoimme hississä. Konserteissa ja näyttelyissä hän osasi aina olla hiljaa ja nukkui tuolini alla. Kaikki ystäväni, työkaverini ja jopa naapuritalojen asukkaat tiesivät, että Olle on erikoinen koira ja siksi he olivat aina avuliaita ja ymmärtäväisiä. Kun työpaikkani kokouksissa nukkuminen oli kestänyt Ollen mielestä liian pitkään, hän huokaisi hiljaa ja niin tekemällä antoi meidän ihmisten hymyillä omille hyvin vakaville kiireillemme Ollen muistuttaessa yksinkertaisemmista asioista.

Ollen ensimmäisen syntymäpäivän halusimme juhlaa niiden ihmisten kanssa, joiden takia perheemme oli ottanut vastaan tämän vastuullisen tehtävän. Riassa on Strazdumuižan koulu, jossa opiskelee 103 näkövammaista lasta, joista jotkut tulisivat myöhemmin tarvitsemaan tällaista koiraa. Näin ollen juuri heille järjestimme bileet, joista ei puuttunut kakkua ja samppanjaa eikä leikkejä.

Elämänsä ensimmäisenä vuotena Olle ehti antaa iloa monille näkövammaisille ihmisille Latviasa. Täällä opaskoirien koulutus on vasta alkamassa, eikä kukaan vielä tiedä, mikä opaskoira oikeasti on

ja miten se eroaa toisista koirista. Olle antoi hyvän opitunnin jopa kaupunkimme poliiseille.

Hyvästit

Kun vuoden jälkeen hyvästit vääjäämättömästi lähestyivät, perheemme alkoi äkkiä huomata kaikenlaisia pieniä asioita, kuten esimerkiksi talven viimeiseen lumeen jääneet Olleen jäljet. Tottakai, hyvästien sanominen kasvattilapsellemme Ollelle oli positiivinen tapahtuma: hänelle oli tullut aika lähteä elämänsä seuraavaan vaiheeseen ja meidän piti oppia hallitsemaan itsesääliä. Eihän kukaan mielellään anna pois sitä, mikä on hänelle ollut niin rakas!

Olimme kyllä valmistautuneet tapahtumaan koko vuoden. Siitä päivästä lähtien kun pieni Olle saapui perheeseemme, olimme tienneet, että vuoden kulluttua joudumme antamaan hänen lähteä pois.

Rakastimme Ollea, mutta emme kuitenkaan täysillä, jotta ei tekisi niin kipeää jälkeinpäin. Hemmottelimme Ollea, mutta vain hieman, koska halusimme auttaa häntä valmistautumaan elämänsä suurelle tehtävälle eli olemaan oikea opaskoira.

Leikimme paljon, koska juuri tällä tavalla hän osaisi tulevassa elämässään rentoutua työn päätettyä. Opetimme hänet olemaan tarkkaavainen, koska siitä on kiinni jonkun ihmisen elämä.

Olle oli yksi perheestämme, mutta aina tiesi oman paikansa. Me opimme ymmärtämään koirien ajattelutapaa. Se taas auttoi Ollea ymmärtämään, että vaikka hän on aina tärkeä, niin ihminen tulee aina ensimmäisenä. Ihminen on se, joka tulee huolehtimaan hänen koko elämästään. Silti myös hän on tärkeä.

Olle on oppinut rakastamaan omaa ihmistä, seuraamaan oman ihmisen tapoja ja toiveita sekä tekemään hänet iloiseksi leikkimällä.

Olle on nyt valmis lähtemään suureen elämään ja olemaan jonkun luotettavin ystävä. Me puolestamme olemme tarvittaessa valmiit ottamaan Ollen eläkkeelle perheeseemme, kun hänen työelämänsä on saavuttanut loppunsa ja on tullut aika levätä.

Hyvää Joulua ja Onnea uudelle 2015

Rakennus Tuumark Ay
Pietarintie 6 b 9 52300 Ristiina
puh. 050 590 7323

Tiltoimisto Anttinen
Merivalkama 2 A B 02520 Espoo
puh. 09 010 540

**Hammaslääkäripalvelut
Leena Viherkari Oy**
Tapiolankatu 12 Kannus
puh. 06 870 204

Eiäinlääkäri Eilina Rintala
Ilmajoki
puh. 0400 362 232

Tiltoimisto Airi Tupila
Tervatie 2 c Seinäjoki
puh. 050 573 8855

Siuntion Edustuslahja Oy
Biliskogintie 23 02580 Siuntio
www.edustuslahja.com

Taksiautoilija Tapio Kivistö
Spornantie 475 19950 Lahanka
puh. 0400 544 132

Kokkolan Eiäinlääkintä Ay
Lammiamäki Kp 2 68300 Kälviä
puh. 06 835 0403
fax 06 835 0600

**STRONG WOOD
PÖLKKY**
www.polkky.fi

 CORONARIA
www.coronaria.fi

GRENKE®
Äyritie 8 01910 Vantaa
puh. 080 8911941

 MARKET
MYYPÄLINTÄ
Urmatie 15, 01800 VANTAA
puh. 010 281 0901

 **WIKLUNDIN
APTEEKKI**
www.wiklundinapteekki.fi
Rooppilankatu 7-9 20100 Turku / Sokos Wiklund
puh. 02 234 4400
Aukiolo aj. 9-12 ja 9-18 so kukaan toissa puolella

 **Suomen
SAL Allaslaite Oy**
Alalinnankatu 1-3 40820 Jyväskylä
puh. 020 720 9292 www.suomenallaslaite.fi

CAFE HUGO Uudenmaan Leipä
Kalevankatu 2, 01800 Vantaa, puh. 09 236 5718
avaus-pe 7-18, la 9-15
www.uudenmaanleipä.fi
www.cafehugo.fi

**TOUFRUHELI
Calcurium**
PILJALEIPÄ-TEHTAVALU
Korpilankatu 1B 26100 Rovaniemi
puh. 045 356 5300

 Kalaajoen Apteeikki
Kalaajontie 30 85100
Kalaajoki
puh. 010 321 4460

 LAITILAN OMPELUSEURA
Laitilan Ompeluseura
Kirkkokatu 28 00100 Jorvas
puh. 010 268 5300

 RAAHEN SEURAKUNTA
Kirkkokatu 33 82100 Raahen
puh. 00 213 2510

 EVA Architects
EVA Arkkitehdit Oy
Länttäsosementti 4, FI-00280 Helsinki
tel. +358 (0)9 6941 1200
www.eva.fi

 TRACKER®
Hunting Experience

 LIV ISÄNNÖINTI OY
Kaimo Linja 2B OPL 2761 00531 Helsinki
sähkö 010 8410 410

 KENNELREHU
www.kennelrehu.fi

 NURMLÄYVEN SÄHKÖ
Kaupparunkentie 1 01900 Nurmläyven
puh. 09 578 071

**TAMPEREEN
Hammaskulma**
Mendogydenkatu 11 33500 Tampere
puh. 03 261 4100

 turva
Järventormentie 3 33100 Tampere
puh. 03 231 39101

 Laitilan kaupunki
puh. 02-850 11
www.laitila.fi

S-MARKET
S-market Pudasjärvi
Kauppatie 3 83100 Pudasjärvi
puh. 044 700 5640 00 021 405

 Vatajankosken Sähkö Oy
www.vatajankoski.fi

 ILVESKOTI
Vetärsentie 3
13600 Hämeenlinna
Puh. 03 9706100

**ITÄ-UUDENMAAN
Osuuspankki**
Riihimäentie 2 06100 Porvoo
Puh. 010 2573501

 Tuusula
Hyytiälätie 16 04301 Tuusula
puh. 09 87 181 www.tuusula.fi

 **Musti
Mirri**
Keskikatu 4 04600 MANTSALA
puh. 044 771 9189

SERVISA SUŅU BIEDRĪBASSA VALVOTAAN OIKEUKSIA JÄ KOULUTETAAN PALVELUKOIRIA

*Teksti: Marianne Tenhami
Kuvat: Ali ja Malla Kinnunen*

Servisa Suņu Biedrība TEODORS on Latvian nuori palvelukoirayhdistys. Sen tehtävänä on tiedottaminen, palvelukoirakoiden oikeuksien valvominen sekä palvelukoirien kouluttaminen ja luovuttaminen käyttäjilleen. Toistaiseksi yhdistys on keskittynyt opaskoirakoihin, mutta tulevaisuudessa mukaan tulevat muun muassa terapia-, avustaja- ja kuulokoirakot. Paljon työtä on vielä tehtävänä, että Latvian yhteiskunta ymmärtäisi palvelukoirien tärkeyden.

Latvian palvelukoirayhdistys Servisa Suņu Biedrība TEODORS perustettiin viime vuoden huhtikuussa. Yhdistystä johtaa hallitus, jonka puheenjohtajana toimii näkövammaisen opaskoirankäyttäjä **Aleksejs Volkovs**. Muut hallituksen jäsenet ovat näkeviä: **Velga Zegnere** toimii rahastonhoitajana, opaskoirankouluttaja **Zaiga Kļaviņa**n vastuulla on kaikki koiriin liittyvä ja **Ligita Damberga** on Servisa Suņu Biedrības tiedottaja.

- Zaigalla ja Aleksejsilla on yhteyksiä Latvian näkövammaisten kattojärjestöön. Tämä on erittäin tärkeää: voimme tehdä hyvää yhteistyötä keskenämme. Ligita puolestaan on yhteydessä lehdistöön ja hän ylläpitää kotisivuamme kertoen yhdistyksestä ja opaskoirista niin, että tulisimme tunnetuiksi Latviassa, Velga kuvailee. Hallituksen ei tarvitse tehdä kaikkea yksin. Paikalliset opaskoirakot auttavat yhdistyksen järjestämissä erilaisissa tapahtumissa näyttäen ja kertoen yleisölle mitä opaskoira osaa tehdä.

Edustusta ja palvelukoirien koulutusta

Idea Latvian palvelukoirayhdistyksestä tuli Latviassa vaimonsa Zaigan kanssa asuvalta, Opaskoirakoulu

Velga Zegnere.

Viiksen johtavalta kouluttajalta **Juha Herttuaiselta**.

- Juha kannusti minua käynnistämään palvelukoirayhdistyksen täällä Latviassa. Ajattelin ensin sen olevan mahdotonta, koska Latvian yhteiskunnassa ei tiedetä paljoakaan vammaisista, saati sitten palvelukoiratoiminnasta. Näin ollen rahoittajien saaminen on vaikeaa, eikä meillä täällä Latviassa oikeastaan ole mitään rahoittajakulttuuria. Velga jatkoi kannustamista ja niin Servisa Suņu Biedrība päätettiin perustaa. Saimme hallitukseen mukaan Ligitan ja Aleksejsin.

Haluamme saattaa ensin kaikki Latvian opaskoirankäyttäjät yhteen ja ottaa mukaan myöhemmin muita palvelukoirien käyttäjiä. Lisäksi meidän on löydettävä sopivia koiria koulutettaviksi ja työskentelemään vammaisten apuna, valottaa Zaiga yhdistyksen historiaa ja päämääriä. Servisa Suņu Biedrība järjesti viime vuonna opaskoirakoiden Latvia-Viro-Suomi -maaottelun. Maaottelun järjestämisvastuu kiertää näiden kolmen maan välillä ja viime vuonna oli Latvian vuoro huolehtia järjestelyistä. Tänä vuonna maaottelun isäntämaana toimi Viro.

Aleksejs Volkovs ja Teodors. Kuva: Sini Merikallio.

Palvelukoirayhdistyksen puheenjohtajana Aleksejs edustaa opaskoirankäyttäjiä eri paikoissa.

- Kerron ihmisille näkövammaisuudesta, näkövammaisena elämisestä ja opaskoirista. Opaskoirani Teodors on tietysti mukana, Aleksejs sanoo.

- Parempaa edustajaa meillä ei voisi olla. Aleksejs hymyilee aina ja on positiivinen esimerkki näkövammaisesta opaskoirankäyttäjistä, Velga lisää. Zaigan tehtävänä on palvelukoirien kouluttaminen ja luovuttaminen käyttäjilleen. Koirat ovat yhdistyksen omaisuutta, joten Servisa Suņu Biedriban on huolehdittava niistä niiden syntymästä koirien elämän loppuun asti, myös silloin, kun koirankäyttäjä on sairauden tai jonkin muun syyn vuoksi estynyt huolehtimasta ja käyttämästä koiraansa. Aleksejsin Theodors oli ensimmäinen Zaigan kouluttama opaskoira, jonka kouluttamisessa hän sai apua Juha Herttuaiselta. Zaiga kouluttaa opaskoiria Opaskoira-koulu Viikseen sekä kotimaahansa Latviaan. Haastattelua tehdessämme Latviassa on käytössä seitsemän opaskoiraa. Zaigan lisäksi Latviassa on toinenkin opaskoirankouluttaja, mutta hän ei ole kouluttanut opaskoiria Servisa Suņu Biedriballe.

- Opaskoiran koulutuksessa pitäisi olla laki ja kriteerit, joita me opaskoirankouluttajat noudattaisimme. Näin kaikki Latvian opaskoirat olisi koulutettu samoilla periaatteilla ja käyttäjiä ohjeistettaisiin käsittelemään koiriaan yhdenmukaisesti, Zaiga toivoo. Hän haluaa laajentaa koulutustaan opaskoirista

avustajakoiriin.

- Haluaisin kouluttaa myös avustajakoiran. Niin teenkin, kunhan olen opiskellut avustajakoiran koulutusta ja sopiva koira ja käyttäjä löytyy, hän suunnittelee. Hänellä on parhaillaan koulutuksessa *elohund*-rotuinen, vuoden ikäinen Diiva, jolle hän on alkanut opettaa avustajakoiralta vaadittavia asioita. Diiva osaa muun muassa sytyttää ja sammuttaa valot. Terapiakoirat otetaan mukaan opaskoiran esittelytilaisuuksiin.

- Opaskoiria ei saa sillittää, mutta ihmiset voivat sillittää terapiakoiria. Muun muassa sokeiden lasten ja heidän perheidensä tapahtumissa sokeat lapset voivat hahmottaa terapiakoiraa tunnustellen, millainen koira on, Zaiga perustelee.

Oikeuksien valvontaa

Avustajakoiran työ tulee olemaan Latviassa haastavaa: julkisissa tiloissa on jyrkkiä portaita ja korkeita kynnyksiä, joiden yli pyörätuolilla ei pääse. Jotkut kadut ovat kapeita ja jalkakäytävät paikka paikoin epätasaisia. Sanoessani tämän ääneen Zaiga, Velga ja Aleksejs vakuuttavat yhdestä suusta, että se on yksi niistä monista asioista, minkä muuttamiseksi Servisa Suņu Biedriban on tehtävä töitä.

- Teemme yhteistyötä Invalidiliiton ja kuulovammaisten liiton kanssa. Invalidiliiton kanssa yritämme vaikuttaa siihen, että vanhat rakennukset tulisivat

esteettömiksi ja että niissä pääsisi liikkumaan myös pyörätuolilla. Neuvostoaikana vammaisia ei käytännössä ollut olemassa, eikä heidän tarpeistaan haluttu tietää mitään. Nyt meidän on tehtävä paljon työtä, että nyky-yhteiskunnassa ymmärrettäisiin mitä esteettömyys merkitsee eri vammaisryhmille. Siihen kuluu paljon aikaa, he kertovat.

Kaikissa paikoissa ei olla aina tietoisia siitä, että opas-, avustaja- ja muilla palvelukoirilla on oikeus seurata käyttäjänsä julkisiin tiloihin. Tosin Juha ja Zaiga ovat tehneet opaskoiria näkyviksi kouluttaessaan niitä Latviassa ja tätä jatketaan edelleen.

- Opaskoirien on näytävä kaikissa julkisissa tiloissa. Se on paras tapa tiedottaa ihmisille opaskoirakoiden oikeuksista. Läheskään kaikki viranomaiset eivät ole tietoisia opaskoirista ja opaskoirakoiden oikeuksista, joten meidän on jatkettava tiedottamista, toteaa Velga napakasti.

- Olin viime vuonna Riikan oopperassa suomalaisten opaskoirankäyttäjien kanssa. Opaskoirat eivät aluksi päässeet sisään, mutta pysyimme lujina ja lopulta opaskoirat pääsivät käyttäjinään oopperaan, kertoo Zaiga esimerkin. Ilahtuun huomattavasti, miten seitsemän opaskoiran maassa pääsin oman opaskoirani kanssa joka paikkaan. Eräällä riikalaisessa kauppa-keskuksessa oli vaikeuksia, mutta näytettyäni paikallisen opaskoirakortin ja kerrottua olevani sokea ja että minulla on opaskoira, pääsimme sisään.

Kiitos suomalaisille rahoittajille

Servisa Suņu Biedrība ei vielä ole tarkkaa jäsenmäärää.

- Meidän on ensin hoidettava yhdistyksen perustamiseen liittyviä käytännön asioita. Vaikka yhdistys on jo perustettu, meidän on vielä muokattava sääntöjä ja mahdollisesti myös nimeä. Tämän vuoden lopussa alamme virallisesti hankkia jäseniä. On paljon toiminnastamme kiinnostuneita, meitä auttavia ihmisiä, joten heistä on mahdollista saada jäseniä, kertoo Velga toiveikkaasti. Yhdistyksellä on suomalaisia rahoittajia, joita Velga, Zaiga ja Aleksejs haluavat lämpimästi kiittää työnsä tukemisesta, opaskoirien ylläpitämisestä sekä koirankäyttäjien huoltokulukorvauksesta. Servisa Suņu Biedrība tarvitsee kuitenkin lisää rahoittajia voidakseen rahoittaa lisää kouluttamia ja luovuttamia palvelukoiria. Se tarvitsee rahaa maksaakseen omistamiensa koirien eläinlääkäri- ja lääkekulut ja voidakseen järjestää koirankäyttäjille täydennyskoulutusta kahdesti vuodessa. Täydennyskoulutus ei välttämättä riitä, vaan kouluttajan on tultava auttamaan, mikäli koirakolla on ongelmia täydennyskoulutusten välisenä aikana.

- Odotan Servisa Suņu Biedrības tukevan koirankäyttäjii niin taloudellisesti kuin tiedollisesti. Kaikkien koirankäyttäjien olisi saatava huoltokulukorvausta ja on tärkeää, että yhdistyksemme kouluttaja

Ligita Damberga.

voi tarvittaessa auttaa koirankäyttäjii mahdollisissa ongelmatilanteissa. Muutenkin koirankäyttäjien on saatava apua Servisa Suņu Biedrībā aina kun he sitä tarvitsevat, Aleksejs kiteyttää. Rahoitusta pyydetään ensin opaskoirien kouluttamiseen ja luovuttamiseen, mutta suunnitelmassa on alkaa kouluttaa myös avustaja- ja kuulukoiria.

Servisa Suņu Biedrības tulevaisuus näyttää valoisalta

- Tarvitsemme paljon aikaa voidaksemme toteuttaa päämäärämme. Meidän on saatava Latvian yhteiskunta vakuuttumaan palvelukoirien tarpeellisuudesta. Ajatus opaskoirasta on täällä kovin uusi, avustaja- ja muista palvelukoirista puhumattakaan. Suurin osa ihmisistä ei tiedä opaskoirien työskentelevän täällä, eivätkä he ole liioin kuulleet avustajakoirista. Meidän on jatkettava tiedottamista ja saatava rahoittajia. Kun olemme saaneet täällä Latviassa tarpeeksi sopivia koiria ja rahoittajia ja kun yhteiskunta on täydellisen tietoinen opas- ja muista palvelukoirista sekä koirakoiden oikeuksista, olemme jo pitkällä, Velga toteaa.

Oikean sivun kuvassa Zaiga Kļaviņa, Juha Herttuainen ja opaskoira Olle.

ANJA JA BILI NAUTTIVAT LENKKEILYSTÄ

*Teksti: Susanna Hannu
Kuvat: Juha Herttuainen*

Anja Harinen on pirteä 79-vuotias rouva Valkeakoskelta. Vajaa kaksi vuotta sitten hänen elämäänsä tuli **Billie**, tuttavallisemmin Bili. Tämä vaalea 3-vuotias labradorinnoutajauros on naisen ensimmäinen opaskoira.

Anja oli lomakoti Onnelassa kurssilla. Siellä oli mukana eräs opaskoirankäyttäjä, joka kannusti häntä ottamaan koiran. Tavatessaan kuntoutusohjaajan Anja sitten otti asian puheeksi ja koiranhakupaperit täytettiin. Eipä kulunut aikaakaan kun **Juha Herttuainen** Opaskoirakoulu Viiksestä Kuopiosta saapui koiranhakijaa tapaamaan. Juhalla oli mukanaan koulutuksessa oleva labradorinnoutaja, jota Anja sai kokeilla. Nainen mieltyi heti koiraan ja toivoi sitä itselleen. - Mutta Juha sanoi, että katsotaan nyt, miten asiat edistyvät, Anja muistelee. Koira oli Bili ja siitä tuli kuin tulikin Anjan opaskoira.

Allergiat ajatteluttivat aluksi

Joulukuussa 2012 Anja ja hänen aviomiehensä **Osmo** matkasivat Kuopioon yhteistoimintakurssille oppaan kanssa liikkumista harjoittelemaan. Heti kurssin alettua Anjalle kerrottiin Bilille juuri tehdyistä allergiatesteistä, joissa selvisi, että koira oli allerginen muun muassa erilaisille heinille ja ruoka-aineille. Koirankäyttäjä sai itse päättää, ottaako koiran allergioista huolimatta. Hän puntaroi asiaa ja päätyi lopulta ottamaan ihanan Bilin, koska aika sitten näyttäisi, miten allergioiden kanssa pärjättäisiin.

Nyt parivaljakolla on yhteistyötä takanaan lähes kaksi vuotta. Koiran allergiat teettävät käyttäjälle toki töitä; ruokintaan pitää kiinnittää erityistä huomiota ja aika ajoin on hoidettava korva- ja tassutulehduksia. Kaikki on kuitenkin ollut emännän mielestä sen vaivan arvoista, sillä hän on erittäin tyytyväinen koiraansa.

Vapautta liikkumiseen

Bili oli kouluttajansa **Sonja Suutarisen** ensimmäinen koulutettava, johon hän oli hyvin kiintynyt. Sonja oli iloinen, kun hänen oppilaansa pääsi Anjan luo hyvään kotiin.

- Olen aina ollut kova liikkumaan. Näön heikennyttyä itsenäinen liikkuminen kävi hyvin vaikeaksi, mutta Bilin tultua taloon kulkeminen helpottui, koiran emäntä iloitsee. - Heti aamulla lähdemme pitkälle lenkille, päivällä usein hoidamme asioita, ja illalla on taas iltalenkin aika, urheilullinen vanharouva kivailee koirakon arkipäivää.

- Pysin pitämään koira aina mukana joka paikassa, sitä varten se on minulle annettu. Kaikki ihmiset eivät ole tottuneita opaskoiriin. Siksi koirakko herättää huomiota ja ihastusta, Anja selittää.

Käyttäjä ja koira sopivat toisilleen

Yhteistyön alkuaikoina toisten koirien ohittaminen tuotti vaikeuksia nuorelle oppaan alulle, mutta harjoittelemalla siitäkin ongelmasta on päästy eroon. Nykyään ohitustilanteet sujuvat hyvin. Pari kertaa opas on karannut omille teilleen kotipihasta, mutta se on kuitenkin palannut pian takaisin. - Mitään suuria vaikeuksia ei Bilin kanssa ole ollut. Se on erittäin rauhallinen koira ja siksi se juuri sopii minulle niin hyvin, Anja kiittelee opastaan.

Anja on harvinaisen iäkäs ensimmäisen opaskoiran käyttäjä, mutta hän on erittäin tyytyväinen päätökseensä ottaa koira.

- Se antaa lisää sisältöä elämään. On erilaisia opaskoira-aiheisia tapahtumiakin. Ne ovat mukavia, koska niissä tapaa toisia koirankäyttäjiä ja pääsee vaihtamaan kokemuksia koiran kanssa elämisestä, tyytyväinen emäntä selvittää.

Opaskoira harkitseville Anja muistuttaa, että koiraan on sitouduttava. - Minä olen sitä mieltä, että koira pitää hoitaa hyvin, kun sen kerran on ottanut. Sitä pitää lenkittää ja huolehtia sen terveydestä, Anja painottaa. - Minusta pitää sitten elää koirankin ehdoilla, onhan se myös ystävä ja perheenjäsen, onnellinen koiran emäntä muistuttaa.

*Anja ja Billie täydennyskoulutuksessa
huhtikuussa 2014.*

Anja, Billie ja Osmo kesämökillä Talvinaisissa syyskuussa 2014. Billie huhtikuussa 2012 Carnikavassa. Billie ostettiin Latvian Saulkrastista. Alla vasemmalla Billien kasvattajien ja Billien seurassa Zaiga Kļaviņa.

Hyvää Joulua ja Onnea uudelle 2015

Hammaslääkäri Reino Kalliomäki

Reskikatu 5 a 1 Rovaniemi
puh. 09 294 1040

Lahden Hautauspalvelu Oy

Rauhankatu 20 Lahti
www.hautauspalvelu.fi

Miljkari Oy

Ilkkaarenpolku 38-16 06100 PORVOO
puh. 09 7522246

PLM Solution Design Oy

Matorin 4 21250 MASKU
puh. 02 3619 7416

ELÄINLÄÄKÄRI ELINA SIPILÄ

Panolanmäki 66 Panola
puh. 050 599 2061

Eiäintäkäri Heli Haukioja

Frittilantie 11 Uusikaupunki
puh. 0400 134 970

Hieroja Anni Peltanen
vastaanotto Maarina Mäkelin Taloilla
Perinteistä hierontaa Alerantaa
Trigger hierontaa
Hot Stone hierontalla hierontaa
puh. 0400 740 570 Turku

Arkkitehtitoimisto Jari Hintsala

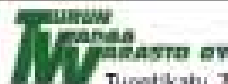
Leirintäalueentie 3
97700 Rovaniemi
puh. 040 513 4366

Espoon Kiinteistö- ja Kotipalvelu

PL 205 00121 Helsinki
puh. 090 438 0074

www.sca.com

Tuontikatu 7
20200 Turku
puh. 075 3267990

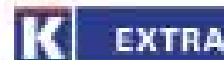
Ylöjärven

Instrumenttihuolto Oy

Pintatie 12 Ylöjärvi
puh. 09 344 4922 0400 638 066

Hortutie 6 21250 Ruska
puh. 020 7940 200
www.sormat.com

Lauttasaarentie 5 00200 Helsinki
puh. 0400 162 204

Kangasentie 05 32500 Oripää
puh. 02 762 6100

Savlon Eläinlääkäri

Sammalla 6 04060 Karvo
puh. 0400 579 609

Suomen Eläinlääkäri Oy
Pukkilantie 201 07600 Myrskylä
puh. 020 796 0760

Kanta-Hämeen
Pieneläinlääkäri Oy
Säämäntie 390
13330 Harvila
puh. 0400 219 323
www.pek.fi

Holmingsitie 4 26100 Rauma
puh. 02 922 7900

Mannerheimintie 1 00100 Helsinki
puh. 09 622 9930

LEMMIKKIHUOLTA TASSUPARKKI OY

Tuulintorintie 5
50770 Korholahti
puh. 050 410 9300

PL 31 43501 Korstula
puh. 0400 438 058
www.bellapipe.fi

Yhteistyö:
Mittausmitta Oy
87100 Savonlinna

Yhteistyö:
Aurinko Oy
57100 Savonlinna

KUORTANE

www.kuortane.fi

HAARAJÖEN ELÄINLÄÄKÄRI

Haarajoen eläinlääkäri -klinikka ja vastaanotto 1979
Mäntymäentie 262 04400 Mänttä
puh. 040 550 1949
www.haarajoen-elainlääkäri.fi

Laitilan kaupunki

puh. 02-850 11

www.laitila.fi

HEIJUNEN ORTOFODIINEN HUOLANTA

Heijunentie 10, 05200 Jyväskylä
Puh. 050 400 1000
www.heijunen.fi

KALEVAN

Sahajärventie 33 33500 Tampere
Puh. 09 31303600

KULJETUSLIKE A. KETTUNEN OY

• Nosturikuljetuspalvelut • Kuljetuslogistiikka
• Sahatavara- ja hakokuuljetukset

Kesäkatu 1, 00500 Helsinki • Puh. 010 301 200 • Fax 010 344 900
www.kuljetusliike.fi

Lahden seuskunta

Työväkylä

HEINIÖ OY

Lahden Teollisuuskatu 16
02920 Espoo
p. 040 138 6766

Lahden Kyöstiä tie 6
00650 Helsinki
Puh. 09 777600
www.comgate.fi

OLEN NATALJA

- KOTOISIN LATVIASTA...

*Teksti: Natalja Muravjova
Kuvat: Nataljan arkisto*

Terve! Minun nimeni on **Natalja** ja olen kotoisin Latviasta. Minulla on erinomainen perhe, jota rakastan paljon: mieheni **Georgij**, 13-vuotias poikamme **Ivan Janis** ja koirastamme **Latista** kerron vähän myöhemmin.

Mieheni harrastaa musiikkia. Poikamme, joka on näkövammaisten lasten koulun kuudennella luokalla, myös harrastaa musiikkia. Hän soittaa pianoharmonikkaa ja pianoa. Työskentelen hierojana Riian lääkärikeskuksessa. Kuljen päivittäin kahdella bussilla työhön ja samoin kahdella bussilla työstä kotiin. Perheemme pitää urheilemisesta, matkustamisesta ja älyllisten pelien pelaamisesta. Kaikilla perheemme jäsenillä on näkövamma. Itse en näe juuri mitään. Olen aikoinaan saanut koulutukseni Pietarissa, silloisessa Leningradissa, sokeiden ja heikkonäköisten lasten koulussa. Minulla on paljon ystäviä niin Latviassa, kuin myös Venäjällä.

Tämän vuoden kesällä ystävämme kutsuivat meitä oikein mielenkiintoiseen paikkaan. Kun matkustetaan junalla Pietarista Viipuriin, tullaan aikanaan Jäppilän asemalle. Jäppilä sijaitsee sijaitsee Karjalankannaksella, lähellä Suomen rajaa. Jäppilän asemalta noin 20 minuutin kävelymatkan päässä on oikein kaunis ja suuri järvi, jota kutsutaan Peilimäiseksi. Tämän järven rannalla sijaitsee matkailukeskus näkövammaisille, heidän sukulaisilleen sekä ystäville.

Matkailukeskuksessa on yksi epätavallinen asia, joka ennen matkaamme huolestutti meitä ja erityisesti poikaamme. Sieltä ja myös sen lähellä olevista ekohotelleista puuttuu sähkö. Eletään luonnonsuojelunalueella, joka on valtion erityissuojelun alainen. Ekologisen systeemin säilyttämistä varten siellä on

Svetlana ja Natalja.

Julija Cvetkova.

Natalja ja hanan ystävansa Julija ja Sergejs.

Natalja järven rannalla.

kielletty perusrakentaminen ja sähkölinjojen rakentaminen. Kuvitelkaapa elämää ilman tietokonetta, televisiota ja valaistusta illalla!

Päätimme, että tämä voisi olla meille hyvä elämän koulu. Mieheni ei voinut tulla kanssamme, koska hänen piti jäädä kotiin hoitamaan koiraamme. Lähdin matkailukeskukseen poikamme kanssa.

Tulimme Jäppilän asemalle. Ystävämme olivat vastassa ja saattoivat meidät matkailukeskukseen. Lepäsimme matkan jälkeen ja lähdimme ystävättäreni johdolla matkailukeskukseen tutustumisretkelle. En kutsuisi sitä paikkaa matkailukeskukseksi, vaan kaupungiksi! Koetan kuvailla kaupunkia mielikuvitussessani.

Alueella on oikein paljon hoikkia ja pitkiä mäntyjä. Mieleen tulee heti sellainen näkymä kuin olisin kiivennyt männyn latvaan ja katselisin alas maisemaa, joka muistuttaa hämähäkinverkkoa, jossa on paljon kärpäsiä. Kärpäset vastaavat taloja, jotka on yhdistetty toisiinsa asfalttipoluilla. Kaupungissa on 60 taloa. Polkujen reunat ovat maalattu valkoisella valoa heijastavalla maalilla, jotta ne voi paremmin erottaa. Polkujen risteyksiin on asetettu johteita, jotka ovat maalatut keltaisiksi. Talot eivät ole kovin suuria, ne ovat tarkoitettut neljälle asukkaalle.

Taloissa on kodikkaat kuistit, joilla on hyvin mukavaa istua rumalla ilmalla ja juoda kuumaa kahvia. Hyvällä säällä voi istuutua pöytään talon viereen ja nauttia mäntyjen tuoksusta. Nämä pöydät katetaan tavallisesti värikkäillä pöytäliinoilla sekä koristetaan kukilla ja kävyillä. Kaikki oli oikein kaunista.

Huomasinkin, että melkein joka talossa oli pieni koira, tai kissa. Tulin vähän surulliseksi, koska oma Latimme on niin suuri, ettei sitä voinut ottaa mukaan. Suuri koira saa oleskella kaupungin alueella ainoastaan silloin kun se on virkakoira, esimerkiksi opaskoira. Minua harmitti, ettei Lati ollut opaskoira, muuten koko perheemme olisi voinut olla tässä yhdessä. Mutta koirastamme puhun vähän myöhemmin.

Kun kuljetaan eteenpäin polkua pitkin, saavutaan isoon taloon, joka on keittiö. Kaupungissa on yhteensä kaksi kaittiötä, joihin kumpaankin on sijoitettu 15 kaasuliettä. Kaasu kuljetetaan muualta paikalle. Keittiön luona mietin heti, että jos keittiö on olemassa, niin vettäkin pitää olla, mutta vesijohtoa ei ollut missään. Muutaman askeleen jälkeen asia selvisi, vesi tulikin kaivosta! Kaivoja oli kaupungissa muutamia. Jos minulle ei olisi kerrottu, en olisi arvannut pienten rakennelmien olevan kaivoja. Kaikki

Nataljan poika Ivan.

kaivot ovat varustettu pienillä talon muotoisilla punaisilla katoilla, jotta ne voisi helpommin huomata. Näin saimme selvää vesihuollosta ja lähdimme eteenpäin, kaupungin keskustan suuntaan.

Seuraavaksi löysimme suuren lasten leikkikentän, jossa oli myös keinu ja karuselli! Siellä oli myös pieni talo, jota kutsutaan leikkitekäksi. Leikkitekasta on tilaa niin lapsille kuin aikuisille ja siellä voi lukea kirjoja, pelata pelejä, harrastaa käsitöitä, jne. Siispä kaupungissa on mahdollista pitää hauskaa! Mutta lähdemme eteenpäin.

Kaupungin keskustassaa näemme avaran kentän, jonka reunoilla on penkkejä ja keskelle on tehty paikka suurelle nuotiolle. Lauantai-iltoina nämä kenttä muuttuu tanssikentäksi. Silloin kentän keskellä poltetaan nuotiota, kytketään dieselgeneraattori, joka tuottaa sähköenergiaa sekä soitetaan kovempaa musiikkia. Kansa – niin vanha, kuin myös nuori – tanssii kello yhteen asti yöllä. Disko jatkaa vielä noin neljä tuntia ja sinä aikana voi ladata kännyköitä, akkuja ja muita laitteita. Tarkoitusta varten on erityisesti asennettu paljon pistorasioita. Aikanaan disko loppuu ja nuotiokin palaa loppuun. Koska kesällä on aika valoisia öitä, kaikki menevät uimaan Peilimäiseen. Kaupungin rannassa oleva laituri on tehty oikein leveäksi, jotta sillä voisi samanaikaisesti oleskella paljon ihmisiä. Laiturilla on monta penkkiä ja tietenkin johteita. Laiturin päässä on portaat, jotka ulottuvat veteen. Laiturilla on myös kaksimetrinen torni, jonka päältä sukeltamisesta lapset ja aikuiset pitävät paljon. Vesi järvestä on läpinäkyvää ja puhdasta, koska alue on ekologisesti puhdas. Järvellä on jopa kiellettyä käyttää perämootorilla varustettuja veneitä. Veteen pääsee niin laiturilta kuin myös hiekkarannalta. Uimarannan lähellä sijaitsee pieni soutuveneiden valkama, josta pientä maksua vastaan saa vuokrata veneen ja soudella sillä järven ympäri, kalastaa... Romantiikkaa!

Järvessä on kaksi saarta, toinen niistä on suurempi ja toinen pienempi. Nämä saaret ovat viljejä, kukaan ei asu niillä, paitsi lintuja ja joitakin eläimiä. Saarilla on olemassa pieniä luonnollisia uimarantoja, joille

voi nousta veneeltä uimaan.

Aika palata kaupunkiin. Lähestyttäessä veneasemaa, usein voi tuntea hyvän grillilihan eli šašlikin tuoksun tulevan rannalta. Rannalle on sijoitettu paljon erityispaikkoja, joissa saa polttaa nuotiota, panna valkean grilliin ja valmistaa grillilihaa.

Jäppilässä on paljon ihanoita asioita, joista voisi kertoa ihan kauan, mutta minusta pääasia on nyt ihmisissä. Jos tulisit tänne ensimmäistä kertaa, voisit ajatella, että olet joutunut jonkinlaisen veljeskunnan luokse. Ehkä sellainen tunne syntyy siksi, että monet ovat tuttuja keskenään, mutta minusta tuntui, että juuri luonnon vaikutus ihmiseen sekä karkaaminen arkisesta elämästä kaupungissa ja kiireestä puhdistaa kaikki negatiivisuudet. Ja ajattelen, että ihminen täällä todella tulee paremmaksi, joka tapauksessa hyväntahtoisemmaksi.

No niin, valitettavasti kaksi viikkoa lepoamme Jäppilässä menivät ohi. Mutta pitää sanoa, että sinä aikana poikamme ei muistanut tietokonettaan, vaan sen sijaan oppi ottamaan vettä kaivosta, toi sitä taloomme ja hän piti siitä tehtävästä paljon. Hän oppi soutamaan ja sukeltamaan hyppäämällä tornin päältä sekä sai paljon uusia tuttuja. Sillä aikaa, kun olimme Jäppilässä, Ivan ei yhtään kertaa ollut huonolla tuulella. Diskossa hän oli yksi aktiivisimpia tanssijoita ja laiturilla äänekkäin ja hauskin uimari.

Hyvä on olla vieraisissa, kotona vielä parempi! Erityisesti sen vuoksi, että kotona meitä odottivat Georgij ja Lati.

Nyt kerron koirastamme Latista, joka on saanut nimensä edellisen Latvian kansallisen valuutan mukaan. Koiramme on jo neljä ja puoli vuotta vanha. Haimme Latin koiratarhalta sen ollessa kolmen kuukauden ikäinen. Siitä lähtien elämäme tuli hauskeemmaksi ja monipuolisemmaksi. Kuten kaikki lapset, Lati kasvoi omapäisenä, oikein leikkimielisenä ja joskus jopa aivan tottelemattomana pentuna. Meidän piti omistaa Latin kasvatukselle aika paljon aikaa ja energiaamme. Sen lisäksi joka päivä piti heittää ulos roskeen monta esinettä, jotka Lati nakersi hajalle sekä ostaa naapurin lapsille uudet pallot niiden sijaan, jotka Lati repi. Mutta pääasia on, että sinä aikana poikamme terveys ja tunnetila parantuivat huomattavasti. Kokenut kouluttaja **Davis** koiratarhalta auttoi meitä kouluttamaan Latia. Myöhemmin vakuutuimme siitä, että onnistuimme monessa asiassa Latin kanssa. Osoittautui, että sillä on rauhallinen luonne, vaikka se omaa vallatonta energiaa. Lati osoittautui oikein järkeväksi ja helposti koulutettavaksi koiraksi, joka otti opit vastaan mielellään.

Latviassa on järjestö ”Teodors”, joka auttaa näkövammaisia saamaan opaskoiria ja opettaa ihmisiä suhtautumaan niihin oikein. Koirien kouluttamisesta on vastuussa kaksi erinomaista ihmistä – kouluttaja Juha Suomesta ja kouluttaja Zaiga Latviasta. Juha

Natalja ja Lati.

on harrastanut opaskoirien kouluttamista Suomessa jo monta vuotta. Zaiga on yksi parhaita kouluttajia Latviassa. Zaigan virkakoirat ovat jo monta kertaa saaneet palkintoja kansainvälisissä Baltian maiden kilpailuissa. Yksi ensimmäisiä opaskoiria Latviassa on kaunis valoisa labradori Teodor, jonka nimissä on nimetty tämä järjestö.

Eräs hyvä ystävämme onnistui tänä vuonna saamaan opaskoiran, suklaanvärisen labradorin Tikan. Ystävämme tutustutti meidät Juhaan ja Zaigaan. Kyselin Zaigalta, onko mahdollista opettaa koirallemme vielä joitakin uusia käskyjä. Kouluttajat selittivät minulle, että opaskoirien koulutus aloitetaan pennun ollessa vuoden ikäinen ja Lati olisi ehkä liian vanha saamaan koulutusta. Kuitenkin päätettiin testata, onko Lati vielä sopiva koulutukseen. Kyllä, hermoilimme, minkähän vaikutelman Latimme antaa tosille ammattilaisille. Lati onnistui hyvin testissä ja Juha sanoi: "Koiraa on hyvä, mutta minua itseäni pitää kouluttaa." Tulimme oikein iloisiksi! Nyt menee jo toinen kuukausi, kun olen Latimme kanssa ollut oppimassa ahkerasti Zaigan opaskoirakoulussa. Lati on oppinut opastamaan minua töihin, ohjaa minut

teidensä yli ja näyttää minulle oma käytöksellään, missä on suojatie tai pysäkki, missä penkki, ovi tai kassa. En ole voinut edes kuvitella, kuinka paljon helpomaksi tulee sokean henkilön elämä, kun hänellä on sellainen hännällinen apulainen. Viime kuukauden aikana en ole yhtä kertaa törmännyt katupylväseen, vaikka ennen sellaista tapahtui minulle valitettavasti aika usein.

Minusta tuntuu, että koira voi kohentaa jokaisen ihmisen elämää. Opaskoira kohentaa myös sokean ihmisen terveyttä ja elämää.

Minä ja omaiseni haluamme kiittää kaikkia ihmisiä, jotka kasvattavat sekä kouluttavat opaskoiria näkövammaisille - erityisesti suuri kiitos uusille ystävillemme Zaigalle ja Juhalle. Onnittelten sydämellisesti Teitä tulevana jouluna ja toivotan kaikille onnea, terveyttä ja paljon iloa ja hyviä töitä!

Latvian näkövammaisten toimitalo kauniin puiston keskellä.

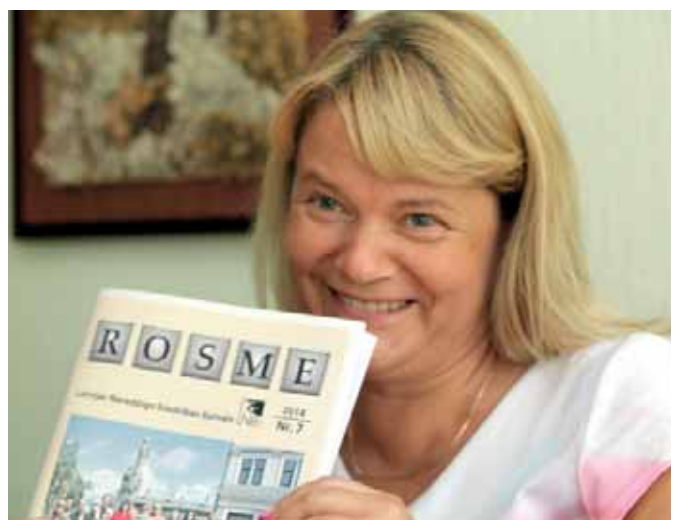
MITÄ KUULUU LATVIAN NÄKÖVAMMAISTEN KATTOJÄRJESTÖLLE?

*Teksti: Marianne Tenhami
Kuvat: Ali ja Malla Kinnunen*

Neuvostoaikana Latvian katukuvassa ei näkynyt vammaisia. EU-projektien tuella sekä valtiolta saaduilla avustuksilla myös Latvian näkövammaiset ovat alkaneet integroitua yhteiskuntaan.

Palaamme kahden vuoden jälkeen takaisin Latvian pääkaupungissa Riiikassa, Juglan kaupunginosassa sijaitsevaan Latvian näkövammaisten kattojärjestöön. Näkövammaisyhteisöt toimivat edelleen niin Juglassa kuin muissakin kattojärjestön kymmenessä alueyhdistyksessä. Juglassa toimivat niin ikään näkövammaisten kirjasto, näkövammaisten koulu, näkövammaisten vanhainkoti sekä Latvian Näkövammaisten Urheiluyhdistys.

- Latvian näkövammaisten järjestö parantaa latvia-laisten näkövammaisten elinolosuhteita ja valvoo heidän ihmisoikeuksiaan, lisää tavallisen yleisön näkövammaistietoisuutta ja kertoo näkövammaisten

Svetlana Sproģe ja näkövammaisten lehti.

syistä, edistää näkövammaisten mahdollisuuksia opiskella ja työskennellä sekä tarjoaa heille mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon. Lisäksi Latvian näkövammaisten järjestö tarjoaa jäsenilleen apuvälineitä kuten valkoisia keppejä, suurennuslaseja, puhuvia

Tulkki Andris Ošāns pääsi testaamaan kuntosalia.

kelloja ja nauhureita. Työtämme tukevat EU-projektit päättyivät viime vuoden elokuussa. Nyt saamme rahoitusta Latvian valtiolta, kertoo Latvian näkövammaisten järjestön hallituksen puheenjohtaja **Svetlana Sproģe**.

Elämää eristetyssä maailmassa

Latvian näkövammaisten järjestö perustettiin vuonna 1926. Tärkein tavoite oli auttaa maan näkövammaisia löytämään toisensa ja järjestäytyä. Haluttiin myös mahdollistaa näkövammaisten koulutus ja työllistyminen sekä auttaa näkövammaisia elämään itsenäisesti. Näihin tavoitteisiin pyrki pieni ihmisryhmä, jolla ei ollut minkäänlaista yhteistyötä Latvian hallituksen, paikallisten viranomaisten tai muiden maiden kanssa.

Neuvostoaikana vammaisia ei ollut virallisesti olemassa. Heidät suljettiin näkövammaisyhteisöihin, joissa osa Latvian näkövammaisista vieläkin asuu.

- Vuodesta 1950 lähtien järjestöllämme oli käytettävissään omaa rahaa, koska meillä oli viisi pienimuotoista työkeskusta, joissa näkövammaiset valmistivat muun muassa harjoja, koreja ja metallikuppeja. Kaikki työkeskuksissa valmistetut tavarat

saatiin myytyä, joten järjestöllämme meni taloudellisesti hyvin. Työkeskusten ympärille alettiin rakentaa monikerroksisia taloja, joissa näkövammaiset asuivat. Neuvostoaikana näkövammaiset eivät kuitenkaan saaneet mitään nykyaikaisia apuvälineitä, joten mahdollisuudet opiskella ja saada tietoa olivat todella huonot. He elivät täysin eristetyssä maailmassa, Svetlana Sproģe kuvailee. Eristetyissä näkövammaisyhteisöissä näkövammaisilta ei puuttunut mitään: lääkärit, kaikki tarvittavat palvelut ja harrastukset olivat lähellä asuintaloa ja työkeskusta. Sen sijaan harvoilla, näkövammaisyhteisöjen ulkopuolella asuvilla näkövammaisilla meni huonommin, mutta näkövammaisyhteisö auttoi myös heitä.

- He valmistivat kotonaan muutamia harjoja ja koreja, jotka järjestöstämme tultiin kerran viikossa noutamaan ja he saivat maksun järjestöltä valmistamistaan tavaroista. Sen sijaan koulutusmahdollisuudet olivat olemattomat, eikä kouluttautuminen ketään juuri kiinnostanutkaan: miksi mennä näkövammaisten koulun jälkeen normaaliin yhteiskuntaan opiskelemaan ja työskentelemään ja luopua helposta elämästä, kun voi työskennellä ja asua näkövammaisyhteisössä toisten kaltaistensa kanssa? Näkövammaisyhteisöjen ulkopuolella asuvilla, näkevillä ihmisillä ei ollut liioin tietoa näkövammaisista, koska nämä elivät niin eristettyä elämää, Svetlana Sproģe selittää. Neuvostoaikana Juglaan perustettiin vanhainkoti, joka on edelleenkin toiminnassa. Vanhainkodissa asui näkövammaisten lisäksi kehitysvammaisia vanhuksia, mutta nykyään vanhainkodin asukkaat ovat vain näkövammaisia.

Latvian näkövammaisten kattojärjestöllä on aina ollut alueyhdistyksiä, joiden määrä on vaihdellut viidestä jopa kolmeenkymmeneen. Riikassakin oli kolmesta neljään alueyhdistystä samanaikaisesti. Pystyttiin ylläpitämään useita työkeskuksia ja kunkin työkeskuksen ympärille muodostui oma alueyhdistys.

- Pidämme alueyhdistyksen kriteerinä, että ne sijaitsevat niin lähellä paikallisia näkövammaisia kuin mahdollista ja että näkövammaiset saavat omista alueyhdistyksistään todellista apua ja tukea niin, ettei heidän tarvitse tulla Riikaan. Alueyhdistysten on myös tehtävä itsenäisesti yhteistyötä paikallisten viranomaisten kanssa, Svetlana Sproģe havainnollistaa. Ennen pienilläkin Latvian paikkakunnilla saattoi olla oma alueyhdistys, mutta työkeskusten vähentymisen myötä alueyhdistysten määrä on vähentynyt.

Latvian näkövammaisten järjestön järjestölehti Rosme alkoi ilmestyä 1990-luvulla pian maan itsenäistymisen jälkeen. Valtio rahoittaa lehden toimintaa ja järjestön jäsenille lehti on maksuton. Rosme ilmestyy pistekirjoituksella, isokirjoituksella ja sähköisenä julkaisuna. Lehdessä julkaistaan artikkeleita näkövammaisten alueyhdistysten tapahtumista kautta maan ja internetin myötä artikkelivalikoima laajenee käsittäen juttuja myös muiden maiden nä-

kövammaisista. Rosme ilmestyy latviaksi ja puolen vuoden ajan se on ilmestynyt myös venäjäksi.

- Osa Latvian asukkaista ei puhu tai ymmärrä niin hyvin latviaa, että voisi lukea Rosmea meidän kielellä, vaan lehteä oli alettava julkaista venäjäksi niin, että hekin saavat tietoa näkövammaisasioista. Jos heillä on tiedon puute, he alkavat kuvitella omiaan ja jakaa väärää tietoa muille. Siksi on hyvä julkaista Rosmea kielellä, jota hekin ymmärtävät, perustelee tulkkinamme toiminut **Andris Ošāns**.

- Jos Rosme ei ilmestyisi venäjäksi, osa jäsenistämme eristyisi koska eivät saisi tietoa ymmärtämällään kielellä, lisää Svetlana Sproģe.

Yhteistyötä muiden maiden kanssa

Tänään vuonna 1926 asetetut tavoitteet eivät ole vielä kokonaan toteutuneet.

- Lähestymme tavoitteita askel askeleelta, mutta tehtävää on paljon. Latviassa on virallisesti rekisteröity 7000 näkövammaista, mutta vain noin 3500 on järjestömme jäseniä. Parhaiten olemme onnistuneet lisäämään näkövammaisten koulutusmahdollisuuksia. Kaikki näkövammaiset lapset eivät enää mene Riikan Juglassa sijaitsevaan näkövammaisten kouluun, vaan vanhemmilla ja lapsella on mahdollisuus valita näkövammaisten koulun ja inklusiivisen opetuksen välillä. Jos vanhemmat valitsevat inklusiivisen opetuksen lapsensa lähikoulussa, valtio kustantaa lapselle koulunkäyntiavustajan. Inklusio lähikouluihin toivottavasti yleistyy, koska on alettu ymmärtää opiskelun lähikoulussa olevan ensimmäinen askel yhteiskuntaan integroitumisessa. Yhä useampia näkövammaisia pääsee peruskoulun jälkeen opiskelemaan lukioon ja korkea-asteen oppilaitoksiin kuten yliopistoon. Tässä auttavat tietokoneet nykyaikaisine ruudunlukuohjelmineen ja apuvälineineen, summaa Svetlana Sproģe. Tietokone apuvälineineen on avuksi myös muille näkövammaisille. Useimmilla ei ole vielä omaa tietokonetta kotona, mutta he voivat tulla kattojärjestön alueyhdistyksiin työskentelemään apuvälinein varustetuilla tietokoneilla. Tällainen työasema löytyy muun muassa Juglassa sijaitsevalta Latvian näkövammaisten kirjaston pistekirjaosastolta. Jos henkilön taidot eivät riitä it-työskentelyyn, häntä opetetaan käyttämään tietokonetta ja apuvälineitä.

Seuraava askel on näkövammaisten työllistymisen parantaminen. Järjestö on parhaillaan neuvottelemassa Latvian valtion kanssa valtion yrityksille myöntämästä tuesta, mikäli yritys työllistää näkövammaisen henkilön.

Latvian näkövammaisten järjestö on kasvanut pienestä yhdistyksestä isoksi järjestöksi, jolla alueyhdistyksineen on kontakteja ja hyvää yhteistyötä niin Latvian hallituksen kuin paikallisten viranomaisten kanssa. Muuten järjestön tekemän työn rahoitus ei

olisi mahdollista. Se tekee yhteistyötä myös naapurimaidensa Viron ja Liettuan kanssa ja EU-projekteissa yhteistyökumppaneina ovat olleet muun muassa Italia, Espanja, Saksa, Ruotsi, Tshekki ja Puola. Svetlana Sproģen mukaan Suomi on johtava yhteistyökumppani. Vuonna 2012 Latvian näkövammaisten järjestön henkilökuntaa vieraili Suomessa Palvelu- ja toimintakeskus liriksessä tutustumassa suomalaiseen näkövammaisten kuntoutustoimintaan. Suomesta on niin ikään saatu apua opaskoiratyöhön Opaskoirakoulu Viiksen johtavan kouluttajan **Juha Herttuaisen** avulla. Vuonna 2012 Latviassa työskenteli neljä opaskoira. Nyt työskenteleviä oppaita on seitsemän.

- Tavoitteenamme on näkövammaisten integroituminen yhteiskuntaan. Tähän kuuluvat sosiaalinen integroituminen sekä hyvät koulutus- ja työllistymismahdollisuudet. On hyvin tärkeää käydä katsoyissa muiden maiden näkövammaisjärjestöjen käytäntöjä. Emme kuitenkaan voi kopioida suoraan jonkin tietyn maan mallia vaan meidän on mukautettava saamamme tieto ja opit omiin tarpeisiimme, Svetlana Sproģe toteaa.

Svetlana Sproģe iloitsee siitä, että valtio on alkanut rahoittaa Latvian näkövammaisten järjestön toimintaa entistä enemmän. Esimerkkinä hän mainitsee, että vuodesta 2015 lähtien valtio rahoittaa yhdestä kahteen opaskoira ja niiden koulutuksen vuodessa. Myös EU-projektien tuella aloitettu sosiaalinen kuntoutus jatkuu valtion tuella: edelleen näkövammaisille opetetaan pistekirjoitusta, liikkumistaitoa ja it-taitoja. Joskus näkövammaiset opettajat työskentelevät jopa vapaaehtoisesti, koska valtiolta saatu rahoitus ei riitä palkkioiden maksuun. Svetlana Sproģe korostaakin, ettei valtiolta saatu tuki mitenkään riittä, joten EU-projektit olisivat tärkeitä järjestön toiminnan rahoittajia ja niiden jatkamiseksi ja uusien EU-projektien saamiseksi nähdään paljon vaivaa.

- Työmme jatkuu edelleen. Asiat paranevat koko ajan, mutta näkövammaisten integroitumisen yhteiskuntaan on edelleenkin jatkettava. Tarvitaan yhteistyötä Latvian näkövammaisten järjestön ja valtion välillä niin, että ovet yhteiskuntaan avautuisivat kaikille Latvian näkövammaisille. Tietokoneet nykyaikaisine apuvälineineen ja opaskoirat ovat avaimet näihin oviin ja koko maailmaan. Maailma muuttuu ja kehittyä ja järjestömme on muututtava ja kehittyttävä sen mukana, Svetlana Sproģe toteaa.

PÄIVÄTOIMINTAA JA MONIPUOLINEN PISTEKIRJAOSASTO

*Teksti: Marianne Tenhami
Kuvat: Ali ja Malla Kinnunen*

Haastattelun yhteydessä meille haluttiin näyttää Juglan päivätoimintakeskus ja Latvian näkövammaisten kirjaston pistekirjaosasto. Molemmat sijaitsevat vanhoissa taloissa, jotka toimivat ennen kartanoina. Kirjastorakennus on muutenkin historiallinen, koska juuri siinä rakennuksessa Saksa ja Neuvostoliitto tekivät rauhansopimuksen ensimmäisen maailmansodan loputtua.

Päivätoimintakeskukseen kiipeämme 244-vuotiaan talon jyrkkiä kierreportaita pitkin ja päädymme sen ajanvietehuoneeseen.

- Päivätoimintakeskukseen tulee Juglan alueyhdistyksen asukkaita. He ovat sokeita tai heikkonäköisiä, iältään yli 60-vuotiaita. Järjestämme heille ohjelmaa sekä täällä päivätoimintakeskuksessa että sen ulkopuolella. Täällä voidaan muun muassa viettää yhdessä juhlapäiviä, kuunnella luentoja eri aiheista, pitää tietokilpailuja, pelata shakkia ja dominoa tai muuten vain viettää aikaa yhdessä, päivätoimintakeskuksen johtaja **Pēteris Locāns** luettelee. Keskuksessa voi myös tehdä käsitöitä ja valmistaa koruja. Siellä on kuntosali, jossa asukkaat voivat treenata. Asukkaat saavat näköapua kirjoittamisessa, lukemisessa, laskujen maksamisessa, tietojen hakemisessa Internetistä tai muissa pienissä, avustusta vaativissa asioissa.

Juglan päivätoimintakeskuksen rahoittajana on Riikan kaupunginvaltuusto ja keskus on toiminut seitsemän vuoden ajan tämän rahoituksen turvin. Kävijöitä keskuksessa on noin parikymmentä päivässä ja keskuksen tullaan omien mielenkiinnon kohteiden mukaan. Aina paikalla ei siis ole samoja ihmisiä. Yhteensä kävijöitä on noin 200. Päivätoimintakeskukseen voi tulla joka arkipäivä aamuyhdeksästä ilta-päiväneljään. Mielenkiintoisena yksityiskohtana on pieni, yksinkertainen studio, jossa on kaikki tarvittava pienen radiolähetyksen tekemiseen ja joka lähettää radio-ohjelmaa suorana lähetyksenä päivätoimintakeskuksesta joka arkipäivä noin puolentoista tunnin ajan. Kävijät voivat osallistua radio-ohjelmi-

Pēteris Locāns , päiväkeskuksen sisäänkäynti ja käsitöitä.

Näkövammaisten kirjasto.

en tekemiseen tai vain kuunnella niitä. Kuuluvuus-alueena on Juglan näkövammaisyhteisö. Suorissa lähetyksissä kerrotaan Juglan alueyhdistyksen paikallisuutisia ja luetaan artikkeleita sanomalehdistä.

Latvian näkövammaisten kirjaston pistekirjaosastolla meidät ottaa ystävällisesti vastaan pistekirjaosaston johtaja **Gunta Bite**. Kirjasto sijaitsee 161-vuotiaassa puutalossa ja sillä on seitsemän sivukirjastoa Latvian näkövammaisjärjestön alueyhdistyksissä. Vuonna 2005 EU-projektin tuella valmistuneella, nykyaikaisella pistekirjaosastolla on muutamia edeltäjiä. Vuonna 1922 kehitettiin latvialaiset pistekirjoitusaakkoset, minkä jälkeen pistekirjoja on ilmestynyt vaihtelevissa määrin: kun kirjoja aluksi jäljennettiin pisteille käsin, kirjamäärä oli vähäinen. Neuvostoaikana valtio tuki taloudellisesti kirjaston ja näkövammaisten koulun pistekirjojen ja muun pistemateriaalin tuottamista ja pistekirjoja oli enemmän. Latvian itsenäistyttyä vuonna 1991 valtio alkoi kilpailuttaa pistekirjojen tuottajia, mikä vähensi pistekirjojen määrää niin, että apua oli pyydettyä Liettuasta, jonka näkövammaisten kirjasto tuottaa itsenäisesti pistekirjoja.

Vuoden 2005 marraskuusta lähtien tilanne on onneksi parantunut. Nyt pistekirjoja tuottaa vain yksi, pistekirjojen tuottamiseen perehtynyt itsenäinen yritys. Se valmistaa pistekirjoja ja -materiaalia myös näkövammaisten koululle ja muille pistemateriaalia haluaville tahoille.

- Meidän pistekirjavalikoimassamme on romaaneja, runoja, matkakertomuksia, tietosanakirjoja ja nuotteja. Meillä on myös kohokarttoja, geometrisiä kookuvia ja koskettelukirjoja, kertoo Gunta Bite.

Kaikki pistekirjaosaston asiakkaat ovat näkövam-

maisista tai näkövammaisista joilla on liitännäisvammoja. Latvian näkövammaisten kirjastolla on muitakin palveluja kuin pistekirjojen lainaaminen: asiakas voi tuoda tai lähettää kirjastoon materiaalin kuten jonkin laitteen käyttöohjeet tai vaikka laulun sanat, jonka haluaa pistekirjoitukseksi. Pistekirjaosastolla se skannataan ja tulostetaan pistekirjoitukseksi hänelle maksutta. Kirjastossa on tietokone Jaws-ruudunluokohjelmineen, pistenäyttöineen, skannereineen ja pistetulostimineen, jota näkövammaiset asiakkaat voivat käyttää niin ikään maksutta. Myös lukutelevisio on heidän käytössään. Jos asiakas ei osaa käyttää tietokonetta tai apuvälineitä, heitä opetetaan käyttämään niitä. Kerran kuukaudessa asiakkaille lähetetään pistekirjoituksella tai mustavalkoisena tekstinä luettelo uusista piste- ja äänikirjoista "Jaunie Vāki" sekä uutiskirje "Bazūne" eli pasuuna. Siinä kerrotaan kirjastossa tehtävästä työstä ja kirjaston kuulumisista sekä erilaisista yhteistyöhankkeista. Latvian näkövammaisten kattojärjestön järjestölehdessä Rosmessa kerrotaan niin ikään kirjaston kuulumisista ja uutuskirjoista. Päinvastoin kuin suomalaisessa Celia-kirjastossa, Latvian lisäksi.

Gunta Bite, vieraisella sivulla Svetlana Spože ja Aleksjs vanhan tammen luona.

MATKA RIIKAAN

Teksti: Seija Viitanen

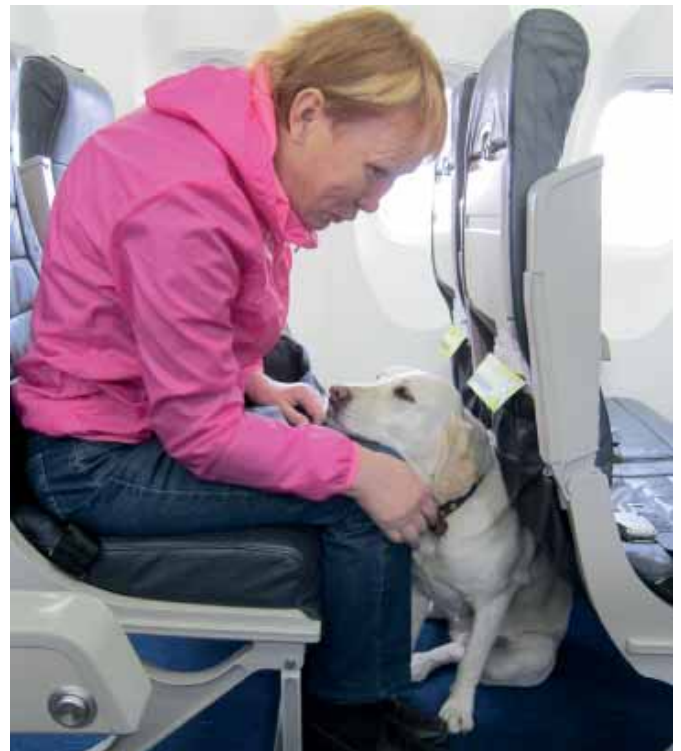
Kuvat: Rilla Aura-Korpi ja Viveca Mentzer-Ekholm

Minulla on **Felisia**-niminen opaskoira, joka oli pienestä pennusta alkaen kouluttaja Juha Herttuaisella Kerimäellä emänsä Jaffan ja seitsemän muun sisaruksen kanssa paossa Vantaan opaskoirakoulun lähellä olevia räjäytystöitä. Muiden pentujen lähdettyä hoitoperheisiin Felisia jäi **Juha Herttuaiselle** hoitopennuksi ja Juha myös koulutti Felisian opaskoiraksi.

Juhan muutettua Latviaan sain Felisian kanssa kutsun Riikaan. Ajattelin silloin, että tuskinpa ikinä pääsen koiran kanssa ulkomaille. Pikku hiljaa aloin kumminkin ajatusta kypsytellä, josko se ei kuitenkaan olisi ihan haaveilua. Aloin kysellä, mistä saisin kaverin, jotta haaveilemani reissu voisi toteutua. Aika montaa ihmistä sain kysyä, ennen kuin onnistuin löytämään kaverin, joka halusi lähteä minun ja Felisian kanssa matkaan. Ei muuta kuin katsomaan kalentereita, mikä ajankohta sopisi kaikille. Ajankohdaksi sopi jokaiselle toukokuun 2014 alkupuolelta muutama päivä. Uskoni vahvistui, että matka toteutuu Felisian kanssa ja että meillä on avustajana hyvä peesari **Rilla**, joka on aiemminkin käynyt Riikassa. Matka tulisi onnistumaan!

Asumme Kankaanpäässä ja jouduimme menemään jo edellisenä iltana Rillan luo Nousiaisiin, jossa majoituimme yön yli peesarini luona. Lentomme lähti aamulla Turusta ja minua jännitti, kuinka Felisia koneessa käyttäytyy, koska tämä on sen ensimmäinen lentomatka. Meille tuli vähän kiire ja meitä jo odoteltiin lentokentällä. Virkailijat olivat erittäin ystävällisiä ja innostuneita, kun lennolle lähti opaskoira. Hyvin ehdimme ja saimme mennä koneeseen ennen muita matkustajia.

Felisia opasti minut rauhallisen varmasti kapeat rappuset koneeseen ja sisään päästyään se halusi mennä suoraan ohjaamoon. Kokeneen oppaan var-

Seija ja Felisia lentokoneessa

muudella se olisi varmaan halunnut toimia lentäjän apulaisena. Mutta saatuaan käskyn oikealle Felisia opasti minut matkustamoon ja omalle paikalle. Meillä oli hyvin tilaa, koska kone ei tullut täyteen. Istuimme vierekkäin peesarini Rillan istuessa käytävän toisella puolella. Felisia laittoi heti maaten jalkoihini, eikä nostanut edes päätään ennen kuin saavuimme Riikan lentokentälle. Annoimme muiden matkustajien mennä ensin koneesta pois ja moni kohdallemme tultuaan totesi, että "siellähän on koira, voi kuinka ihana se on..."

Zaigan ja Juhan vieraina

Riikan lentokentällä virkailija opasti meidät suoraan terminaaliin, mihin Helsingin kone kohta saapuisi ja matkaseurueemme olisi kokonaisuudessaan koolla. Hotellille saavuttuamme emme saaneet vielä huoneita, mutta jätimme matkatavaramme sinne säilöön ja lähdimme haeskelemaan aamupalapaik-

Juglassa

kaa saadaksemme syötyä jotain, ennen kuin trefaisimme isäntäväkemme hotellissa. Juha tulikin ja lähdimme yhdessä raitiovaunulla Juglaan, missä on latvialaisten paikallinen näkövammaisten kuntoutuskeskus ja sokeain koulu. Zaiga tuli sinne autolla ja hänellä oli mukanaan 8-viikkoinen koiranpentu nimeltään Diiva ja rodultaan elohund. Pentu oli erityisen ihana ja rauhallinen. Sain myöhemmin pitää sitä puistossa sylissäni. Diivasta toivottavasti tulee isona joko opas- tai avustajakoira.

Juglassa meidät otettiin ystävällisesti vastaan. Siellä on töissä **Aleksejs**, jolla on opaskoira. Hän esitteli meille kuntoutuskeskuksen eri toimipisteitä. Palasimme sitten raitiovaunulla takaisin Riikan keskustaan.

Hotelliaamiaisella

Menessämme aamiaiselle ensimmäistä kertaa otimme koirat mukaan. Jouduimme neuvottelemaan vähän aikaa, että saimme tuoda koiramme mukana. Tai enhän minä mitään neuvotellut, koska olen kielitaidoton - muut hoitivat sen neuvottelun. Saimme ruokailutilan kabinetista, joka oli rauhallinen ja koirille oli siellä hyvin tilaa. En sitonut Felisia mihinkään kiinni, vaan annoin sille käskyn pysyä paikalla, kun lähdimme hakemaan kaikenlaisia herkkuja. Kiertelimme ja keräilimme lautasille niitä Rillan minulle kertoessa, mitä on tarjolla. Hetken päästä kokki tuli luoksemme Felisian kanssa. Koirani Felisia oli lähtenyt tarkkailemaan ympäristöä ja oli poikennut morjestamaan keittiöön kokkia! Tuntui, ettei

koiran käyttäytymistä paheksuttu vaan se herätti hilpeyttä.

Ulkoilmamuseossa

Iltapäivällä lähdimme taas julkisilla liikennevälineillä matkaan, tällä kertaa bussilla. Menimme ulkoilmamuseoon. Juha ja Zaiga tulivat sinne kotoaan autolla ja tapasimme museon pysäköintipaikalla. Ulkoilmamuseon alue oli erittäin laaja ja sinne oli siirretty paljon rakennuksia kaikista Latvian maakunnista. Aivan koko aluetta emme yhdellä kertaa kiertäneet. Siellä oli vanhoja työkaluja, asuinrakennuksia ja jopa kirkkoja.

Museolta lähdettyämme taivas repesi! Rilla yritti minulle sanoa, että hyppää vesilätäköiden yli. No, hyppää siinä, kun vettä oli kaikkialla. me olimme varmaan hyvä näky, kun hampsimme kadulla. Bussipyhäkille päästyämme me olimme kuin uitettuja koiria koko sakkii! Vettä kuulemma virtasi jokena autotiellä ja seassa uiskenteli kaikenlaista irtoroskaa.

Bussin vihdoin tultua minut tökättiin istumaan jonkun matkustajan viereen, koska auto oli täynnä. Koetin varoa, etten olisi märillä vaatteillani kastelut vieressä istuvaa. Täytyy muuten sanoa, että siinä istuessa oli aikaa seurata ympäristöä. Kiinnitin huomiota siihen, että auton lähestyessä seuraavaa pysäkkiä, se kuulutettiin ja auton pysähtyttyä kuulutettiin uudestaan. En ymmärtänyt mitä sanottiin, mutta oletan, että seuraavana se ja se pysäkki. Olisi hienoa, jos Suomessakin ilmoitettaisiin kaikissa liikennevälineissä tulevan pysäkin nimi.

Vihdoin tulimme meidän pysäkillä lähelle hotellia. Meidän piti käydä vielä kaupassa ennen hotelliin menoa. Käsikin Felisian hakea suojatien vasemmalta, mutta koira ei ollut kuulevinaanakaan, vaan yritti viädä minua eteenpäin. Minulla ei ollut aavistustakaan missä olimme, mutta Felisialle oli reitti selvä. Se yritti sanoa, ettei sitä kiinnosta shoppailu yhtään ja se haluaa hotellille omaan huoneeseen!

Laitoin muuten merkille, että hississä nappuloiden vieressä oli myös pistekirjoituksella merkinnät. Olisi hieno asia, jos Suomessakin olisi pistemerkinnät julkisten tilojen hisseissä.

Toisena eli viimeisenä aamumme hotellilla menimme aamutoimien jälkeen aamupalalle. Tällä kertaa jätin Felisian huoneeseen huilaamaan. Hyvän aamupalan jälkeen pakkasimme tavaramme, jonka jälkeen kävimme vanhassa kaupungissa kävelemässä ja vähän ostamassa tuijaita. Tutustuimme myös Vapauden patsaaseen, joka oli lähellä hotelliamme. Vapauden patsas on valtavan suuri ja se on tehty Taivassalon graniitista.

Jurmalan kautta kotiin

Juhan lempivaimo Zaiga ystävällisesti kuljetti meitä viimeisenä lomapäivänämme. Kävimme ensin sikäläisellä pienellä luomu-torilla, jossa oli paljon monenlaisia itse tehtyjä tuotteita. Rillan kanssa maistelimme kaikenlaista. Mitä Rilla maistoi, uskalsin minäkin maistaa.

Sieltä jatkoimme matkaa Jurmalaan, hienolle hiekkarannalle, jonka pituus päästä päähän on 22 kilometriä. Oli hieman suhjuinen ilma, mutta hienoa oli kävellä meren rantaviivaa pitkin. Emme laskeneet koiria vapaiksi, koska arvelimme niiden menevän mereen uimaan ja sitä me emme tällä kertaa halunneet.

Päivän päätteeksi Zaiga vei meidät lentokentälle. Meidän lentomme lähtivät aika myöhään illalla. Lentokentän ensimmäisessä tarkastuspisteessä tarkistettiin passit ja liput. Sitten siirryimme turvatarkastukseen. Vähän jännitti, ettei reppu vaan paina liikaa. Olimme siinä jonossa ja enkä tiennyt, missä Rilla sillä hetkellä oli. Joku mies alkoi vetää minua vetää kädestä eteenpäin. Automaattisesti liikuin ja tajusin, että olen siinä pisteessä, missä otetaan reppu, koiralta valjaat, keppi ja vyölaukkuni. Hän otti tavarat minulta ja myös koiran. Paljon minulle puhuttiin, mutta sanaakaan en ymmärtänyt. Sitten minulle luultavasti sanottiin, että tänne päin ja minut käännettiin äänen suuntaan. Kävelin epävarmasti eteenpäin, koska en näe yhtään. Tämän jälkeen joku nainen alkoi järjestelmällisesti käydä käsin kehoani läpi ja kyllä sekin puhui jotain. Ihmettelin, kun Felisia kävi luonani ja meni pois ja tuli taas uudestaan käsittääkseni tönien naista kuonollaan, että "mitäs sä oikein meinaat..." Felisialta oli otettu talutin kokonaan pois ja se sähläsi vapaana. Olen jonkin verran

Seija ja Diiva

Diiva ja Zaiga

Riika on yksi vuoden 2014 kulttuuripääkaupungeista Euroopassa. Vaihtuvissa näyttelyissä on tällä kertaa etanoita pitkin kaupungin puistoja.

matkustellut ulkomailla, mutta en koskaan ole joutunut tarkastettavaksi. Olin kai sen näköinen, että vien jotain luvatonta maasta!

Pääsimme taas ensimmäisinä ennen muita koneeseen ja tällä kertaa Felisia ei yrittänyt edes mennä lentäjän avuksi. Kone oli täynnä ja meillä oli vähemmän tilaa, mutta hyvin koira käpertyi nukkumaan jalkoihini. Turussa se määrätietoisesti toi minut koneesta pois ja saimme kuulemma ihailevia katseita.

Kyllä on mukava matkustaa hyvähermoisen ja -käytöksen koiran kanssa.

Kiitos kaikille matkakumppaneille mukavasta Riikan matkasta! Varsinkin Rillalle kiitos! Olimmehan me melkein 24 tuntia vuorokaudessa yhdessä. Kiitoksia Juhalle ja Zaigalle, että olette järjestäneet meille näin paljon mielenkiintoista katsottavaa ja koettavaa. Enempään emme olisi kolmessa päivässä ehtineetkään.

Ulkoilmamuseon kalastajakylässä valmistetaan käsityönä erilaisia puuesineitä!

OPASKOIRAKOULU VIIKSEN KUULUMISIA

Juha Herttuainen ja Zaiga Kļaviņa

*Teksti: Anne-Mari Koistinen,
kuvat: Ali Kinnunen*

Viiksi on Kuopiossa vuodesta 2011 asti toiminut opaskoirakoulu, jonka kouluttajatiimiin kuuluu viisi ihmistä. Viiksen alullepanijoina ja esimiehinä toimivat **Sakari Pekkanen** ja **Heimo Nykänen**, joilla on molemmilla vuosikymmenien ajalta kokemusta yritysmaailmasta ja koiraharrastuksesta. Tärkeä henkilö Viiksen kannalta on ollut **Juha Herttuainen**, joka on auttanut ja opastanut Viikseä sen alkutaipaleella, toiminut johtavana kouluttajana ja joka tulee jatkosakin olemaan Viiksen taustatukena eläkkeelle jäämisen jälkeenkin.

Viiksen kouluttajatiimi

Viiksen kouluttajatiimiin kuuluvat siis Juha Herttuainen, jolla on yli 40 vuoden kokemus alalta sekä Juhan vaimo **Zaiga Kļaviņa**, jolla on vuosikymmenten kokemus koirien kouluttamisesta, erityisesti virkakoirista. Juha ja Zaiga tekevät töitä pääosin Latviasta käsin, jossa he asuvat.

Anne-Mari Koistinen on toiminut koulukuraattorina, tarjonnut sosiaalipedagogista eläintoimintaa ja valmistuu tammikuussa eläinten kouluttajaksi.

Mari Voutilaisella on pitkä kokemus peesarina ja pentuperheenä toimimisesta.

Lisäksi tiimiin kuuluu **Sari Ravi**, joka on tehnyt opaskoirankouluttajan työtä ja opaskoirien testausta 13 vuotta. Sari tekee töitä Hartolasta käsin.

Oheistoimintana Viiksessä toimivat eläinlaitola ja koiraharrastehalli Viiksi Areena, jotka sijaitsevat Kuopion Kurkimäessä. Opaskoirat asustavat eläinlaitolan yhteydessä omalla osastollaan, jota ollaan nyt syksyn aikana remontoimassa entistä toimivammaksi ja virikkeellisemmäksi koirien kannalta.

Utenua toimijana Viiksellä on ollut alkutaipaleellaan paljon opiskeltavaa. Toisaalta tämä on tarkoittanut sitä, että kaikki toiminnot voidaan suunnitella alusta alkaen mahdollisimman käyttäjälähtöisiksi. Pienessä organisaatiossa etuna on joustavuus. Opaskoiran hakijan kannalta Viiksen vahvuuksia ovat pienet ryhmät esikursseilla ja yt-kursseilla, jolloin koirakkoa kohti jää paljon yksilöllistä koulutusaikaa. Esikurssit ja yt-koulutukset tapahtuvat Kuopiossa hotelli Jahtihovissa, joka sijaitsee ihanteellisessa paikassa keskustan ja kauniin Väinölänniemen tuntumassa. Lenkille on helppo lähteä niin torille kuin rauhallisempaan ympäristöön ja pieni hotelli ja sen ympäristö ovat helppoja hahmottaa. Kouluttajatiimillä on monipuoliset työtaustat ja into koulutusta eteenpäin sekä hyvä yhteishenki – jotka toivottavasti välittyvät myös kurssilaisille.

Sakari Pekkanen

Anne-Mari Koistinen

Mari Voutilainen, alla Zaiga

Heimo Nykänen

LUPAUS PAPALLE

Teksti: Riitta-Kaisa Voipio

Kotona oli lämmin ja tuoksui mandariinilta ja piparkakulta, kun isä rymisteli sisään muovikasseineen. Piparkakkutarjottimen pohja näkyi jo melkein kokonaan. **Aapo** istui pöydän ääressä ja tunki suuhun kolme sydäntä kerralla. Hänen mielensä valahti aivan alas pullojen kalistessa toisiaan vasten. Isä ei vilkaisutkaan häntä, laski vain kassin lattialle ja meni.

- Tykkääköhän se noista litkuista? Jos se oikeasti tykkäis, niin kai se tulis iloiseksi, Aapo mutisi suu täynnä piparia. - Onhan tämä minunkin koti, hän tuumi ja päätti lujasti jotakin.

Äiti oli lähtenyt **Venlan** kanssa viemään joululimpua naapuriin. Ulkona siniharmaa hämärä pehmensi pihan männyt ja liiterin hahmon. Isä ilmestyi eteiseen, sanoi menevänsä panemaan saunaan tulet ja hävisi saman tien kellariin.

Aapo nousi penkiltä, kumartui ottamaan kassista kolme pulloa ja meni tiskipöydän luo. Toinen kirkaista oli jo avattu. Aapo kiersi korkin auki, nuuhkasi ja nyrpisti. Sydän jyskytti rajusti, ja hän kuulos-teli hetken. Kellarista kantautui puun pilkkomisen ääniä, muuta ei kuulunut.

- Nyt tai ei koskaan, Aapo sanoi ääneen, tarttui tukevasti pulloon ja lorotti sisällön tiskialtaaseen.

Ensimmäinen pullo tyhjeni, sitten toinen ja viimeisenä yököttävän hajuinen sorbus, joka tahmasi altaan punervan ruskeaksi. Aapo laski vettä päälle ja ravistelemalla hanaa edestakaisin huuhteli jäljet näkymättömiin. Sitten hän pani veden valumaan pienellä paineella täyttääkseen pullot, kaksi kylmälä vedellä ja kolmanteen hän kaatoi puolukkamehua.

Aapo höristeli taas. Isä tuntui halkovan saunapuita reilummasti, ja äiti ja Venlakin pysyivät poissa.

Kun pullot olivat valmiit, Aapo latoi ne takaisin muovikassiin ja pani lastin työpöydän alle entiselle paikalle. Hän palasi pöydän ääreen.

Kellarin portaissa kävivät kohta isän askelet, ja Aapon sydän oli ryntäämisillään ulos rinnasta. Isä vihelteli ja oli vielä hyvällä tuulella, mutta poika tiesi, että ensimmäisen pullon jälkeen alkaisi metakka.

Isä meni ulos, ja samassa äiti ja Venla potkuttivat pihaan lykkien molemmat omalla jalaksellaan. **Tuffe** hölkytteli rinnalla häntä heiluen. Aapo yritti rauhoittua. Hän ei pystynyt enää istumaan piparkakkuvadin ääressä, vaan meni olohuoneeseen lähelle eteisen ovea ollakseen valmiina lähtöön.

Tuulikaapin ovella äiti nuuhkasi, huokasi syvään ja riisui takkinsa. Hän oli haistanut koko talossa leijuvan viinan lemun, mutta isällä se oli jo nenässä. Aapo oli lukevinaan Aku Ankkaa, vaikka tuskin näki kirjaimia.

- Täällä on kamala haisu, Venla ilmoitti ja meni koristelemattoman kuusen luo pälpättäen taukoamatta. - Otetaan ekaksi pallot, jooko.

Tuffe kiersi keittiössä ja lymysi eteiseen naulakon alle. Myös sillä oli hyvä muisti.

- Laitoin jo saunan lämpiämään, isä sanoi palatesaan pihalta. Äiti ei sanonut mitään, hänkin muisti liian monta joulua.

Aapon sydän tuntui ponkaisevan ylös ja takertuvan kurkkuun, kun hän kuuli isän hakevan muovikassin keittiöstä.

- Menen puita lisäämään, isä sanoi ja laskeutui kellariin.

Aapo arvioi tilanteen täsmälleen ja alkoi pukeutua. Juuri kun hän sai takista viimeisen nepparin kiinni, kaikui kellarista raivokas kiroilu, eikä poika jäänyt odottamaan.

Vasta pitkällä ylämäessä, paljon ohi veneveistämön, Aapo uskalsi hidastaa juoksun kävelyksi. Hän pysähtyi puuskuttamaan ja kääntyi katsomaan taakse. Kukaan ei seurannut. Jokunen auto ajoi lähes äänettömästi paksussa auraamattomassa lumessa, ja pari ihmistä tuli kävellen vastaan.

Hengityksen tasaannuttua Aapo jatkoi matkaa kääntyen yhä jyrkempään mäkeen kohti kynttilöiden valaisemaa hautausmaata. Hän vaelsi pitkin käytäviä ja katseli liekeistä heittyviä valoja ja varjoja. Siellä täällä näkyi joku kumartuneena sytyttämään kynttilää tai kulkemassa varovasti kuin peläten rikkovansa jotakin. Hiljaisuus melkein kohisi korvissa.

Aapo käveli papan haudalle, pysähtyi ja tuijotti pitkään tuulusuojan sisällä palavaa liekkiä. Tänä vuonna eno oli tuonut kynttilän. Viime jouluna heidän käyntivuorollaan isä oli ollut humalassa, ja silloin Aapo oli luvannut papalle vielä tekevänsä jotakin.

- Nyt minä olen, pappa, ainakin yrittänyt, hän sanoi hiljaa. Olo oli rauhallinen, jotenkin turtunut mutta silti keveä.

- Ai niin jouluaattoilta, Aapo muisti äkkiä ja muisti pienestä asti kaikki joulut ja joulun odotuksen, joka vuosi toisensa perään oli kutistunut isän riehumiseen.

Poika seisoi kauan haudan äärellä. Lopulta hän havahtui, silmäili ympärillä häilyviä liekkejä ja näki muutaman tähden syttyneen pilvien lomiin. Pakkanen tuntui selvästi olevan kiristymässä, ja Aapo lähti hitaasti liikkeelle. Kulkiessaan alas mäkeä hän päätti kiertää vielä sillan kautta.

Kaidetta peitti korkea kerros uutta pehmeää lunta. Aapo oli työntämäsillään sen alas, mutta jätti kuitenkin sikseen. Hän katseli sulaa jokea ja sitten pimeään järven selälle. Kaikkiällä oli upottavaa

nietosta. Sillalla oli vanhoja jälkiä ja pyörälläkin siitä oli ajettu, ehkä iltapäivällä.

- Mitä jos hyppäisi tuonne alas, mustaan ja syvälle. Ajatus tuli niin nopeasti, että Aapo tärähti. Pelästyneenä hän lähti juoksemaan puistotielle ja uskalsi pysähtyä vasta mutkassa, josta sillan kaareva hahmo ei näkynyt edes valoisalla. Samassa hän erotti mustan läiskän, joka kiiti joenvarsiväylää häntä kohti.

- Tuffe! Aapo hämmästyti ja kumartui taputtamaan vierelle pysähtynyttä koiraa. Tämä nuolaisi pojan kasvoja. - Mennään kotiin, hän kuiskasi hetken kuluttua.

Kävellessään Aapo katseli, miten kaikista matkan varren taloista loistivat valaistut joulukuuset. Himmeleitä, tonttuja ja silkkipaperisia lumihiihtaleita oli ikkunoissa. Ne saivat hänet rauhoittumaan.

Hän huomasi ohiajavassa autossa joulupukin ja tontun. Se sulatti jähmettyneen mielen kokonaan, ja häntä hymyilytti. Hän oli itsekin uskonut pukkiin, kirjoittanut tälle ja uskonut tosissaan, että pukki kirjeet oli hakenut yläkerran portailta.

Kotipihassa Aapo pysähtyi ja katsoi tarkkaan ikkunoita. Olohuoneen verhojen välissä paloi valo punakeltaisen pahvitähden sisällä. Hiiskaustakaan ei kuulunut. Hän otti harjan, lakaisi ohuen lumen rapuilta ja avasi oven. Tuffe livahdi sisään. Siellä soi vaimeasti Sinivuorten Yö, ja sitten kajahti Venlan kirkas ääni: - Iskä, sun vuoro.

Olohuoneen ovi oli raollaan, ja siitä äiti katsoi suoraan Aapoa. Silmät olivat itkettyneet, mutta ne eivät olleet mustina eikä niissä ollut joulusurua. Yhtään käärettä ei näkynyt, ei edes laastareita. Äiti hymyili lattialla istuessaan.

Isä nojasi kyynärpäillä reisiin ja tarkasteli keskittyneesti pelikortteja. Hetken emmittyyään hän valitsi yhden ja asetti sen matolle toisen kortin viereen. Venlan pitkissä kiharoissa loisti uusi vaaleansininen rusetti, ja ponnari heilahti sen alla puolelta toiselle.

Aapo avasi takin ja riisui pipon. Silloin isä kääntyi katsomaan häneen, ja poika oli satavarma, ettei Betlehemin tähti aikoinaan ollut puoliksikaan niin kirkas kuin kyynel isän silmänurkassa.

SJÖHOLM OPTIQUE
puh. 019 580 002
Rauhankatu 25 06100 Porvoo

JUKKA VILKMAN
Maataloustyöt - Metsäkoneurakointi
Isorikulantie 173 07190 Halkia
puh. 0400 507 037

NORPPIS

Kanava-aukio 2. 55100 Imatra
puh. 05 476 1154

AALLON AUTO OY

Aallon Auto Oy
Mekaanikonkatu 25, 00680 Helsinki
Puh: 010 4239550

Kymenlaakson Liitto
Maakunnan kehityksen kärjessä

BIOFARM

www.biofarm.fi

Porvoon seurakuntayhtymä
Borgå kyrkliga samfundet

www.porvoonseurakunta.fi

kerava

Äkselinkatu 1, 44100 Äänekoski
www.hiskinmaki.fi

Lehtikylänkatu 6 32700 Huittinen
puh. 044-720 6779
www.huittisteneliniaekaripalvelu.fi

Herttoniemen Lukko Oy

Herttoniemenkatu 9
00810 Helsinki
puh. 1091 348 70 339
fax. 1091 348 70 390
myynti@herttoniemenlukko.fi

ABLOY

Kiekkotie 2 70200 Kaopio
Puh. 017 2821268 www.kyya.com

Puh. 020 769 4300 www.piiispala.fi

Piiispala

Pyöriä tarjoava
piispalaupseeri.fi

**Täyden palvelun
nuorisokeskus!**

Yhteistyössä yli 40
eriläistä ammattilaisella

Pöytäkatu 43000 Heinola, puh. 020 769 4300, www.piiispalaupseeri.fi

www.piiispala.fi www.piiispala.fi www.piiispala.fi www.piiispala.fi

Maanrakennus ja maanmittaus
Käytännön palvelu ammattilaisille

JAMINKAMMI OY

Toimintana Suurustalot, Särköt ja Särkömaat
puh. 07 738 0205, www.jaminkammi.fi

Käytännön
palvelut

Leena Savolainen, P.T., Lovonni 45-1, Suurustalot, 040 753 8843
Marja Ylänen, 20010 Seinäjoki, 050 400 9551

JUMALAKIN NEUVOO ANTAMAAN – EI OTTAMAAN

*Teksti: Ligita Damberg
Kuvat: Ali ja Malla Kinnunen*

Kummimamma Elvi

Haastateltavanani on suomalainen kummimamma **Elvi Kurri**, joka kasvattaa ja hoitaa tulevia ja tarvittaessa myös valmiita opaskoiria. Tapaan hänet riikalaisessa hotellissa kesällä 2014.

Ajattelen suomalaisen Elvin elämää tulevien opaskoirien hoitajana ja kasvattajana, kuinka hän on luovuttanut kotinsa tähän jaloon tarkoitukseen, jota todella ylpeänä suorittaa. Myös tänä vuonna Elvi auttaa Latvian järjestöämme pyyteettömästi ottamalla koiranpennun kasvatettavakseen. Hän ymmärtää, että Latviassa on vaikea saada hoitoperheitä, koska opaskoira-asia on vielä melko tuntematon.

Hotellin ovensuussa tapaam aamukahdeksalta vähän jännittyneen, mutta nauruisen Elvin. Pian juttelemme vapautuneesti ja juttua olisi riittänyt vaikka iltaan saakka. Elvi on aina pitänyt eläimistä ja hän on myös halunnut omaa koira, mutta elämänsä käänteissä ei ole tullut koira hankittua.

Kaksi kertaa hän on joutunut lähtemään evakkoon Karjalasta. Elämänsä varrella hän on työskennellyt

paperi- ja asustealan yrityksissä. Kaikkea kokemaansa hän muistelee iloisesti - saadessaan nyt tehdä vapaasti, mitä haluaa.

Elvi on aikaisemmin asunut Vantaalla lähellä Näkövammaisten keskusliiton Opaskoirakoulua. Sieltä hän sai tietää, että koulu tarvitsee hoitopaikkoja opaskoiranpennuille. Hän totesi näin ikuisen koirahaaveensa käyvän toteen ja hoidossa on ollut labradorinnoutajia, saksanpaimenkoiria ja lapinporokoiria, joista viimeksi mainittua rotua Elvi pitää viisaana ja hyvänä.

Kysyessäni Elvin päivärytmiä hän vastaa nauraen: "Koira herättää minut sängystä koskettaen poskeani. Sitten ovi auki – mene juoksemaan!" Päivät ovat työntäyteisiä. Koirakasvatit pääsevät mukaan joka paikkaan saamaan kokemuksia.

Elvi sanookin elävänsä 'koiranelämää', jota kukaan ei tule sekoittamaan. Nuorin hoidokki on ollut vain 7-viikkoinen tullessaan. Muut ovat olleet varttuneempia ja niille Elvi on opettanut tottelevaisuutta ja eri liikennevälineissä kulkemista.

Hyvin mieluinen kasvatti Elville oli Saksasta hankittu saksanpaimenkoira, josta ei kuitenkaan tullut opaskoira. Koira jäi hänelle loppuelämänsä ajaksi ja yhdessä harrastettiin kaikenlaista, kunnes koira sitten nukkui pois 13-vuotiaana.

Kolokankatu 14 Helsinki

www.keskustanelainkauppa.com

Tervetuloa!

Ideaparkinkatu 4
37570 Lempäälä

www.ideapark.fi

Kerkkolankatu 35
05800 Hyvinkää
puh. 019 45801

www.hlv.fi

Rastor on nykyisin haastattelin vastaava suunnittelija koulutus- ja valmentajayhtiö.

Yhteistyöllä kehittämässä suomalaisia yhteiskuntas.

RASTOR

MTY Nybondas
Kaharantie 36 07600 Myrskylä
puh. 040 932 7355
puh. 020 825 0640

JP Steelman Oy
Paonantie 4 26100 Rauma
puh. 02 834 1026

Oulunkylän Yhteiskoulu
Sirtavuolantie 24 00640 Helsinki
puh. 09 720 6790

Maailman Ääniä Per-Rune Jansen Oy
Iinmäentienkatu 23 2.krs (Kauppakeskus Duo)
33720 TAMPERE
Puh. 1030 8173 540 Fax 0391 8103 540

PICTE

Suomen ICT Picta Oy
Rajatorpantie 41 c Vantaa
puh. 556 7029

Ravintola Antika
Vainöläkatu 1
33100 Tampere
puh. 08 214 1202

Kajaanin kaupunki
Pohjolankatu 13
87100 Kajaani
www.kajaani.fi
puh. 08 615 51

Poliisilaitos 29
60200 Vaasa
puh. 06 8178218
www.poliisilaitos.apteekki.com

Parikkalan 1.apteekki
Satakalle 2
09100 Parikkala
Puh: 05 490 016

Savonkatu 21
45100 Kouvola
puh. 044 065 533

Petsamonkatu 23
11120 Riihimäki
Puh. 020 749 5200
Telefax: 019-722 990

PL 142, 05101 LAHTI
Puhelin 03-738 4779
www.salichepo.fi

Hammaslääkäri
Reino Kalliomäki
Kaikkikatu 8 04200 Karas
Puh. 09 2941040

KOTKAN LÄÄKÄRIKESKUS
Kalkkikatu 11 40100 Kotka
Puh. 05 2111555

Kaakkokoloon 22 03800 Lappeenranta
puh. 05 8871180

ScanTube
Specialista in Floorcovering Tiling
www.scantube.com

Lemmikkiaitta
Aittavuodankatu 7 28100 Pori
puh. 044 0647000

Peesari Elvi

Elvi tekee myös vapaaehtoistyötä toimien avustajana eli peesarina opaskoirankäyttäjille heidän tarvittaessaan apua uusien reittien harjoittelussa, leireillä, patikoilla ja täydennyskoulutuskurseilla. Monta päivää kestävät patikat ovat Suomessa yleisiä ja niitä järjestetään mm. Lapissa. "Patikoilla tapaa paljon ihmisiä, joita kaikkia ei jälkeempäin edes muista, mutta mukava kerrata patikkamuistoja heidän kanssaan", toteaa Elvi.

Kokenut koiranhoitaja

Suomessakin on vaikea saada hoitokoteja koiranpennuille, koska rakkaat hoidokit pitää vuoden kulluttua luovuttaa koulutukseen. Elvillä ei ole vaikeuksia luovuttaa pentua, koska tilalle saa yleensä aina uuden. Tottuneesti käy koirien hoitaminen. Ruokinta on luonnollista: kuivattua kalaa, poroa, nautaeläinten lihaa, omeletteja, ternimaitoa...

Kysyn, montako hoidokkia Elvillä on ollut. Hän pyörittää päätä ja sanoo: "Ainakin 30 viime vuoteen mennessä!" Vilpittömästi pidin Elvistä hyvin paljon!

Kysyessäni vielä Elvin ikää, hän vastasi nauraen: "78 vuotta, mutta edelleen nuori! Kun täytän 80, lope-tan koirien hoitamisen!"

Utta hoitopentua valitsemassa.

Kummimammat Elvi ja Sirpa Tenhami ja Latvaian näkövammaisyhdistyksen hallituksen jäsen Velga Zegnere.

Sirpa Tenhami, kummimamma ja Opaskoiran Joulu ry:n hallituksen puheenjohtaja.

Kummimamma Sirpa

Paikalla on myös **Sirpa Tenhami**, joka on kasvatanut Suomeen kolme opaskoiranpentua. Hän on aktiivinen Opas-pentukerholainen ja kertoo suorittavansa kerhon varainhankintaa myymällä t-paitoja, ym. tuotteita.

Sirpan tytär on sokea. Hän sai ensimmäisen opaskoiran 15 vuotta sitten ja silloin Sirpakin tuli enemmän mukaan sokeiden toimintaan. Hän on toiminut

mm. sokeille paremman liikkumisympäristön puolestapuhujana. "Sokeat haluavat olla mahdollisimman riippumattomia muista ihmisistä", sanoo Sirpa.

Sirpa sai ensimmäisen hoitopennun 10 vuotta sitten ja sen jälkeen hän on kasvattanut kaksi pentua.

"Olen ylpeä saadessani kasvattaa pentuja sokeiden opaskoirakäyttöön. Se on suuri työ, mutta se myös palkitsee..."

Silmänpohjakuvaus

- huolehdi silmiesi hyvinvoinnista

Nopealla ja vaivattomalla kuvauksella voidaan tarkastaa mahdollisia silmänpohjiaan tapahtuneita muutoksia ja saada (3D) kuvitus todellista silmien terveydentilasta.

Instrumenttien käyttöä silmänpohjakuvaamisessa alan uusia teknologioita ja silmänpohjakuvaus kuvaa 80 % silmän verkkokalvosta yhdellä kuvalla. Katso lähin silmänpohjakuvaus tarjoaja myymälä www.iretra.fi

Yksä alka helposti optikalle tai silmääläkärille
soittamalla www.iretra.fi yhteisö numerolla
09 4561 7000 tai tule suoraan myymälään

Kuopion
ev.lut. seurakunnat

Säästä
elämää ja
tulevaisuutta
varten

Vakuutuselämäsi voit noottaa itsellesi milloin tahansa ja käyttää vaikka parhaimman ystäväsi jatkokoulutukseen.

Ota yhteyttä lähimpään Fenniaan tai soita Henri-Fennian asiakaspalveluun p. 010 503 7940.

Santen

Suomalaiset silmä lääkkeet

www.santen.eu

FENNOVOIMA

BILIA

Vantaanlaaksontie 6 01610 Vantaa
puh. 010 852 211

www.bilia.fi

SOKOS HOTEL PASILA

Maistraatinportti 3 00240 Helsinki
puh. 020 1234 613

www.sokoshotels.fi

BELLA

- pennusta oppaaksi

*Teksti: Kati Pohja
Kuvat: Mikko Mäntyniemi*

Opaskoiralle ei ole yhtä oikeaa muottia eikä esikuvaa. Monenlaisia ja -luonteisia koiria tarvitaan, sillä niin kuin koirat, myös käyttäjät ovat erilaisia. Vilkaalle ja raisulle Bellakin löydettiin "täydellinen parinsa". Pentuperheen äiti, kouluttaja ja käyttäjä kertovat.

Kati Pohja, Pentuperheen äiti, Helsinki

"Bella tuli meille seitsemänviikkoisena alkuvuodesta 2012. Vuosien varrella meillä oli ollut jos jonkinlaista koiraa, mutta opaskoiratoiminnasta, pentuperheistä tai oppaiden koulutuksesta emme tiennet mitään. Mieheni Mikko tuns Viiksessä vaikuttavan Heimon, joka "puhui" meille pennun kasvamaan. Toisaalta elämäntilanteemme oli sellainen, että pentu voitiin ottaa.

Jo ensimmäisinä viikkoina kävi selväksi, että tässä ei taidakaan olla mikään lullukka sohvanvaltaaja-labukka kyseessä, vaan kovapäinen ja raisuotteinen luonne. Bella oli erittäin aktiivinen ja energinen, niin kuin varmaan suurin osa koiranpennuista. Se osoitti jo varhain, että energiaansa se ei halua suunnata leluihin tai tavaroihin, vaan ihmisiin. Käsiin pureminen, hyppiminen ja näykkiminen tulivat meille tutuiksi vuoden aikana, samoin kuin taluttimessa roikkuminen. Ulkoillessa Bella sai säännöllisesti "kilareita", eli hyppimis-näykkimiskohtauksia, joihin tehoi vain selätykset. Bellan lähestyessä vuoden ikää

emme voineet enää päästää teini-ikäisiä tyttäriämme sen kanssa yksin ulos, koska he jäivät sen haastassa alakynteen ja tulivat kotiin takinhihat rielaileilla. Toisaalta Bella oli erittäin rohkea, sosiaalinen, älykäs ja nopea oppimaan. Se tuli käskystä luokse aina, ja pysyi paikallaan vaikka puoli tuntia, jos tiedossa oli pieni herkku. Se myös alkuhäsellyksen jälkeen rauhoittui nopeasti makailemaan vilkkaassakin ympäristössä, esimerkiksi metrossa.

Jälkikäteen ajateltuna Bella olisi kotikoirana tarvinnut määrätietoisempaa koulutusta ja aktivointia jo pienestä pitäen. Yhtä haastavaa pentua meillä ei aiemmin ollut ollut, joten ehkä taitomme eivät aina oikein riittäneet sen kanssa toimimiseen. Kun muutimme Kuopiosta Helsinkiin Bellan ollessa seitsemänkuinen, se kävi kierroksilla entistä enemmän uusien olosuhteiden vuoksi. Silloin kävimme yksi-

tyisessä koirakoulussa, jossa saimme uusia työkaluja sen kanssa toimimiseen.

Pentuvuoden lähestyessä loppuaan olin varma, että Bella todetaan mahdottomaksi tapaukseksi ja se tulee maitojunalla takaisin kotiin. Ilo ja ihmetys olivat suuria, kun saimme viestejä Bellan hyvästä kehitymisestä koulutuksessa. Nykyään arvostan ammattikouluttajia suuresti, sillä niin erilaisista koirista he saavat oppaita tehtyä. Usein kuuluu kysymykseen miten opaspennusta voi luopua vuoden jälkeen, osaan nyt kahden pennun kokemuksella vastata. Opaspennut ovat kuin kotoa muuttavia lapsia, jotka ovat meiltä saaneet eväitä elämäänsä, ja joilla on aina rakas paikka sydämissämme. On hyvin pelkitsevaa, kun oma opaspentu löytää käyttäjänsä, ja heidän yhteistyönsä sujuu hyvin. Onneksi saamme olla mukana Bellan elämässä vielä nykyäänkin, kun olemme tutustuneet sen käyttäjään Jormaan.”

Anne-Mari Koistinen

Opaskoirankouluttaja, Opaskoirakoulu
Viiksi

”Bella oli ensimmäisiä kouluttamiani oppaita. Koulutukseen tullessaan tammikuussa 2013 se oli riehakas ja vilkas nuori neiti, mutta myös erittäin nopea ja oivaltava oppija. Samanaikaisesti kouluttamani toinen koira oli oppimisessaan paljon hitaampi, siksi Bellan kaltainen nopea oppija oli aloittelevalle kouluttajalle ihan mainio palautteen antaja.

Bellan valjaskäyttäytyminen oli miellyttävää ja hyvin nopeasti se alkoi esimerkiksi ehdotella reittejä. Se nautti selkeästi työskentelystä ja omaksui niin sanotun työroolin. Haasteet Bellan kanssa olivatkin valjaiden ulkopuolella, sillä se on erittäin energinen koira. Huonoja piirteitä sillä oli esimerkiksi hyppiminen ja näykkiminen, joiden kanssa jouduimme tekemään töitä. Siviilissä oli myös tilanteita, joissa se oli kärsimätön. Vahvuksiakin sillä oli, esimerkiksi alusta asti todella varma luoksetulo.

Koulutuksessa Bella oli hiukan pidempään kuin oppaat keskimäärin, sillä oikean käyttäjän löytyminen vei hiukan aikaa. Koiran ja käyttäjän kohtaamisessa on tärkeää, että koira tuntuu omalta ja molemmilla on hyvä tunne toisistaan. Koiran piirteet, jotka eivät yhden käyttäjän kanssa toimi, eivät välttämättä toisen kanssa nouse kynnyksiksi olenkaan. Monesti asiat voivat olla ihan pienestä kiinni.

Vaikka koulutuksen loppuvaiheessa jo välillä ajattelin, että löydetäänköhän Bellalle käyttäjää ollenkaan, niin Jorman ja Bellan kohdatessa oli aika pian selvää, että nyt oikea ihminen ja koira kohtasivat. Vilkas Bella oli selkeästi omimmillaan vähästä säikähtämättömän miehen koirana. Omapäisen ja vilkkaan koiran kouluttaminen ja sille käyttäjän löytyminen oman urani alkuvaiheessa antoivat uskoa siihen, että opaisiinkin tarvitaan kaikenlaisia koiraluonteita. Koirien tavoin myös käyttäjät ovat erilaisia niin iältään, liikuntatottumuksiltaan kuin luonteeltaankin. Onneksi meillä on myös erilaisia pentuperheitä, joissa perusasiat, eli laumaan sosiaalistaminen ja ihmisten kanssa toimiminen pennun ensimmäisenä ikävuonna tapahtuu.

Opaskoirankouluttaja Anne-Mari Koistinen ja Bella. Bellan käyttäjän, Jorma Kivisen, kuva on seuraavalla aukeamalla.

Jorma Kivinen

Bellan käyttäjä, Tampere

”Bella on ensimmäinen opaskoirani, ja sain sen käyttööni alkuvuodesta 2013. Koska minulla ei ollut aiemmin ollut opasta, niin en osaa verrata Bellan käyttäytymistä mihinkään aiempaan. Luovutuskurssilla Viiksessä ensimmäisen viikon aikana alkoi tuntua, että Bella voisi olla se oikea minulle. Yhteiselomme alussa oli talvi, ja oli hyvä, että saimme heti alkuun tuntumaa talvihaasteisiin, esimerkiksi lumeen ja liukkauteen. Alkuun annoin ehkä liikaakin Bellalle käskyjä, kun en vielä osannut luottaa sen toimintaan. Koko ajan olemme kuitenkin kehittyneet ja yhteistyömme on mennyt parempaan suuntaan.

Bella on mielestäni oikein hyvä opastaja, jonka kanssa saan kulkea reipasta vauhtia. Tykkään vauhdista, sillä jo ennen koiraa liikuin paljon. Kesällä meillä oli suojateiden kanssa hiukan ongelmia, mutta peesarin avulla asia saatiin korjattua. Vapaa-ajalla Bella on sellainen touhottaja, vilkas ja raisukin koira, jolle saa olla välillä laittamassa kuria ja rajoja. Hyppiminen on toisinaan hiukan ongelmallista ja joskus se saattaa opastaessaan reagoida muihin koiriin. Hyvin ollaan kuitenkin pärjätty.

Kun tulimme Bellan kanssa luovutuskurssilta kotiin Tampereelle, niin jo parin tunnin päästä lähdimme junalla Tuusulaan. Bellan taidot julkisissa kulkuvälineissä ovat olleet oikein tervetulleita, sillä matkustamme aika paljon. Tuusulassa odotti tyttöystäväni Virpi oppaansa Vilman kanssa. Bella ja Vilma ovat yhtä vilkkaita ja rajuja. Kovapäisinä koirina ne tulevat hyvin toimeen keskenään ja antavat toisilleen sopivasti vastusta. Hyvä juttu, sillä pehmeämpi koira voisi Vilman kanssa jäädä alakynteeseen.

Opaskoiran myötä liikkumiseni on lisääntynyt, vaikka aiemminkin liikuin paljon. On myös tosi kiva kun on aina seuraa ja joku muukin kotona. Voin olla Bellan ja työskentelyymme oikein tyytyväinen.

OPASKOIRAN JOULU RY:N YHTEYSTIEDOT

Opaskoiran Joulu ry

Y-tunnus: 2561927-2

Rno: 209.891

Osoite:

c/o Tenhami

Hyljemäenportti 3 B 6, 02260 Espoo

Puheenjohtaja/sihtööri:

Sirpa Tenhami

Hyljemäenportti 3 B 6, 02260 Espoo

Sähköposti: sirpa@opaskoiranjoulu.fi

Kotisivut: www.opaskoiranjoulu.fi

Pankki:

Tilinumero: FI 84 1215 3000 1339 29

BIC-tunnus: NDEAFIHH

Opaskoiran Joulu-kirja:

Vastaava toimittaja: Juha Herttuainen

Sähköposti: juha@opaskoiranjoulu.fi

Puhelin: +358 44 056 4403

Julkaisutoiminnan lisäksi yhdistys hankkii varoja vastaanottamalla avustuksia, lahjoituksia ja jälkisaädöksiä sekä omistamalla toimintaansa varten tarpeellista irtainta ja kiinteää omaisuutta.

OPASKOIRAN JOULU RY – TOIMINTAA

Opaskoiran Joulu ry merkittiin yhdistysrekisteriin huhtikuussa 2013. Yhdistyksen puheenjohtaja/sihtööri/taloudenhoitaja on **Sirpa Tenhami**.

Muut hallituksen jäsenet ovat **Ali Kinnunen** ja **Juha Herttuainen**. Alin ja Juhan päätehtävä on Opaskoiran Joulu -kirjan tekeminen.

Yhdistyksen talous jäi vuonna 2013 lähes tuhat euroa miinukselle, koska Opaskoiran Joulu -kirjan ilmoitushankintaa ei voitu toteuttaa. Hallituksen jäsenet kuitenkin osallistuivat omalla kustannuksellaan opaskoirankäyttäjille ja sokeille lapsille suunnattuihin tapahtumiin mm. avustajina Suomessa, Virossa ja Latviassa.

Vuosi 2014 alkoi talouden kannalta valoisammilla merkeillä. Opaskoiran Joulu -kirjan kolmas vuosikerta päätettiin julkaista edellisvuosien tapaan, tällä kertaa myös ilmoitushankinta toteutui. Hallituksen jäsenet ovat vuoden mittaan olleet aktiivisia osallistumalla opaskoiratapahtumiin ja avustamalla sokeiden lasten leiritoimintaa. Yhdistyksen kotisivuja on kohennettu lisäämällä niihin paikka uutisille ja tapahtumille.

Vuonna 2015 on päätetty suunnata päätuki Viron opaskoirakouluhankkeelle ja Latvian opaskoiratyön käynnistämiseksi. Lisäksi tuetaan Riikan Palvelukoirayhdistyksen toimesta opaskoirankäyttäjille ja sokeille lapsille suunnattavaa Gauja-joen melontavaelusta.

WWW.OPASKOIRANJOULU.FI

Opaskoiran Joulu ry:n kotisivut ovat osoitteessa www.opaskoiranjoulu.fi. Kotisivuilla on tietoa Opaskoiran Joulu ry:n toiminnasta, uutisia ja tapahtumia sekä ohje/linkki Opaskoiran Joulu -kirjan tilaamista varten. Sivuille on tulossa myös ns. "VIERAS KYNÄ"-osio, jonne tallennetaan tunnettujen opaskoiraihminen kirjoituksia.

Näiden Latvian ja Viron kuvien myötä
toivotamme kaikille lukijoille
Hyvää joulua ja Onnellista uutta vuotta!

OPASKOIRAN JOULU
OPASKOIRAN JOULU RY

Hyvää Joulua ja Onnea uudelle 2015

A	Akselan Apoteeki Poppiainen 2 07200 Akaa Puh. 019 660 0091	Osimo Finland Oy	H	Hiltsaus & Asennus Luomaset Oy Lyyssälän 7 10010 Helsinki Puh. 040 773 0810	Hammond 40-540 Oy Kokkonen 5 04200 Pori Puh. 040 620 6191
A-Car Rent Oy Aavetkatu 1 05101 Vamm Puh. 010 699 7627	ATA - Kirjasto Marela Oy Kokkonen 1 001 01 Espoo Puh. 0000 620 475	Gröndin Ky Tilitoimisto Hövelinkatu 3 00400 Helsinki Puh. 09 224 33200	H. Wookman Oy Painopaino 21 Helsinki www.wookman.fi	Hiltsauspalvelu Söderström Tm Söderströmskatu 7 00170 Helsinki Puh. 0400 210 797	Isäntätoimistot Helena Sappola Oy Wolkeja 10 00030 Helsinki Puh. 09 720 0611
Auro E. Mäkelä Oy Mäkelän 43 04810 Varkaus Puh. 06 283 5199	Auto ja Konekorjaus E. Heikkilä Keskustie 12 00010 Helsinki	D	Hakkioin Pejo Yrjänäkatu 1101 01100 Yvaskä Puh. 040 545 8997	Hoiva-Talot Tm Käppälänkatu 23 00400 Helsinki Puh. 050 550 7470	Isäntätoimistot Pekka Ruppunen Oy Wolkeja 10 00030 Helsinki Puh. 09 720 0611
Adansa Oy Helsinkintie 6 / Helsinki Helsinki@adansa.com www.adansa.com	Automaatio Casmas Mäkelänkatu 8 02400 Espoo Puh. 09 054 31000	Downed Oy Kjellin 12 10211 Helsinki Puh. 040 154 5654	Hakurintien Huolto www.hakurintienhuolto.fi	Hofolan Apoteeki Wolkeja 3 10010 Helsinki Puh. 09 610 670	H
Aristar Relation Oy Aarnimäenkatu 107 00200 Suurpaaj Puh. 040 679 1010	Aurorija Holentus Aurorin 1 Myllymäki Puh. 0000 520 007	E	Hammerin Sähkö Oy Immuuskuu 1 00400 (Aur)	Hoikka Järjestöt Söderströmskatu 23 Käppälä Puh. 011 264 4400 www.jpp.fi	J. JS Rajala Oy Mäkelänkatu 25 00010 Helsinki Puh. 040 703 3715
ATR Betonit Oy Pöytämyllytie 1 Espoo Puh. 0400 303 173	Aurorija Olavi Tirkkänen Tm Keskustienkatu 12 00030 Helsinki Puh. 0400 362 754	Elo-Eläinten Lääkintökeskus Entero-Eläinlääkäri Lamminkatu 1 00100 Helsinki Puh. 000 330 9945 www.eloelain.fi	Hammingin Sähkö Näppä Tehnicat Lamminkatu 1 00100 Helsinki Puh. 09 264 500	Hyvän Olon Keskus Käppälänkatu 2 Käppälä Puh. 09 331 7717 www.hyvanolonkeskus.com	J. Retola Oy Suurmyllytie 6 10100 Vamm Puh. 09 764 0710
Käiväsen Sähkötoimisto Oy Käiväsen 100 Alajärvi Puh. 09 5111 828	Autokorjaamo K. Rönkä Hämeentie 1 04200 Pori Puh. 014 543 890	Eläinlääkäri Christel Boy Mäkelänkatu 25 00100 Helsinki Puh. 040 672 5611	Hanki Oy Suurmyllytie 8 00030 Helsinki Puh. 09 241 0127	Hämeen Seuramat Oy Wolkeja 7 10170 Helsinki Puh. 09 615 11	Järvelin Oy Suurmyllykatu 21 10100 Vamm Puh. 011 264 440
ALF Edistämisen Oy Wolkeja 1 Helsinki Puh. 0400 531 700 www.alfedistamis.fi	Aurimo Melberg Oy Lamminkatu 1 00100 Helsinki Puh. 09 432 3012	EP Kehäkorjaus Oy Oskari 6 00100 Helsinki Puh. 040 346 3000	Hartman Riitta Oy PL 53 00101 Helsinki Puh. 09 336 6117	Hämeenlinnan BI- ja konevalmistuslaitos Oy Suurmyllykatu 4 a 1 10100 Helsinki Puh. 09 643 5003	Järvelin Korjaamo PS Saurat Oy Suurmyllykatu 10 Käppälä www.saurat.com
Antan-Agu Eino Lamminkatu 46 10130 Helsinki Puh. 090 684 0007	B	Era Tm Oy Sivonkatu 3 00100 Helsinki Puh. 09 500 1100	Huolto- ja Asennus Anja Vainio Oy Wolkeja 20 00100 Helsinki Puh. 09 640 3100	I	Jatop Oy Käppälänkatu 1 Käppälä www.jatop.fi
Amnir ja Sähköhuolto Oskari Tm Oskari 7 10100 Helsinki Puh. 090 411 4013	Bäckman Optik Sivonkatu 8 00100 Helsinki Puh. 010 100 20	Erikoispuhdistus Oy PL 270 00101 Helsinki Puh. 0400 640 500	Helsingin Laskentamies Oy Hämeentie 7 00100 Helsinki Puh. 09 561 2801 www.lm.fi	Ilm-Gram Oy Pöytämyllykatu 431 02430 Espoo Puh. 09 360 4003	Jenar Oy Käiväsenkatu 573 00010 Helsinki Puh. 040 612 0130
Antiksen Puutarha Ruhokatu 42 00100 Helsinki Puh. 040 077 6016	Osimo Finland LTD Oy PL 228 20101 Rauma Puh. 02 630 10000	F	Helsingin Sähkö Oy Eino Lamminkatu 7 00100 Helsinki Puh. 040 505 0077	Imagon Kanta www.imagon.fi	JHM - Services Oy Oskari 11 a 1 10400 Oulu Puh. 040 010 0762
Arkkitehti LSV Oy Keskustie 10 b 2 00100 Helsinki Puh. 09 2140 1000	III Rör Ab Oskari 4 00100 Helsinki Puh. 040 540 7229	Fastighetsbyrå och Byggnadsbyrå Svante Sivonkatu 1 00100 Helsinki Puh. 0000 807 001	Helsingin Tähtivaikuttajat ry www.tahvaikuttajat.fi	Imkonin Sivonkatu Kanta Oy Sivonkatu 1 Helsinki Puh. 040 546 0100	JME Catering Oy / Gourmet Party Hämeentie 4 00010 Helsinki Puh. 045 132 5721
Arkkitehtitoimisto Kokkonen & Vuoristo Oy Käppälänkatu 2 00030 Helsinki Puh. 019 660 8030	Drake Expedition Oy Kokkonenkatu 11 Helsinki Puh. 09 714 2300	Ferrod Oy Pöytämyllykatu 1 02000 Espoo Puh. 040 540 3665	Helsingin Tilikone Oy Tasavallankatu 4 a 30 00130 Espoo Puh. 09 520 023	Imkonin Sivonkatu Vaikuttajat ry Sivonkatu 11 00100 Helsinki Puh. 040 770 3031	Joukkojen Luokan Käiväsenkatu 28 00130 Helsinki www.joukkojenluokan.fi
Asap Oy Lyyssälänkatu 6 Helsinki www.asap.fi	C	Finparts Oy Lamminkatu 1 00100 Helsinki Puh. 09 480 822	Ilbox Systems Oy Ab Lamminkatu 24 00100 Helsinki Puh. 09 541 2456	Imkonin Keskus Käiväsen Oy Käiväsenkatu 7 00030 Helsinki Puh. 040 400 5000	Aphani Wirtanen Tm Hämeentie 11 00010 Helsinki Puh. 000 493 0771
Asellin-Gun Shop Jouko Hänenen Sivonkatu 10 b 10 00100 Helsinki Puh. 02 632 0010	Cala Capriale Oy Pöytämyllykatu 30 Espoo Puh. 019 523 2600	Formaalin Auto Lamminkatu 4 00100 Helsinki Puh. 040 305 0005	Ilmoja Satu Kalle Lamminkatu 58 00100 Helsinki Puh. 090 524 2995	Imkonin Keskus Käiväsen Oy Käiväsenkatu 1 00030 Helsinki Puh. 010 360 3000	Auran Kanta www.auran.fi
Asespanninkatu DR - Tools Oy Suurmyllykatu 33 00170 Helsinki Puh. 0000 925 090	Comtek Oy Wolkeja 21 a 01050 Vamm Puh. 0400 300 270	G	Ilmoja Tm Erkki Junttila Wolkeja 20 00100 Helsinki Puh. 040 581 3530	Imkonin Oy Hämeentie 6 00400 Helsinki Puh. 010 220 1300	Auroran Asennuspalvelut Mäkelänkatu 11 00010 Helsinki Puh. 000 434 581 www.asennuspalvelut.fi
Asennuspalvelu Miettinen Jouni Oy Aarnimäenkatu 4 a 6 01400 Vamm Puh. 09 038 80232	Compass Oy Mäkelänkatu 6 Helsinki www.compass.fi	Göppert Oy Suurmyllykatu 3 Espoo Puh. 000 696 7777	Imkonin Keskus Tm Urmoinen Puh. 0400 248 957	Ion Nuga ry Hämeentie 777 02100 Kauniainen Puh. 014 751 4400	Joukkojen Luokan www.joukkojenluokan.fi

Hytää Joulu ja Joulua Luodolle 2015

K	Kantor Oy Vinkanta 1, Helsinki Puh. 02 551 1018	Kopriin Aika Oy Sorsanharjo 52 00980 Helsinki Puh. 040 381 3000	Kyösti Saifan Länsitie 2 05100 Kouvola Puh. 06 460 2400 www.mattalampi.fi	Lämpö- ja Puhtauskeskus Laitatie 71 00100 Helsinki Puh. 050 431 200	Mattiylti J. Annala Oy Roppekatie 15 07950 Nokia Puh. 0400 901 212
K. Mäkelä Komiato Keskia 30 07250 Pöytäniemi Puh. 044 598 9900	Kosken Guitars Finland Keskijoki Puh. 040 501 2187	Kosken Saha Oy Hyntymäentie 231 01310 Mänty Puh. 0400 295 202	Käsim Jalkan kukka ja söökö Suomenkatu Suomenkatu	Läntimäen Oy Uusikatu 1, Tuusula www.laentimainen.fi	Metalikoneasennus Saha, Kouvola Laitteidenmyynti 37 05310 Saimonranta Puh. 040 303 3800
Kaakon Kylmävarasto Oy Kopaniemi 43 07100 Ikaala Puh. 044 5102 999	Koskelahti Koneasennus Oy Höngölämäentie 1 04030 Koskelahti Puh. 0500 325 509	Koskenkylän Aptteekki Keskikatu 11100 Tampere Puh. 03 213 7000	Käsiho-Katrol Ky Hämeentie 33 20500 Tuusula Puh. 02 238 2807	M	Mattiinperhe Pöytäniemi www.mattiinperhe.com
Kaaman Autokoulu Oy Oskarihaara 3 c Kaana Puh. 040 740 1827 www.kaamanautokoulu.fi	Kotien Sirkkaosasto Takaavon 10, Vantaan Puh. 09 385 0447 www.sirkkaosasto.fi	Kotipalvelu Pelti Järvenkatu 8 05790 Luuska Puh. 045 126 0885	Käsnäs- ja Tilipalvelu Jukka Mäkelä Käsnäsväenkatu 38, Äämsä Puh. 041 431 2000	Maaj ja Pohjanranta Korhonen M.M.T Keskitalo 107 40240 Rauma Puh. 0400 274 700	Martain ja Kirvesmäki M. Anttonen Tmi Laitteenkatu 4 31400 Siikola Puh. 0400 595 201
Kaaman Elämäkyläkeskus Oy Keskitalo 4 20700 Kaana Puh. 040 545 0002	Kotko Malmi, Ruusutie 8 00100 Helsinki Puh. 09 352 0290 www.kotko.fi	Kotipalvelu Höngö & Höngö Oy Lohdunkatu 12 a 7c 04000 Kosken Puh. 0400 478 840	Käsnäsoseppi Mattiinperhe Oy Keskitalo 107 a 117 Käsnäsväenkatu 38, Äämsä Tuusula	Mattiinperhe Oy Keskitalo 4 07020 Helsinki Puh. 0207 307 007	Myyntimainonta Oy Laitteenkatu 4 01050 Vammala Puh. 09 530 0740
Karhele Röntgeni Laitteenkatu Toukokuunkatu 8 Helsinki Puh. 09 460 7227	Kivimangolainen Laita Ky Hämeentie 10 27100 Myrskylä Puh. 050 304 2001	Kajastus Sähkö Tampere Oy Saksankatu 3 a 7 33720 Tampere Puh. 03 317 0000	L	Messari- ja Seurafestivo Pohjoisranta Ky Keskitalo 2, Laita Puh. 0400 175 977 www.m-pohjoisranta.fi	Marttalan Lemmikkilähti Oy www.lemmikkilahti.fi Puh. 0400 400 010 Lemmikkien Hoito- ja kasvatus
Kätkemäntien Oy Kätkemäntie 2, 04000 Tuusula Puh. 03 877 0270	Kivimäen Urheilijain Oy Pohjoisranta 32 Toukokuunkatu Puh. 09 387 0264 www.kivimainen.fi	Kajastus Sähkö Kouvola 100 a 7 10000 Rauma Puh. 040 748 8849	Lähtöautomaattien Tmi Aila-Maria Akkatienkatu 10, 23100 Kouvola Puh. 040 305 0007	Messari Eino I. Aapponen Oy Keskitalo 1, Vammala www.aapponen.fi	N
Katariinanrakentaja An. Siivonen Tmi Myllytie 32 15731 Kauniainen Puh. 0400 647 040	Käsi- ja Kirjokoulu Hanna Hämälä Hämeentie 18c 00100 Helsinki Puh. 050 3880308	Kajastus Tuomi Röntgeni Laitteenkatu 8, 20500 Tuusula Puh. 0400 305 470	Lähtöautomaattien Tytötyöryhmä ry Keskitalo 1-11 c Laita Puh. 040 305 0000 www.pohjoisranta.fi	Näkökierros Lähtöautomaattien Oy Laitteenkatu 1003 Suomi Puh. 040 401 004	Näköjärven Fyysikkien Hoitolaitos Suomenkatu 2 10000 Munkkiniemi Puh. 044 034 0033
versta	Käsi- ja Kirjokoulu Hanna Hämälä Hämeentie 18c 00100 Helsinki Puh. 050 3880308	Kajastus Espanan Oy Pohjoisranta 10, Rauma Puh. 0501 878 040 www.espanan.fi	Lähtöautomaattien Aptteekki Laitteenkatu 779 04100 Lappeenranta Puh. 06 232 1110	Messarin Kokkilahti Oy PL 73, 00351 Jyväskylä Puh. 050 011 7000	Näkö Käsi- ja Kirjokoulu Ky Hämeentie 18 00100 Helsinki Puh. 0400 734 074
Komaston Lepponen Myllytie 4 Helsinki Puh. 010 540 0403	Kaon Seurakeskus Oy Keskitalo 240, Nokia Puh. 040 545 0000	Kajastus Helsinki Ky Toukokuunkatu 12, Vammala Puh. 09 387 0004	Lähtöautomaattien ja -seuran Halla & Kari Oy Myllytie 30 00100 Helsinki Puh. 09 7231 0020	Martin Majat Laitteenkatu 1020 00110 Suurkatu	Näköjärven Oy Myllytie 3 10000 Munkkiniemi Puh. 0400 531 077
Kopriin Aika Tmi Mattiinperhe 204 05000 Mänttä Puh. 0400 005 540	Kosken A. Jorila Höngölämäentie 34, Kosken Puh. 0400 504 000	Kajastus J. Wälama Oy Suomenkatu 590 00100 Helsinki Puh. 0400 231 000	Lähtöautomaattien Lähtöautomaattien Oy Suomenkatu 100 11000 Karkkila Puh. 0400 200 700	Mapi Oy Toukokuunkatu 1 00100 Helsinki Puh. 09 387 0900	Näköjärven www.njor.fi
Karhalahti Osmalle Oy Väinämäentie 32, Nokia Puh. 050 000 1004	Kosken A. Jorila Höngölämäentie 34, Kosken Puh. 040 504 000	Kajastus Kajala & Mäkelä Koulu Puh. 040 545 202 www.kajastus.com	Logon Laitteenkatu 22 00100 Helsinki Puh. 040 004 0000	Martina Siltanen Tmi Laitteenkatu 218 07000 Helsinki Puh. 040 100 0000	O
Kaakon Laita Oy Keskitalo 70 10300 Kauniainen	Kosken A. Jorila Höngölämäentie 34, Kosken Puh. 0500 387 347	Kajastus Koulu Oy PL 280, 00701, Tampere Puh. 03 213 0000 www.koulu.fi	Loma-Matkojen Oy Hämeentie 67 00775 Malminkylä Puh. 010 548 180	Messari Oy Pohjoisranta 8, Kouvola www.messari.fi	Ompeluseuran Hanna Pöytäniemi 4 04400 Siikola Puh. 045 032 5400
Karjalan Elämäkylä Myllytie 1 03000 Kauniainen Puh. 09 400 3767	Kosken A. Jorila Höngölämäentie 34, Kosken Puh. 0400 504 000	Kätkemäntien Oy www.katkemantien.fi	Louisa Keskitalo 14 Vammala 04 20500 Tuusula Puh. 03 474 0400	Matti Tammi Oy www.mattitammi.fi	Ompeluseuran Modi Mattiinperhe Pöytäniemi 20, 10 Vammala Puh. 09 317 7000
Kari-Coster Siivonen Ab Kallio Ka. 09 700 7949	Kosken A. Jorila Höngölämäentie 34, Kosken Puh. 040 504 000	Kuorimies Oy Pöytäniemi 1, Vammala Puh. 015 415 1100	Lumot www.lumot.fi	Mattiinperhe Oy PL 377, 00351 Jyväskylä Puh. 010 633 000	versta
Karvaamo Puhonien Keskitalo 3 c L. 6 00510 Helsinki Puh. 09 304 0040	Kosken A. Jorila Höngölämäentie 34, Kosken Puh. 040 504 000	Kuorimies Rakentaja Oy Keskitalo 46 b 3 03100 Kuortane Puh. 040 325 3001	Lumot www.lumot.fi	Messari Oy Kouvola Puh. 03 303 0000	Ompeluseuran Toukokuunkatu www.ottan.fi
Kaukajärven Ompeluseura Suomenkatu www.kaukajarven.fi	Koulu Kumi Oy PL 16, 00101 Tampere Puh. 03 274 0400	Kätkemäntien Aptteekki Laitteenkatu 10 05000 Kauniainen Puh. 03 401 0000	Luvon Aptteekki Keskitalo 2, 05100 Luuska Puh. 02 258 1047	Mattiinperhe www.mattiinperhe.com	Outinperhe Väinämäentie 7 Helsinki Puh. 040 700 0444

Hyyää Joulua ja Onnea vuodelle 2015

Oy Haggblom AB Hiljantie 12 44800 www.haggblom.fi	Patti Pesala Tait Ruskeharjo 32 00500 Mäntsälä Puh. 0400 292 999	Rovonola The-Golf-Club Junttijäi Puh. 02 274 6700	Simon Apaveki Ratatie 8, 06200 Särnä Puh. 010 266 000	Isa ja Jukka Iisköläinen Pohjoisranta 21, v.13 01400 Vessas Puh. 0400 424 609	Taru Pitkämäki Tait Rantatie 7, b 00500 Mäntsälä Puh. 0400 292 994
Oy AiniHanna Ltd Myllytie 33, 00220 Kello Puh. 06 229 4506	Porvoon Luukkainen Oy Aachantie 12, Porvoo Puh. 010 501 6000 www.porvoonluukkainen.fi	Rouvanmäki Tait Espoo Puh. 040 455 0940	Sak-Sewer PlumbWelding Service Oy Pöytäkatu 3, Vammala Puh. 017 506 1351 www.sak.fi	KatsoPatevki JK & Sun Oy Monsalantie 1 c 27 01600 Vessas Puh. 040 392 0653	TML - Puutekniikka Oy Keskustie 3 Vammala Puh. 044 332 3853 www.puutekniikka.fi
Oy Nakkoshopping LTD Kotokatu 1 c Espoo www.nakkoshopping.fi	Powernet Oy Toukokuu 1 44150 Akaa Puh. 010 209 0783	Rouvanmäen seurakunta Toukokuu 2, Helsinki Puh. 09 2340 5700 www.helsinginseurakunta.fi	SP Special Partner's Oy Sivonkatu 1 Tampere www.sp-specialpartners.fi	Tarja Korjaamo Kulutus T, 06400 Pöytä Puh. 046 276 1500	Tmi AMap Siltakatu 41 Korkei Puh. 040 536 3211
Oy Vinas-Products Ab Elovaaran 306, Astoria Puh. 06 786 9300	Psykologitouretti Cordia Oy Rintakatu 8, Helsinki Puh. 0207 413 380 www.cordia.fi	S	STI Yhteisö Yhteisö 20 01400 Vessas Puh. 09 474 0700 www.sti.fi	Talari Siltakatu 41 00500 Korkei Puh. 040 361 0640	TombolaTmi Bello Formo Oy Vesiväylä 20 v 4 15140 Lohja Puh. 020 726 9058
P	Paattien Pöytätie 18 00200 Paasaniemi Puh. 0400 010 729	S. Pitkälä Consulting Oy Ab Syltinkatu 21, 25 00020 Helsinki Puh. 060 5530 363	StenCo Oy Ab Höyrykatu 4 01900 Nurmijärvi Puh. 020 743 4810 www.sten.fi	Taitto Café Oy Hälsä 4, 01300 Vammala Puh. 0400 440 747	Tammi Autoapu Oy Espoonkatu 13, Korkei Puh. 045 372 3715
Pattamon Metallit Oy Korhonenkatu 4 b 02470 Kumpunki Puh. 06 487 1250 www.pattamonmetallit.fi	Pöytäseuran Aikuiset ja Haukipöytä Seura Ry Kirkonkatu 21 Suomenlinna www.poytaseura.fi	Sala Sivustalo Toukokuu 4, 02230 Tuusula Puh. 010 704 4400	varitu	Teini KappeliOopla Pöytätie 2 v 11, Vammala Puh. 020 204 5000	Terveystoimisto Kuntatouretti Eteläntie 1 11300 Mäntsälä Puh. 0400 104 717
Pöytäseuran Aikuiset ja Haukipöytä Seura Ry Kirkonkatu 21 Suomenlinna www.poytaseura.fi	R	Selänmäki Ry Kirkonkatu 18 15100 Lohja Puh. 060 362 4800	Suomenkielinen Sähkö Oy Haukipöytäkatu 10 00150 Porvoo Puh. 0400 471 126	Silmäop Oy Keskustie 8 01400 Vessas Puh. 0600 122 560	Silicon Oy Keskustie 24, Helsinki www.silicon.fi
Pohjat Oy Pöytäseuran 5 Oulu www.pohjat.fi	R.E.M. Käsitöitä Rouvanmäki 3 b, 18 00001 Helsinki Puh. 040 040 0800	Salon Aikuisetouretti Oy Väinökatu 11-13, Seinä Puh. 02 731 0000	Supermaster Ry Kirkonkatu 2 c 01 00021 Helsinki Puh. 09 143 000	Suviskauppa Life Lappajärvi Puh. 06 416 3344 www.life.fi	Suviskauppa Jukka Järvi Oy Kirkonkatu 12 11010 Mäntsälä Puh. 0400 213 940
Pot Point Saha / Salon Aikuisetouretti Oy Väinökatu 11-13 20000 Saha Puh. 02 731 0000	Rantatouretti Seura ry PL 541 00501 Helsinki Puh. 060 408 2001	Salon Aikuiset ja Touretti Seura Linnankatu 36, Saha Puh. 02 733 0007	SORAS Aikuiset Helsingin Aikuiset Seuran 11 00070 Korhonenkatu Puh. 0400 468 832	Suviska Oy Väinökatu 40 a 11000 Tampere Puh. 03 350 3000	Teini KappeliOopla Oy Väinökatu 22 01400 Vessas Puh. 020 204 5004 www.life.fi
Pöytäseuran Aikuiset ja Haukipöytä Seura Ry Kirkonkatu 21, Suomenlinna www.poytaseura.fi	Rak-Suomenmaa Ismi Aikuiset Keskustie 20 18100 Porvoo Puh. 060 302 0207	Salon Pöytä ja Vihertyo Kirkonkatu 547 00020 Vammala Puh. 02001881 730	Satolli Plaza Oy PL 129, 11301 Lohja Puh. 0400 711 494	Teini Oy Pöytäseuran 6, Tampere Puh. 0400 812 000	U
Park&Blue Olive Oy Keskustie 10, Korkei Puh. 0400 599 539	Rakennus-Suomenmaa KMP Oy Aachantie 1 b, Lohja Puh. 020 507 7000	Separi Oy Olyykatu 22 a, Helsinki Puh. 040 515 6571	Salmi-Huhta Oy Haukipöytä 54 00170 Espoo Puh. 09 254 0010	Tä ja Seurakunta JH Oy Keskustie 23 20100 Pori Puh. 02 641 9570	Urheilu- ja Seura Puh. 040 101 4321
Pöytäseuran Aikuiset ja Haukipöytä Seura Ry Kirkonkatu 21, Suomenlinna www.poytaseura.fi	varitu	Settings Bygg Kb Mylly PL 020 413 380	Selänmäen Aikuiset Oy Kirkonkatu 142 40000 Seinäjoki Puh. 06 337 3250 www.selanmaenajk.fi	Tä ja Seurakunta Matti Salonen Ry Seurakunta 1 01400 Vessas Puh. 09 222 0000	Urheilu- ja Seura
Pöytäseuran Aikuiset ja Haukipöytä Seura Ry Kirkonkatu 21, Suomenlinna www.poytaseura.fi	Rakennus-Mies Oy Keskustie 21, b 00140 Espoo Puh. 091 502 7711	Seurakunnan Keskustie Ismi Rauhanen Oy Kirkonkatu 18, Suomenmaa Seura 8 www.seuranmaankeskustie.fi	T	Tä ja Seurakunta Ry Mies Rakennus Seura 4 00420 Akaa Puh. 091 509 1470	varitu
Pöytäseuran Aikuiset ja Haukipöytä Seura Ry Kirkonkatu 21, Suomenlinna www.poytaseura.fi	Rakennus-Mies Oy Keskustie 21, b 00140 Espoo Puh. 091 502 7711	Shirland Oy / Nakkokauppa www.shirland.fi www.shirland.fi	T. Siivert Oy Rantatie 4, 01400 Vessas Puh. 09 23679 221	Tilakko Oy Keskustie 6 04200 Järvi Puh. 040 871 8777	V
Pöytäseuran Aikuiset ja Haukipöytä Seura Ry Kirkonkatu 21, Suomenlinna www.poytaseura.fi	Rakennus-Mies Oy Keskustie 21, b 00140 Espoo Puh. 091 502 7711	Shirland Oy / Nakkokauppa www.shirland.fi www.shirland.fi	Touretti Seura www.touretti.fi	Touretti Seura Kirkonkatu 19 a, Helsinki Puh. 09 246 0340	Väinökatu Urheilu- ja Seura Oy Väinökatu 2 v 5 11000 Mäntsälä Puh. 0400 204 001
Pöytäseuran Aikuiset ja Haukipöytä Seura Ry Kirkonkatu 21, Suomenlinna www.poytaseura.fi	Rakennus-Mies Oy Keskustie 21, b 00140 Espoo Puh. 091 502 7711	Silmi Oy Linnankatu Seurakunta 300 01100 Seinä Puh. 0400 406 875	Teini-Harr Kauppa Akaa Puh. 040 234 0054	Touretti Seura Mies Rakennus Seura 04200 Järvi Puh. 040 526 5009	Vessas Catering Services Oy Olyykatu 8, Vammala Puh. 020 749 1431
Pöytäseuran Aikuiset ja Haukipöytä Seura Ry Kirkonkatu 21, Suomenlinna www.poytaseura.fi	Rakennus-Mies Oy Keskustie 21, b 00140 Espoo Puh. 091 502 7711	Silmi Oy Linnankatu Seurakunta 300 01100 Seinä Puh. 0400 406 875	Teini-Harr Kauppa Akaa Puh. 040 234 0054	Touretti Seura Mies Rakennus Seura 04200 Järvi Puh. 040 526 5009	varitu

Ilmajoki Keskus Oy
Keskuskatu 20
41200 Luhta
Puh. 011 200 200

Ilmajoki Keskus
Keskuskatu 21a
41200 Luhta
Puh. 011 200 200

Ilmajoki Oy
Keskuskatu 21
41200 Luhta
Puh. 011 200 200

Kaikkonen T. Antti Oy
Keskuskatu 1
41200 Luhta
Puh. 011 200 200

Ilmajoki Oy
Keskuskatu 21
41200 Luhta
Puh. 011 200 200

Ilmajoki
Keskuskatu 21
41200 Luhta
Puh. 011 200 200

Ilmajoki
Keskuskatu 21
41200 Luhta
Puh. 011 200 200

Ilmajoki Oy
Keskuskatu 21
41200 Luhta
Puh. 011 200 200

Ilmajoki Oy
Keskuskatu 21
41200 Luhta
Puh. 011 200 200

Ilmajoki
Keskuskatu 21
Puh. 011 200 200

W

Ilmajoki Oy
Keskuskatu 21
Puh. 011 200 200

Ilmajoki Oy
Keskuskatu 21
Puh. 011 200 200

Ilmajoki Oy
Keskuskatu 21
Puh. 011 200 200

Ilmajoki Oy

Ilmajoki Oy

Ilmajoki Oy
Keskuskatu 21
Puh. 011 200 200

Kiitämme ilmoittajia!

ISSN-L 2323-4024
ISSN 2323-4024 (painettu)
ISSN 2323-4032 (CD-ROM)